

CEDEM

Centar za demokratiju i ljudska prava
Center for Democracy and Human Rights
Bulevar Džordža Vašingtona br. 51, III/48
81000 Podgorica, Crna Gora
Tel. +381-81-205280/fax +381-81-234368;
e-mail: cedem@cg.yu; cedem.web@cg.yu
www.cedem.cg.yu

CEDEM
Odjeljenje za empirijska istraživanja

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

Godišnjak br. 2

- maj 2005.
- septembar 2005.
- decembar 2005.
- april 2006.

Podgorica, Jun 2006.

**Center for Democracy and Human Rights
Centar za demokratiju i ljudska prava**

FOUNDATION OPEN SOCIETY INSTITUTE – REPRESENTATIVE OFFICE MONTENEGRO

SADRŽAJ

1. Maj 2005.	9
2. Septembar 2005.	51
3. Decembar 2005.	83
4. April 2006.	115

O projektu i publikaciji

»**Javno mnjenje Crne Gore**« jedan je od najvažnijih projekata CEDEM-a. U periodu od 1999-2005. obavljena su 23 istraživanja. Najveći dio njih, ukupno četrnaest, tematski se, kao zaseban projekat, odnosilo na političko javno mnjenje. Preostala istraživanja bila su posvećena pojedinim aspektima procesa reformi u Crnoj Gori (realizovana u okviru makroprojekta «Reforme za zdravo društvo» mreže NVO «Akcija») ili naročito aktuelnim temama u crnogorskom društvu.

CEDEM-ova istraživanja javnog mnjenja podržavana su od USAID/OTI, USAID/ORT, Ulof Palme International Center iz Štokholma, Instituta za otvoreno društvo Crne Gore (OSIM) i Democracy Commission Grants (DCG), programa Vlade SAD.

Istraživanja koja su sadržana u ovoj publikaciji CEDEM je realizovao u potpunosti sopstvenim snagama. Naime, istraživanja rađena prije 2004. godine ostvarena su u saradnji sa agencijom za ispitivanje javnog mnjenja Damar iz Podgorice, koja je za potrebe CEDEM-a obavljala terenski rad i primarnu obradu podataka.

CEDEM je, shodno svojoj strategiji razvoja i utvrđenom planu aktivnosti, početkom 2004. godine formirao sopstveno **Odjeljenje za empirijska istraživanja**. Rukovodilac odjeljenja je prof. dr Veselin Pavićević – politikolog, a odgovorni istraživač dr Miloš Bešić, sociolog-metodolog. U odjeljenju je stalno zaposlen jedan stručni saradnik, a osnovni tim anketara čini, zavisno od potrebe, 8-10 stalnih saradnika. U analitičkom timu je i politikolog doc. dr Srđan Daramanović, predsjednik CEDEM-a.

Projekat »Političko javno mnjenje Crne Gore maj 2005 – april 2006«, podržan je od strane Instituta za otvoreno društvo Crne Gore (OSIM). CEDEM izražava zahvalnost OSIM-u na podršci ovom projektu i zadovoljstvo što ponovo saraduje sa ovom institucijom, koja je u dugom vremenskom periodu dala ogroman doprinos razvoju civilnog društva u Crnoj Gori.

Analitička i empirijska građa sadržana u publikaciji pod nazivom **Godišnjak br. 2** (maj 2005 – april 2006) proistekla je iz četiri kvartalna ispitivanja političkog javnog mnjenja Crne Gore. CEDEM ih na ovaj način stavlja na uvid stručnoj i drugoj zainteresovanoj javnosti. Istovremeno, kao i druga istraživanja koja su realizovana tokom dosadašnjeg rada CEDEM-a iz oblasti javnog mnjenja, rezultati istraživanja objavljeni u ovoj publikaciji namijenjeni su i studentima Političkih nauka Univerziteta Crne Gore. kao dio dodatne literature za izradu seminarskih radova i praktičnu obuku na predmetu Javno mnjenje. S tim u vezi, CEDEM izražava zadovoljstvo što su njegova istraživanja već uvrštena i u diplomske, magistarske i doktorske radove na nekoliko Univerziteta, u užem i širem okruženju Crne Gore.

Kao i drugi, tako i osnovni rezultati CEDEM-ovih istraživanja političkog javnog mnjenja sadržani u ovoj publikaciji nalaze se i na našem sajtu **www.cedem.cg.yu**.

MAJ 2005.

Na narednim stranicama prezentiramo rezultate redovnog CEDEM-ovog ispitivanja političkog javnog mnjenja, koje je sprovedeno u periodu od 9. do 15. maja 2005. godine. Istraživanjem je obuhvaćeno 1010 punoljetnih ispitanika iz devet crnogorskih opština: Berana, Bijelog Polja, Pljevalja, Podgorice, Nikšića, Cetinja, Herceg Novog, Bara i Ulcinja. Uzorak korišten u istraživanju predstavlja rezultat standardne procedure uzorkovanja na dvoetaptom stratifikovanom principu, sa slučajnim izborom ispitanika u okviru izbora finalnih jedinica izbora (mjesne zajednice). U svakom popisnom krugu učestvovalo je između 5 i 7 ispitanika. U konačnom ishodu, uzorak je reprezentativan za cjelokupno punoljetno stanovništvo Crne Gore. Reprezentativnost uzorka je korigovana post-stratifikacijskom procedurom ponderisanja, pri čemu su kao princip korekcije korišteni podaci sa posljednjeg popisa, a kriterijumi su bili pol, nacionalna pripadnost i godine ispitanika. Granice korekcije uzorka procedurom ponderisanja su 8%. Kao što se iz tabela (1-5) može vidjeti po svim ključnim varijablama, koje na osnovu dosadašnjih analiza određuju javno mnjenje, uzorak potpuno odgovara rezultatima popisa. Standardno su u pogledu obrazovanja uzorkom relativno deprivirane kategorije manje obrazovane populacije. Sve u svemu, statistička greška uzorka se kreće 2-3%.

Tabela 1: Starosna struktura ispitanika

Kategorije	%
od 18 do 25 godina	17.9
od 26 do 35 godina	21.3
od 36 do 45 godina	21.2
od 46 do 55 godina	15.8
preko 55 godina	23.9
UKUPNO:	100.0

Tabela 2: Obrazovanje ispitanika

Stepen obrazovanja	%
Bez obrazovanja	0.9
Osnovno obrazovanje	11.4
Srednje i više obrazovanje	73.1
Visoko obrazovanje	14.6
UKUPNO	100.0

Tabela 3: Vjeroispovijest ispitanika

Konfesije	%
Pravoslavna	76.2
Islamska	17.6
Katolička	3.2
Ateista (nije vjernik)	3.0
UKUPNO	100.0

Tabela 4: Nacionalnost ispitanika

Nacionalna pripadnost	%
Crnogorci	45.8
Srbi	35.8
Bošnjaci	4.4
Albanaci	5.0
Muslimani	7.7
Hrvati	0.4
Ostali	0.9
UKUPNO	100.0

Tabela 5: Zanimanje ispitanika

Kategorije zanimanja	%
Poljoprivrednik	1.7
Radnik	21.6
Službenik	11.9
Stručnjak	3.3
Rukovodilac	2.3
Privatnik/vlasnik	6.6
Đak-student	7.3
Domaćica	8.1
Penzioner	18.6
Nezaposlen	15.5
Ostalo	3.2
UKUPNO	100.0

1. POVJERENJE U INSTITUCIJE

U prvom dijelu istraživanja, bavili smo se mjerenjem povjerenja u institucije. Kao i u dosadašnjoj praksi, povjerenje je mjereno petostepenom ordinalnom skalom likertovog tipa, te se prema tome povjerenje kreće u dijapazonu od 1 (maksimalno nepovjerenje) do 5 (maksimalno povjerenje). Rezultati ispitivanja (tabela 6) su u skladu sa trendovima koje smo mjerenjima utvrdili u prethodnim istraživanjima. Srpska pravoslavna crkva uživa najveće povjerenje građana Crne Gore, dok u političke partije građani imaju najmanje povjerenja. Međutim, kao što smo i ranije objasnili, koeficijent kojim se izražava povjerenje predstavlja aritmetičku sredinu na petostepenoj ordinalnoj skali, i gotovo u svim slučajevima rezultat je asimetrične distribucije. Drugim riječima, dobijeni podatak je sredina koja se dobija kao prosjek velikog broja malih vrijednosti (nepovjerenja) s jedne i velikog broja velikih vrijednosti (nepovjerenja) sa druge strane. Dakle, mjereno povjerenje u suštini je jedan od indikatora podijeljene političke javnosti u Crnoj Gori, pri čemu se pristalice različitih opcija identifikuju sa institucijama koje prihvataju kao legitimne zastupnike njihovih političkih ideja. Činjenica da Srpska pravoslavna crkva uživa najveće povjerenje može se objasniti time što sa jedne strane jedan dio političke javnosti koji podržava prosrpske stranke i zalaže se za zajedničku državu ovu

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

instituciju vidi kao političkog stožera i lidera u pogledu diseminacije srpske ideje u Crnoj Gori, dok drugi dio političke javnosti koji se zalaže za nezavisnu Crnu Goru iz tradicionalnih i religijskih razloga ima respekt prema SPC i uvažava njen status, čime ova institucija dobija mnogo manje negativnih ocjena u poređenju sa ostalima.

Tabela 6: Povjerenje u institucije

INSTITUCIJA	N	K	SD	Ske- wnees
Srpska pravoslavna crkva	795	3.45	1.630	-.508
Vojska Zajednice SCG	906	2.74	1.443	.158
Predsjednik Crne Gore	936	2.63	1.469	.313
Vlada Crne Gore	937	2.53	1.463	.420
Policija Crne Gore	933	2.52	1.305	.285
Skupština Crne Gore	917	2.48	1.291	.328
Sudstvo Crne Gore	918	2.46	1.248	.341
Predsjednik Zajednice SCG	888	2.39	1.237	.397
Crnogorska pravoslavna crkva	726	2.33	1.585	.636
Skupština Zajednice SCG	873	2.25	1.156	.486
Savjet ministara Zajednice SCG	868	2.22	1.147	.517
Političke partije u Crnoj Gori	902	2.07	1.077	.671

N – broj ispitanika koji su iznijeli stav; K – koeficijent povjerenja;
SD – standardna devijacija; Skewness – iskrivljenost distribucije

Tabela 7: Povjerenje u institucije u percepciji pristalica pojedinih partijskih grupacija

Institucija	Provladine pristalice	Pristalice prosrpskih partija	Pristalice GZP-a	Ostali	Partijski neidenti- fikovani i apstinenti
Skupština Crne Gore	3.53	1.83	2.03	2.25	2.03
Predsjednik Crne Gore	4.05	1.68	2.00	2.29	2.07
Vlada Crne Gore	3.95	1.53	2.02	2.06	1.95
Policija Crne Gore	3.37	1.97	2.15	2.35	2.19
Sudstvo Crne Gore	3.21	1.97	2.05	2.38	2.22
Savjet ministara SCG	2.31	2.58	1.67	2.06	2.04
Skupština SCG	2.13	2.81	1.88	2.17	2.04
Predsjednik SCG	2.84	2.40	1.94	2.19	2.09
Vojska SCG	2.31	3.79	2.35	2.24	2.55
Političke partije u CG	2.44	2.09	1.77	2.13	1.75
SPC	2.32	4.59	3.22	3.24	3.56
CPC	3.63	1.25	1.80	3.05	2.04

Upoređujući pristalice različitih političkih opcija jasno se vide razlike između, prije svega, pristalica provladinih stranaka sa jedne i pristalica prosrpskih partija sa druge strane. Međutim, jednako se može vidjeti da pristalice GZP-a, pristalice ostalih partija kao i partijski neidentifikovani, najvišu ocjenu daju Srpskoj pravoslavnoj crkvi. Međutim, analizirajući strukturu ocjenjivanja svih institucija mogu se vidjeti pomenute razlike upotrebom diskriminacione klaster analize. Naime, upravo kroz prizmu razlika između pristalica različitih političkih opcija u Crnoj Gori, na osnovu klaster analize možemo identifikovati tri kanoničke diskriminativne funkcije (tabela 8) pri čemu je samo prva statistički značajna i iscrpljuje preko 90% varijanse. Na osnovu matrice strukture (tabela 9) sasvim je jasno da između pristalica različitih političkih opcija ključne razlike postoje u pogledu povjerenja u Vladu Crne Gore, Predsjednika Crne Gore i SPC. Dalje, na osnovu funkcija na grupnim centroidima, očito je da najveće razlike postoje između pristalica provladinih i prosrpskih stranaka, dok su po stavu prema institucijama pristalice GZP-a negdje između, ali bliže pristalicama prosrpskih stranaka.

Tabela 8: Funkcije dobijene klaster analizom

Funkcija	Eigen vrednost	% Varijanse	Kumulativni % varijanse	Kanonička korelacija
1	2.376	91.0	91.0	0.84
2	0.162	6.2	97.3	0.37
3	0.072	2.7	100.0	0.26

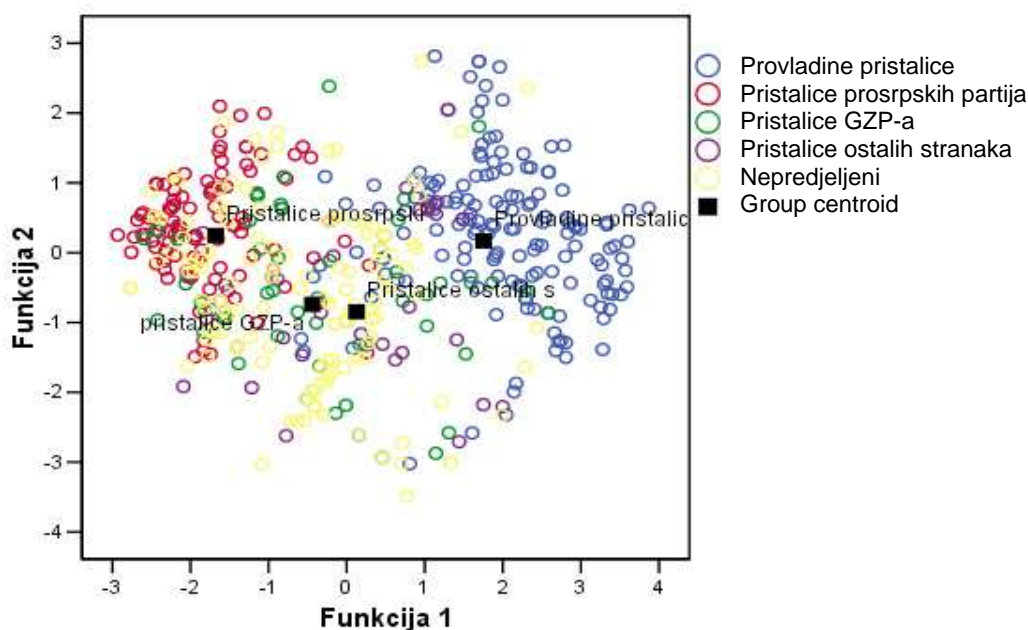
Tabela 9: Matrica strukture kanoničke diskriminacione analize

Povjerenje u institucije	Funkcije		
	1	2	3
Vlada Crne Gore	.747	.558	-.011
Predsjednik Crne Gore	.627	.449	.175
SPC (Srpska pravoslavna crkva)	-.533	.531	.433
Sudstvo Crne Gore	.355	.310	.249
Vojska Zajednice SCG	-.332	.681	.266
Savjet ministara Zajednice SCG	-.071	.553	.356
Skupština Zajednice SCG	-.190	.486	.299
Predsjednik Zajednice SCG	.108	.455	.222
Policija Crne Gore	.349	.385	.149
CPC (Crnogorska pravoslavna crkva)	.610	-.062	.689
Političke partije u Crnoj Gori	.087	.249	.474

Tabela 10: Funkcije na grupnim centroidima

Političke opcije	Function		
	1	2	3
Provladine pristalice	1.753	0.168	-0.018
Pristalice prosrpskih stranaka	-1.675	0.245	0.032
pristalice GZP-a	-0.441	-0.742	-0.410
Pristalice ostalih stranaka	0.128	-0.846	0.844

Grafikon 1: Grupni kanonički centroidi za pristalice različitih političkih opcija

Opisane razlike između pristalica različitih političkih opcija se najbolje mogu vidjeti grafički (grafikon 1). Naime, sasvim je očito da su na ekstremima centroidi provladinih pristalica, te pristalica prosrpskih partija, dok su centroidi pristalica GZP-a i pristalica ostalih partija u sredini. Jednako, možemo vidjeti na osnovu grafikona da je veoma mali broj pristalica prosrpskih stranaka među pristalicama provladinih partija i obrnuto, dok se pristalice GZP-a češće mogu naći među pristalicama prosrpskih stranaka nego među provladinim pristalicama. Pristalice ostalih stranaka gotovo ujednačeno ‘lutaju’ kroz kanonički prostor. Međutim, naročito je zanimljivo da oni slučajevi koji se po svom odnosu prema institucijama ne mogu partijski identifikovati jesu značajno bliži prosrpskim pristalicama nego pristalicama provladinih partija. Na taj način još jednom možemo potvrditi već nekoliko puta naglašavanu činjenicu, da se iza partijski

neidentifikovanih po političkom profilu prije kriju pristalice prosrpskih stranaka nego li pristalice bilo koje druge političke opcije.

2. ZADOVOLJSTVO RADOM VLADE

Mjerenje zadovoljstva Vladom Mila Đukanovića standardno je predmet naših istraživanja. Podaci koje smo dobili ovom sondažom odgovaraju odnosnima koje smo do sada registrovali. Naime, već tradicionalno, nepovjerenje u Vladu je veće od povjerenja. Kumulativno, preko 55% ispitanika izražava stav da u manjem ili većem stepenu nema povjerenja u crnogorsku Vladu, naspram nešto preko 22% ispitanika koji imaju povjerenja u Vladu, u manjem ili većem stepenu. Kriza legitimiteta Vlade, kroz refleksiju javnog mnjenja, analitički je prije svega rezultat podjela u javnom mnjenju (tabela 12) pri čemu provladine pristalice iskazuju visok stepen povjerenja, za razliku od pristalica svih ostalih grupacija kao i partijski neidentifikovanih i apstinenata.

Tabela 11: Da li ste zadovoljni dosadašnjim učinkom Vlade Mila Đukanovića?

Stav:	N	%
Veoma sam nezadovoljan	365	36.2
Uglavnom sam nezadovoljan	192	19.0
Nijesam ni zadovoljan ni nezadovoljan	226	22.4
Uglavnom sam zadovoljan	159	15.7
Veoma sam zadovoljan	67	6.7
Total:	1008	100.0

Tabela 12: Zadovoljstvo radom vlade Crne Gore u percepciji pristalica različitih partijskih grupacija

Partijska identifikacija	Zadovoljstvo učinkom Vlade				
	Veoma nezadovoljan	Uglavnom nezadovoljan	Niti zadovoljan niti nezadovoljan	Uglavnom zadovoljan	Veoma zadovoljan
Provladine pristalice	4.1	7.9	28.3	41.8	17.9
Pristalice prosrpskih partija	64.6	23.6	8.3	1.7	1.7
Pristalice GZP-a	57.1	18.8	20.5	1.8	1.8
Ostali	44.4	17.8	28.9	4.4	4.4
Neidentifikovani i apstinenti	39.6	27.4	26.7	5.6	0.7

$$x^2 = 513.83; p < 0.01$$

Budući da je povjerenje Vladi mjereno ordinalnoim skalom, možda se razlike u ocjenama Vlade između pristalica različitih političkih grupacija najbolje vide posredstvom prosječne ocjene (tabela 13). Razlike su statistički značajne $F(df, 4) = 198.64$; $p < 0.01$ i ukazuju kako na razlike između pristalica dvije bazične grupe, tako i na mjesto koje imaju pristalice GZP-a kao i ostali i partijski neidentifikovani u ovoj perspektivi. Jednako, u istoj tabeli se može vidjeti da se u odnosu na oktobarsku i januarsku sondažu, povjerenje gotovo kod svih grupacija nije značajno promijenilo.

Tabela 13: Zadovoljstvo radom Vlade u percepciji pristalica različitih partijskih grupacija izraženo prosječnom ocjenom

Partijska identifikacija	Oktobar 2004.	Januar 2005.	Maj 2005.	
	K	K	K	SD
Provladine pristalice	3.61	3.46	3.62	0.998
Pristalice prosrpskih partija	1.37	1.54	1.52	0.856
Pristalice GZP-a	1.97	1.95	1.74	0.992
Ostali	1.93	1.63	2.09	1.170
Neidentifikovani i apstinenti	2.02	2.01	2.00	0.976

3. IDEJA O SAVEZU NEZAVISNIH DRŽAVA SRBIJE I CRNE GORE

Ideja o stvaranju nezavisnih država Srbije i Crne Gore predstavlja jedan od kompromisnih predloga koji bi mogao da prevaziđe političke razlike sukobljenih strana a koje se tiču viđenja budućnosti crnogorske državnosti. Stvaranjem Saveza nezavisnih država stvara se i prostor za opadanje svih tenzija koje su nastale kao rezultat oštih i nekompromisnih stavova pristalica crnogorske nezavisnosti, s jedne, i pristalica zajedničke države s druge strane. Rezultati ispitivanja javnog mnjenja po ovom pitanju (tabela 14) pokazuju da preko 42% ispitanika ne podržava ovu ideju, dok je za nju nešto manje od 1/3 ispitanika. Pri tom, nešto preko 1/5 populacije nema stav.

Tabela 14: Da li podržavate ideju da se sadašnja državna zajednica transformiše bez referenduma, dogovorom Beograda i Podgorice, u Savez nezavisnih država Crne Gore i Srbije?

STAV	N	%
DA	315	31.4
NE	423	42.2
Ne znam, nemam mišljenje o tome	264	26.4
Total	1002	100.0

Analitički, možemo vidjeti (tabela 15) da provladine pristalice većinski (preko 61%) podržavaju ideju o stvaranju Saveza nezavisnih država, dok je preko 2/3 pristalica prosrpskih partija protiv ove ideje. Partijski neidentifikovani i apstinenti takođe većinom ne podržavaju ovu ideju (preko 41%), mada za razliku od pristalica prosrpskih stranaka veliki broj ispitanika iz ove grupacije (preko 40%) nema stav. Kada je riječ o pristalicama GZP-a oni su prilično podijeljeni, uz nešto veći broj onih koji podržavaju ideju o stvaranju Saveza nezavisnih država. Konačno, pristalice ostalih partija su gotovo proporcionalno podijeljeni (po 37%) na one koji podržavaju i na one koji su protiv ideje o stvaranju Saveza nezavisnih država.

Tabela 15: Pristalice svih opcija o ideji Saveza nezavisnih država

Partijska identifikacija	Stav		
	Da	Ne	Ne zna, nema mišljenje o tome
Provladine pristalice	61.1	19.4	19.4
Pristalice prosrpskih partija	7.0	77.2	15.8
Pristalice GZP-a	30.1	39.8	30.1
Ostali	37.0	37.0	26.1
Neidentifikovani i apstinenti	18.3	41.2	40.5

$$x^2 = 293.0; p < 0.01$$

4. STAVOVI PREMA POLITIČKIM POKRETIMA

Kao što je poznato, početkom ove godine u Crnoj Gori formirana su dva politička pokreta. Ovi pokreti su rezultat ujedinjavanja onih snaga koje se nalaze na različitim pozicijama po pitanju nezavisnosti Crne Gore. Formiranje pokreta, sa druge strane, govori i o tome da se dugogodišnji politički sukob između dvije strane zaoštrava, te da rješenje o konačnom statusu Crne Gore treba očekivati u narednom periodu. U javnosti postoje različita stanovišta o pokretima, od onih koja argumentuju da formiranje pokreta samo produbljuje podjele u Crnoj Gori do onih koji smatraju da su ovo sasvim legitimna sredstva političke borbe za ostvarenje političkih ciljeva. S toga smo u našem istraživanju najprije utvrdili odnos građana prema samoj činjenici da su pokreti formirani, ili tačnije tražili smo odgovor na pitanje da li građani podržavaju formiranje pokreta (tabela 15). Rezultati su sasvim jasni i gotovo identični, 1/3 građana je protiv formiranja pokreta, 1/3 podržava njihovo formiranje, dok 1/3 nema stav o tome. No, kada je riječ o tome koje pokrete građani podržavaju (tabela 16), jasno se može vidjeti da 1/4 građana ne podržava djelovanje niti jednog pokreta, dok 6.6% ispitanika nije u stanju da se opredijeli. Kada je o međusobnom odnosu dva suprotstavljena

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

pokreta riječ možemo vidjeti da neznatnu prednost ima Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru.

Tabela 15: Početkom godine formirana su dva politička pokreta: Pokret za evropsku državnu zajednicu Srbija i Crna Gora i Pokret za nezavisnu Crnu Goru. Podržavate li takav način organizovanja građana?

STAV	N	%
DA	344	34.1
NE	323	32.0
Ne znam, nemam određeno mišljenje	341	33.8
Total	1007	100.0

Tabela 16: Ukoliko podržavate djelovanje novoformiranih političkih pokreta, koji od njih je Vama lično bliži?

STAV	N	%
Pokret za evropsku državnu zajednicu Srbija i Crna Gora	343	34.0
Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru	359	35.7
Ne mogu da se opredijelim	66	6.6
Ne podržavam djelovanje ni jednog ni drugog pokreta	239	23.7
Total	1007	100.0

Tabela 17: Odnos prema pokretima u Crnoj Gori

Partijska identifikacija	STAV			
	Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru	Pokret za evropsku državnu zajednicu SiCG	Ne podržava djelovanje ni jednog ni drugog pokreta	Ne može da se opredijeli
Suverenisti	83.7	1.5	2.7	12.1
Unionisti	0.6	77.9	2.8	18.8
Ostali	7.1	22.9	19.2	50.8
Provladine pristalice	79.6	4.7	5.7	10.1
Pristalice prosrpskih partija	0.4	84.3	2.6	12.7
Pristalice GZP-a	27.4	31.9	1.8	38.9
Ostali	44.7	17.0	6.4	31.9
Neidentifikovani i apstinenti	17.9	30.1	12.3	39.7

Podrška pokretima, kao politički stav, je svakako u direktnoj korespondenciji kako sa partijskom identifikacijom, tako i sa stavom prema nezavisnosti (tabela 17). Analitičkim uvidom je sasvim jasno da suverenisti

ogromnom većinom podržavaju Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru, dok unionisti, isto tako ogromnom većinom podržavaju Pokret za državnu zajednicu sa Srbijom. Oni koji ne spadaju niti u unioniste niti u suvereniste su korespondentno uglavnom neopredijeljeni po pitanju podrške pokretima. Međutim, možemo primijetiti da od onih koji su opredijeljeni trostruko veća (22.9%) je podrška Pokretu za zajedničku državu, nego li što je podrška Pokretu za nezavisnu državu (7.1%). Posmatrano kroz partijsku indentifikaciju, opet nedvosmisleno, pristalice provladinih stranaka većinski podržavaju Pokret za nezavisnost, dok pristalice posrpskih stranaka većinski podržavaju Pokret za zajedničku državu. Iako najveći procenat pristalica GZP-a ne može da se opredijeli (38.9%), valja primijetiti da relativno veliki broj pristalica ove grupacije podržava i Pokret za nezavisnu Crnu Goru (27.4%) i Pokret za zajeničku državu (31.9%). Konačno pristalice ostalih partija, u većoj mjeri (44,7%) podržavaju Pokret za nezavisnu Crnu Goru, dok partijski neidentifikovani i apstinenti, uglavnom nemaju stav po ovom pitanju, mada komparativno više ima pristalica Pokreta za zajedničku državu (30.1%) nego pristalica Pokreta za nezavisnu Crnu Goru (17.9).

5. STAVOVI O REFERENDUMU

U javnosti se referendumska retorika sve glasnije čuje, i akteri u političkom procesu sa odgovornih mjesta najavljuju konkretne poteze, pa i datume vezane za referendum. Jednako, aktuelizuju se i sukobi na liniji Beograd – Podgorica, pri čemu se u nekoherentnoj koaliciji vladajućih stranaka iz Beograda mogu čuti različiti glasovi. Pri tome, stranke u Crnoj Gori koje se zalažu za opstanak zajedničke države očito u međusobnom političkom sukobu za diobu svog biračkog tijela gotovo da se nadmeću u davanju beskompromisnih izjava i radikalnih stavova, nerijetko najavljujući političke sukobe, koji su navodno neizbježni ukoliko zaista i dođe do referenduma. Naravno, problem je složen i u perspektivi podijeljene političke scene budući da se na demarkacionoj liniji pojavljuje nov politički igrač, GZP koja stalno balansira između podijeljenih opcija konsolidujući svoje biračko tijelo na bazi socijalne demagogije i prostog populizma. Da bi situacija bila kompleksnija, u aktualne političke sukobe se redovno uključuje SPC, a naravno budnim okom se prati kako stav EU tako i poruke iz SAD. Sve u svemu, nema sumnje da će referendum u narednim mjesecima biti tema političkih sukoba, predmet političke debate, a svakako i neizbježan sastavni dio istraživanja političkog javnog mnjenja. Kao što je poznato, CEDEM redovno u istraživanjima mjeri stavove vezano za ovu problematiku, pa je tako i u ovom istraživanju. Najprije, analizirajući potrebu za raspisivanjem referenduma, naše analize ukazuju (tabela 18) da preko 55% ispitanika smatra da referendum treba raspisati. Dok je 1/4 izričito protiv. Stav po ovom pitanju nema 1/5 ispitanika. Posmatrano sa stanovišta pristalica različitih političkih opcija, kao i pristalica odnosno

protivnika nezavisnosti (tabela 19) može se vidjeti da se pristalice nezavisnosti gotovo jednoglasno zalažu za raspisivanje refereduma, dok oni koji se zalažu za zajedničku državu većinom smatraju da referendum ne treba održati. Međutim, treba primijetiti da preko 30% unionista smatra da referendum treba održati, što govori o tome da ovaj dio političke javnosti iskazuje potrebu da se ‘vječito pitanje’ skine sa dnevnog reda, bez obzira na eventualni ishod. Konačno, pristalice ostalih partija većinom nemaju stav, međutim, isto tako treba uočiti da se preko 30% pristalica ovih partija zalaže za održavanje referenduma. Posmatrano kroz partijsku matricu (tabela 19) jednako se može vidjeti da pristalice provladinih stranaka ogromnom većinom smatraju da referendum treba održati, dok pristalice prosrpskih stranaka većinski (preko 68%) smatraju da referendum ne treba da se održi. Međutim, i u ovom slučaju preko 1/4 ispitanika smatra da referendum treba održati. Pristalice GZP-a većinom (58.8%) podržavaju održavanje referenduma, uz 1/4 pristalica ove grupacije koja smatra da referendum ne treba održati. Konačno, pristalice ostalih partija se u 2/3 slučajeva zalažu za održavanje referenduma, za razliku od partijski neidentifikovanih i apstinenata koji se u preko 39% slučajeva zalažu za održavanje referenduma, uz 1/4 ispitanika iz ove grupe koji su protiv održavanja referenduma.

Tabela 18: Da li, po Vašem mišljenju, Crna Gora treba da raspiše referendum o državnom statusu?

STAV	N	%
DA	556	55.3
NE	251	25.0
Ne znam	199	19.8
Total	1005	100.0

Tabela 19: Potreba raspisivanja referenduma

Partijska identifikacija	Stav		
	DA	NE	Ne interesuju ih informacije te vrste
Suverenisti	91.9	1.2	6.9
Unionisti	30.4	56.0	13.6
Ostali	30.7	18.7	50.6
Provladine pristalice	85.2	2.8	11.9
Pristalice prosrpskih partija	28.8	61.1	10.2
Pristalice GZP-a	58.8	24.6	16.7
Ostali	77.3	2.3	20.5
Neidentifikovani i apstinenti	39.1	24.8	36.1

Sa stanovišta analize očekivanja (tabela 20), interesantno je da imamo gotovo proporcionalno trećinsku podjelu u kojoj manje-više po 1/3 ispitanika vjeruje da će se referendum održati na proljeće 2006, odnosno da neće i konačno da nemaju stav o tome. Očito da je istorija referenduskog pitanja koja se ogleda u stalnom najavljivanju i odlaganju referenduma djelovala u pravcu jačanja nepovjerenja građana u svaku najavu održavanja referenduma. Sa stanovišta podjela na političkoj sceni (tabela 21) suverenisti uglavnom (71%) vjeruju da će se referendum održati na proljeće, dok unionisti u preko 60% slučajeva ne vjeruju da će referenduma biti. Građani koji se nalaze 'sa one strane' ove demarkacione linije u preko 59% slučajeva nemaju stav po ovom pitanju. Kroz partijsku identifikaciju posmatrano, provladine pristalice u preko 2/3 slučajeva vjeruju da će referenduma biti, dok preko 66% pristalica prosrpskih stranaka vjeruje da referenduma neće biti. Interesantno je da većina pristalica GZP-a (preko 43%) ne vjeruje da će na proljeće biti održan referendum, dok preko 1/3 pristalica ove grupacije ne iskazuje interesovanje za ovo pitanje.

Tabela 20: Vjerujete li da će u proljeće 2006. godine biti održan referendum o državnom statusu Crne Gora?

STAV	N	%
DA	357	35.6
NE	328	32.7
Ne znam, ne mogu da procijenim	318	31.7
Total	1003	100.0

Tabela 21: Održavanje referenduma u proljeće 2006?

Partijska identifikacija	Stav		
	DA	NE	Ne interesuju ih informacije te vrste
Suverenisti	71.0	10.6	18.3
Unionisti	11.1	60.7	28.1
Ostali	12.5	27.9	59.6
Provladine pristalice	76.7	4.7	18.6
Pristalice prosrpskih partija	10.1	66.5	23.3
Pristalice GZP-a	21.2	43.4	35.4
Ostali	37.2	32.6	30.2
Neidentifikovani i apstinenti	16.3	32.7	51.0

Konačno, vezano za referendum, ključno pitanje jeste kakav bi rezultat na referendumu bio, ukoliko bi se on održao iduće nedelje. Rezultat koji smo

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

ovom sondažom dobili (tabela 22) ukazuje da pristalice nezavisnosti imaju prednost od 4,5%, što je gotovo identična razlika kao i u našem prethodnom istraživanju (januar 2005). Analitičkim uvidom smo već u ranijim analizama pokazali da je nacionalna pripadnost ključna varijabla kojom se može objasniti stav prema referendumu (tabela 23). Sa ovog stanovišta, jasno je da su najsnažniji pobornici zajedničke države oni građani koji se nacionalno izjašnjavaju kao Srbi, dok u najsnažnije pristalice nezavisnosti spadaju pripadnici nacionalnih manjina. Crnogorci većinski (preko 57%) podržavaju crnogorsku nezavisnost. Druga varijabla koja je više nego distinktivna kada je referendumsko izjašnjavanje u pitanju jeste partijska identifikacija. Upotrebom logističke regresione analize, može se vidjeti vjerovatnoća kojom će pristalice različitih političkih opcija glasati za nezavisnost. U grafikonu 2 može se vidjeti da su provladine pristalice najvatreniji pobornici nezavisnosti, a zatim ih prate pristalice ostalih partija. Pristalice GZP-a će statistički značajno vjerovatnije glasati za nezavisnost iako je vjerovatnoća pet puta manja u odnosu na pristalice provladinih stranaka. Jednako, može se vidjeti da su pristalice prosrpskih stranaka izrazito protiv nezavisnosti, i to gotovo u identičnom stepenu u kome su pristalice provladinih stranaka za nezavisnost.

Tabela 22: Ako dođe do održavanja referenduma o državnoj nezavisnosti Crne Gore, Vi bi u tom slučaju glasali:

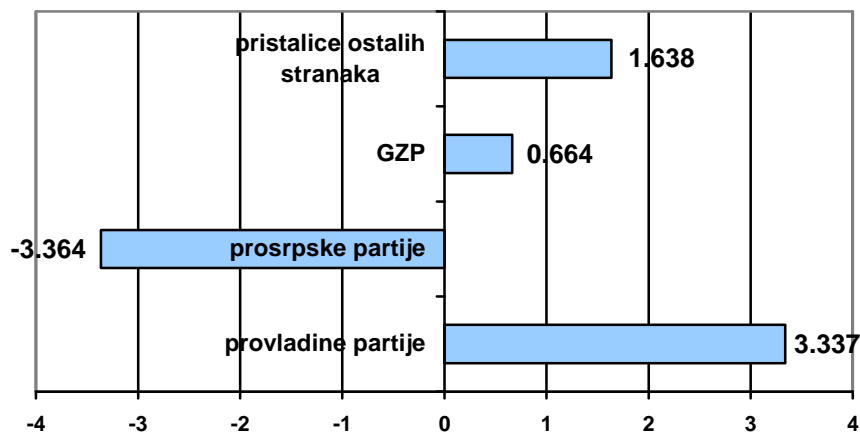
STAV	N	%
ZA samostalnost Crne Gore	407	40.5
PROTIV samostalnosti Crne Gore	361	36.0
Ne bih izašao na referendum	101	10.1
Ne znam, ne razmišljam o tome	135	13.4
Total	1003	100.0

Tabela 23: Nacionalna pripadnost i izjašnjavanje na referendumu

Nacionalna pripadnost	Stav			
	ZA samostalnost	PROTIV samostalnosti	Ne bi izašao na referendum	Ne zna, ne razmišlja o tome
Crnogorci	57.7	15.8	9.5	16.9
Srbi	2.0	78.2	11.7	8.1
Bošnjaci	75.0	2.3	4.5	18.2
Albanaci	87.8	0.0	8.2	4.1
Muslimani	70.1	3.9	9.1	16.9

$$x^2 = 535.5; p < 0.01$$

Grafikon 2 Partijska identifikacija i izjašnjavanje na referendumu

Napomena: logaritamska vjerovatnoća, nestandardizovani regresioni koeficijenti; $p < 0.01$

6. RANG POLITIČARA I JAVNIH LIČNOSTI

Za mjerenje rejtinga političara koristili smo petostepenu ordinalnu skalu. Svaki političar dobija na osnovu stavova ispitanika prosječnu ocjenu. Ovaj aspekt istraživanja političkog javnog mnjenja veoma je značajan obzirom da je poznato da je identifikacija sa političkim liderima jedan od osnovnih principa političkog opredjeljenja građana u našem kulturološkom kodu. Prema tome, mjerenje rejtinga političara dosta govori i o međusobnom odnosu snaga različitih političkih i ideoloških opcija koje postoje u Crnoj Gori. Kao i u prethodnim istraživanjima, najveću prosječnu ocjenu je dobio Nebojša Medojević, dok je za razliku od prethodnog istraživanja, ovoga puta Milo Đukanović bolje ocijenjen od Amfilohija Radovića, iako razlike između prosječne ocjene Mila Đukanovića i Amfilohija Radovića nisu statistički značajne ($t = 0,59$; $df = 968$; $p > 0,05$). Inače čitav rejting je manje-više u skladu sa nalazima koje smo imali u prethodnim istraživanjima. Ukoliko pogledamo rejting sa stanovišta pristalica različitih političkih opcija, možemo vidjeti da je lider provladinih stranaka Milo Đukanović, dok najveću prosječnu ocenu pristalica prosrpskih partija, već tradicionalno, dobija Amfilohije Radović, dok je na ovoj listi najbolje pozicionirani crnogorski političar Andrija Mandić. Kada je riječ o pristalicama GZP-a, sam rejting posredno indicira i o kakvoj strukturi u ideološkom smislu je ovde riječ. Naime, nakon Nebojše Medojevića slijedi aktualni predsjednik Srbije, pa zatim Amfilohije Radović iza koga slijedi Slobodan Milošević. Analizirajući

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

rejting pristalica ostalih partija, sasvim je jasno da se ovdje radi o jednoj heterogenoj strukturi. Konačno, rejting onih koji nisu politički opredijeljeni ukazuje da je ova struktura bliža profilu Grupe za promjene i prosrpskim strankama nego provladinom bloku.

Tabela 24: Rejting političara i javnih ličnosti

Rang političara – javne ličnosti		Janu ar 2005.	Maj 2005.	
		P O	P O	S D
1	Nebojša MEDOJEVIĆ	2.86	2.95	1.455
2	Milo ĐUKANOVIĆ	2.63	2.67	1.658
3	AMFILOHIJE Radović	2.78	2.61	1.667
4	Filip VUJANOVIĆ	2.54	2.54	1.428
5	Svetozar MAROVIĆ	2.35	2.43	1.336
6	Boris TADIĆ	2.24	2.39	1.288
7	Slobodan MILOŠEVIĆ	2.28	2.33	1.641
8	Ranko KRIVOKAPIĆ	2.27	2.21	1.460
9	Vojislav ŠEŠELJ	2.11	2.14	1.485
10	Vojislav KOŠTUNICA	2.09	2.12	1.340
11	Andrija MANDIĆ	2.04	2.11	1.335
12	Dragan ŠOĆ	2.01	2.07	1.212
13	Zoran ŽIŽIĆ	2.09	2.01	1.275
14	Božidar BOJOVIĆ	1.88	1.90	1.180
15	Miodrag ŽIVKOVIĆ	1.83	1.87	1.061
16	Predrag BULATOVIĆ	1.84	1.84	1.152
17	Krsto PAVIĆEVIĆ	-	1.81	1.140

PO - prosječna ocjena; **SD** - standardna devijacija

Tabela 25: Povjerenje u političare i javne ličnosti - provladine pristalice

Rang političara – javne ličnosti		N	PO	SD
1	Milo ĐUKANOVIĆ	317	4.43	0.961
2	Filip VUJANOVIĆ	317	3.88	1.077
3	Ranko KRIVOKAPIĆ	317	3.66	1.270
4	Svetozar MAROVIĆ	319	3.28	1.238
5	Nebojša MEDOJEVIĆ	311	2.65	1.331
6	Boris TADIĆ	309	2.29	1.285
7	Krsto PAVIĆEVIĆ	310	2.19	1.329
8	Miodrag ŽIVKOVIĆ	313	2.00	1.035
9	AMFILOHIJE Radović	309	1.58	1.035
10	Dragan ŠOĆ	312	1.55	0.887
11	Predrag BULATOVIĆ	312	1.49	0.813
12	Vojislav KOŠTUNICA	311	1.47	0.804
13	Andrija MANDIĆ	310	1.42	0.740
14	Slobodan MILOŠEVIĆ	313	1.38	0.898
15	Zoran ŽIŽIĆ	309	1.36	0.690
16	Božidar BOJOVIĆ	312	1.35	0.694
17	Vojislav ŠEŠELJ	311	1.32	0.754

PO - prosječna ocjena; **SD** - standardna devijacija

Tabela 26 : Povjerenje u političare i javne ličnosti – pristalice prosrpskih partija

Rang političara – javne ličnosti		N	PO	SD
1	AMFILOHIJE Radović	221	4.21	1.191
2	Slobodan MILOŠEVIĆ	223	3.82	1.471
3	Vojislav ŠEŠELJ	221	3.51	1.468
4	Andrija MANDIĆ	219	3.48	1.246
5	Vojislav KOŠTUNICA	222	3.28	1.337
6	Zoran ŽIŽIĆ	220	3.27	1.304
7	Dragan ŠOĆ	223	3.02	1.182
8	Božidar BOJOVIĆ	222	2.99	1.253
9	Nebojša MEDOJEVIĆ	219	2.97	1.371
10	Boris TADIĆ	217	2.79	1.236
11	Predrag BULATOVIĆ	220	2.71	1.352
12	Svetozar MAROVIĆ	222	1.89	1.088
13	Miodrag ŽIVKOVIĆ	223	1.74	0.871
14	Krsto PAVIČEVIĆ	219	1.68	0.986
15	Filip VUJANOVIĆ	223	1.57	0.877
16	Milo ĐUKANOVIĆ	223	1.45	0.923
17	Ranko KRIVOKAPIĆ	223	1.16	0.420

PO - prosječna ocjena; **SD** - standardna devijacija

Tabela 27: Povjerenje u političare i javne ličnosti – pristalice GZP-a

Rang političara – javne ličnosti		N	PO	SD
1	Nebojša MEDOJEVIĆ	112	4.54	0.734
2	Boris TADIĆ	112	2.74	1.375
3	AMFILOHIJE Radović	110	2.47	1.654
4	Slobodan MILOŠEVIĆ	110	2.18	1.600
5	Svetozar MAROVIĆ	112	2.17	1.213
6	Vojislav KOŠTUNICA	109	2.15	1.347
7	Filip VUJANOVIĆ	112	2.05	1.165
8	Dragan ŠOĆ	112	2.02	1.130
9	Milo ĐUKANOVIĆ	112	1.98	1.280
10	Andrija MANDIĆ	112	1.89	1.152
11	Vojislav ŠEŠELJ	112	1.84	1.266
12	Zoran ŽIŽIĆ	112	1.75	1.016
13	Miodrag ŽIVKOVIĆ	110	1.70	0.973
14	Ranko KRIVOKAPIĆ	112	1.68	1.110
15	Božidar BOJOVIĆ	110	1.65	0.967
16	Krsto PAVIĆEVIĆ	111	1.55	0.900
17	Predrag BULATOVIĆ	111	1.45	0.785

PO - prosječna ocjena; **SD** - standardna devijacija

Tabela 28 : Povjerenje u političare i javne ličnosti – pristalice ostalih partija

Rang političara – javne ličnosti	N	PO	SD	
1	Nebojša MEDOJEVIĆ	45	2.81	1.455
2	Miodrag ŽIVKOVIĆ	45	2.42	1.567
3	AMFILOHIJE Radović	44	2.34	1.495
4	Svetozar MAROVIĆ	44	2.18	1.233
5	Filip VUJANOVIĆ	45	2.13	1.114
6	Milo ĐUKANOVIĆ	42	2.12	1.193
7	Ranko KRIVOKAPIĆ	42	2.06	1.278
8	Boris TADIĆ	44	1.92	1.105
9	Vojislav KOŠTUNICA	45	1.84	1.247
10	Dragan ŠOĆ	45	1.72	1.062
11	Zoran ŽIŽIĆ	45	1.72	1.131
12	Andrija MANDIĆ	45	1.69	1.044
13	Slobodan MILOŠEVIĆ	45	1.61	1.247
14	Krsto PAVIĆEVIĆ	44	1.58	0.937
15	Predrag BULATOVIĆ	44	1.56	1.025
16	Vojislav ŠEŠELJ	45	1.50	1.092
17	Božidar BOJOVIĆ	45	1.41	0.618

PO - prosječna ocjena; SD - standardna devijacija

Tabela 29 : Povjerenje u političare i javne ličnosti – partijski neidentifikovani i apstinenti

Rang političara – javne ličnosti		N	PO	SD
1	Nebojša MEDOJEVIĆ	293	2.66	1.460
2	AMFILOHIJE Radović	290	2.59	1.629
3	Slobodan MILOŠEVIĆ	295	2.36	1.619
4	Vojislav ŠEŠELJ	292	2.18	1.470
5	Boris TADIĆ	296	2.13	1.219
6	Filip VUJANOVIĆ	297	2.09	1.176
7	Svetozar MAROVIĆ	298	2.05	1.231
8	Milo ĐUKANOVIĆ	297	2.05	1.309
9	Vojislav KOŠTUNICA	296	1.99	1.257
10	Dragan ŠOĆ	295	1.98	1.180
11	Andrija MANDIĆ	292	1.96	1.259
12	Zoran ŽIŽIĆ	295	1.90	1.178
13	Božidar BOJOVIĆ	294	1.81	1.129
14	Miodrag ŽIVKOVIĆ	293	1.81	1.119
15	Predrag BULATOVIĆ	296	1.75	1.098
16	Ranko KRIVOKAPIĆ	295	1.68	1.040
17	Krsto PAVIĆEVIĆ	293	1.62	1.038

PO - prosječna ocjena; **SD** - standardna devijacija

Konzistentnosti radi a i u skladu sa dosadašnjom analitičkom praksom, prikazaćemo i rejting sa stanovišta pristalica nezavisnosti i zajedničke države (tabele 30 -33). Međutim, skrećemo pažnju da je ova analitika u korespondenciji sa rejtingom posmatranim iz perspektive pristalica različitih političkih opcija, budući da je visoka korelacija između onih koji podržavaju provladine stranke i onih koji podržavaju nezavisnost (suverenisti), tj. onih koji podržavaju prosrpske stranke i koji podržavaju zajedničku državu (unionisti).

Tabela 30 : Povjerenje u političare i javne ličnosti – suverenisti

Rang političara – javne ličnosti		N	PO	SD
1	Milo ĐUKANOVIĆ	402	3.88	1.421
2	Filip VUJANOVIĆ	404	3.40	1.328
3	Ranko KRIVOKAPIĆ	402	3.35	1.385
4	Svetozar MAROVIĆ	404	2.93	1.364
5	Nebojša MEDOJEVIĆ	397	2.81	1.414
6	Krsto PAVIĆEVOĆ	393	2.17	1.320
7	Boris TADIĆ	396	2.15	1.251
8	Miodrag ŽIVKOVIĆ	397	2.11	1.179
9	AMFILOHIJE Radović	392	1.53	1.014
10	Dragan ŠOĆ	396	1.50	.860
11	Predrag BULATOVIĆ	395	1.44	.816
12	Vojislav KOŠTUNICA	396	1.40	.786
13	Andrija MANDIĆ	391	1.36	.695
14	Slobodan MILOŠEVIĆ	396	1.35	.915
15	Zoran ŽIŽIĆ	396	1.34	.692
16	Božidar BOJOVIĆ	397	1.31	.682
17	Vojislav ŠEŠELJ	396	1.25	.669

PO - prosječna ocjena; SD - standardna devijacija

Tabela 31 : Povjerenje u političare i javne ličnosti – unionisti

Rang političara – javne ličnosti	N	PO	SD	
1	AMFILOHIJE Radović	351	3.98	1.352
2	Slobodan MILOŠEVIĆ	355	3.52	1.589
3	Vojislav ŠEŠELJ	355	3.24	1.515
4	Nebojša MEDOJEVIĆ	352	3.15	1.425
5	Andrija MANDIĆ	354	3.09	1.384
6	Vojislav KOŠTUNICA	351	3.07	1.370
7	Zoran ŽIŽIĆ	354	2.88	1.364
8	Dragan ŠOĆ	355	2.75	1.211
9	Boris TADIĆ	351	2.70	1.235
10	Božidar BOJOVIĆ	354	2.65	1.295
11	Predrag BULATOVIĆ	352	2.38	1.315
12	Svetozar MAROVIĆ	354	2.02	1.123
13	Filip VUJANOVIĆ	354	1.72	0.981
14	Miodrag ŽIVKOVIĆ	353	1.72	0.913
15	Krsto PAVIĆEVIĆ	349	1.57	0.912
16	Milo ĐUKANOVIĆ	353	1.50	0.963
17	Ranko KRIVOKAPIĆ	352	1.23	0.600

PO - prosječna ocjena; SD - standardna devijacija

Tabela 32 : Povjerenje u političare i javne ličnosti – apstinenti

Rang političara – javne ličnosti	N	PO	SD	
1	Nebojša MEDOJEVIĆ	97	2.96	1.490
2	AMFILOHIJE Radović	95	2.31	1.491
3	Boris TADIĆ	98	2.23	1.360
4	Slobodan MILOŠEVIĆ	97	2.02	1.472
5	Svetozar MAROVIĆ	98	1.97	1.193
6	Filip VUJANOVIĆ	98	1.95	1.160
7	Vojislav KOŠTUNICA	98	1.91	1.153
8	Milo ĐUKANOVIĆ	98	1.88	1.191
9	Dragan ŠOĆ	98	1.86	1.153
10	Vojislav ŠEŠELJ	95	1.83	1.287
11	Andrija MANDIĆ	97	1.83	1.161
12	Zoran ŽIŽIĆ	97	1.74	1.106
13	Božidar BOJOVIĆ	96	1.62	.917
14	Predrag BULATOVIĆ	98	1.58	.924
15	Ranko KRIVOKAPIĆ	98	1.57	1.010
16	Miodrag ŽIVKOVIĆ	97	1.51	.814
17	Krsto PAVIĆEVIĆ	97	1.36	.690

PO - prosječna ocjena; SD - standardna devijacija

Tabela 33 : Povjerenje u političare i javne ličnosti – neidentifikovani

Rang političara – javne ličnosti	N	PO	SD	
1	Nebojša MEDOJEVIĆ	129	2.83	1.576
2	Milo ĐUKANOVIĆ	130	2.71	1.478
3	Filip VUJANOVIĆ	131	2.55	1.424
4	Svetozar MAROVIĆ	132	2.39	1.385
5	Boris TADIĆ	126	2.36	1.311
6	AMFILOHIJE Radović	130	2.36	1.522
7	Slobodan MILOŠEVIĆ	131	2.24	1.527
8	Dragan ŠOĆ	130	2.16	1.247
9	Vojislav ŠEŠELJ	128	2.06	1.401
10	Vojislav KOŠTUNICA	130	1.93	1.200
11	Andrija MANDIĆ	128	1.93	1.141
12	Zoran ŽIŽIĆ	128	1.91	1.131
13	Ranko KRIVOKAPIĆ	130	1.87	1.213
14	Miodrag ŽIVKOVIĆ	131	1.84	1.082
15	Božidar BOJOVIĆ	128	1.84	1.127
16	Predrag BULATOVIĆ	131	1.82	1.165
17	Krsto PAVIĆEVIĆ	129	1.71	1.090

PO - prosječna ocjena; SD - standardna devijacija

7. IZBORNA PREFERENCIJA

Kada je o izbornoj preferenciji riječ, nema sumnje da je DPS partija koja već u kontinuitetu ima najveći izborni potencijal. Ukoliko bi se sledeće nedelje održali izbori, naši rezultati ukazuju da bi DPS osvojio 25.5% glasova na izborima od ukupnog broja birača, tj. 36% od onih koji bi izašli na birališta. Druga po snazi je GZP koju podržava 11.3% biračkog tijela, tj. 16% onih koji bi izašli na birališta. Na trećem mjestu je SNP koju podržava 7.7% građana, pri čemu bi ukupan procenat na izborima u odnosu na izašle birače za ovu partiju iznosio 11%. Najveći skok, u odnosu na prethodnu sondažu bilježi SNS koja se po rejtingu sasvim približila SNP (7,3%). Ovu partiju podržava 10.4% opredijeljenih glasača, te bi u ovom trenutku SNS predstavljala četvrtu partiju po snazi u Parlamentu. Od svih ostalih partija, još samo SDP, SRS i NS imaju dobre šanse da uđu u Parlament. Naravno, ove prognoze su bazirane na tome da na izbore izlaze pojedinačne partije, a ne koalicije. U slučaju koalicija, vjerovatno bi došlo do izvjesnih pregrupisavanja u zavisnosti od profila koalicija.

Tabela 34 :Ukoliko bi se sljedeće nedjelje održali parlamentarni izbori, kojoj partiju bi Vi dali svoj glas?

PARTIJE	N	%
DPS (Milo Đukanović)	257	25.5
SNP (Predrag Bulatović)	78	7.7
SNS (Andrija Mandić)	73	7.3
LPCG (Miodrag Živković)	15	1.5
SDP (Ranko Krivokapić)	41	4.1
NS (Dragan Šoć)	25	2.5
DSS (Božidar Bojović)	16	1.6
SRS (Vojislav Šešelj)	29	2.8
NSS (Momir Bulatović)	8	0.8
DUA (Ferhat Dinoša)	13	1.3
DSCG (Mehmet Bardhi)	6	0.5
GP (Krstó Pavicević)	9	0.9
GZP (Nebojša Medojević)	113	11.3
nekoj drugoj	25	2.5
Ne znam	90	8.9
Ne bih izašao na te izbore	211	20.9
Total	1008	100.0

Tabela 35: Izborna preferencija – pojedinačne partije - opredijeljeni glasači

PARTIJE	N	%
DPS (Milo Djukanovic)	257	36.3
SNP (Predrag Bulatovic)	78	11.0
SNS (Andrija Mandic)	73	10.4
LPCG (Miodrag Živković)	15	2.2
SDP (Ranko Krivokapic)	41	5.8
NS (Dragan Šoć)	25	3.5
DSS (Božidar Bojovic)	16	2.2
SRS (Vojislav Šešelj)	29	4.1
NSS (Momir Bulatovic)	8	1.1
DUA (Ferhat Dinoša)	13	1.9
DSCG (Mehmet Bardhi)	6	0.8
GP (Krstó Pavicevic)	9	1.2
GZP (Nebojša Medojevic)	113	16.0
neka druga	25	3.6
Total	707	100.0

Dalje, ako analiziramo čvrstinu biračkog tijela na osnovu individualne partijske preferencije jasno se zapaža da DPS ima najstabilnije biračko tijelo. Može se vidjeti da GZP sve snažnije preuzima pristalice LSCG-a. Takođe, SNS

sve snažnije uzima nekada zjedničko biračko tijelo prosrpske koalicije na prethodnim izborima. Međutim, mnogo se jasnije vidi stabilnost kao i mogućnost 'prelaza' ukoliko se stvar analizira sa stanovišta blokovskih podjela koje postoje na političkoj sceni (tabela 36).

Tabela 36: Čvrstina biračkog tijela - kumulativno

GLASAO JE ZA:	GLASAĆE ZA:				
	Provladine stranke	Prosrpske stranke	GZP	Ostale stranke	Ne zna ili apstinira
Koaliciju "Za evropsku Crnu Goru" (DPS-SDP)	74.2	1.3	6.4	2.7	15.4
Koaliciju "Zajedno za promjene" (SNP-SNS-NS)	0.0	67.7	11.0	1.1	20.2
LSCG	0.0	2.5	25.0	30.0	42.5
"Patriotsku koaliciju" (NSS+SRS-V.Šešelj)	0.0	84.2	0.0	10.5	5.3%
Koaliciju "Albanci zajedno" (DSCG-DUA-PDP)	53.3	0.0	13.3	13.3	20.0
Neku drugu	0.0	0.0	25.0	50.0	25.0
Ne sjećam se	6.2	15.4	12.3	6.2	60.0
Nijesam glasao	11.6	8.7	15.9	3.9	59.9

$$X^2 = 963.66; p < 0.01$$

Ovi podaci ukazuju da će gotovo 2/3 pristalica koalicije »Za evropsku Crnu Goru« glasati za neku od provladinih partija dok će preko 67% pristalica koalicije »Zajedno za Jugoslaviju« glasati za prosrpske partije. Liberali su se rasuli, i oni se traže među drugim partijama, dok su pristalice patriotske koalicije najvjernije prosrpskim političkim partijama. Što se GZP-a tiče, sasvim je jasno da ova grupacija najviše uzima liberalima i malim partijama, a mobilise i apstinente. Ako uporedimo dva ključna bloka, može se vidjeti da GZP gotovo duplo više glasova uzima prosrpskim strankama (11%) nego provladinim partijama (6.4%).

8. POVJERENJE U MEDIJE

Mjerenje povjerenja u medije je sastavni dio naših istraživanja. Isto tako, podaci koje dobijamo ovim mjerenjem veoma rijetko variraju tj. stavove prema medijima građani su formirali i sa manjim izmjenama ovi stavovi su prilično kontinuirani. Na osnovu tabele 37 može se vidjeti da građani najviše povjerenja imaju u državnu televiziju, a zatim u TV In, Pink i Elmag. Ostale stanice prilično zaostaju u odnosu na pomenute. Posmatrano u kontinuitetu možemo registrovati i određene trendove u roku od godinu dana (tabela 38). Ovaj podatak ukazuje da

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

TV Crne Gore, TV Elmag i TV In imaju trend blagog rasta, dok Montena, MBC i Pink imaju trend blagog pada povjerenja. Međutim, sa ovog stanovišta najinteresantniji podatak je da je opao ukupan broj onih ispitanika koji iskazuju nepovjerenje prema svim TV stanicama, ili drugim riječima, imamo ukupan rast povjerenja u TV kao medij.

Tabela 37: Navedite TV stanicu kojoj najviše vjerujete

TV STANICE	N	%
TV Crne Gore	202	22.8
TV Elmag	101	11.5
TV Montena	44	5.0
TV MBC	29	3.3
TV Pink	148	16.8
TV IN	172	19.4
RTS	12	1.3
Druge TV stanice	57	6.5
ni jedna	119	13.5
Total	884	100.0

Tabela 38: Povjerenje u televiziju - trend

TV STANICE	April 04. %	Jun 04. %	Oktoibar 04. %	Januar 05. %	Maj 05. %
TV CG	18.3	18.0	19.0	19.8	22.8
TV ELMAG	6.6	8.6	8.5	7.4	11.5
TV MONTENA	7.0	7.3	7.5	4.1	5.0
TV MBC	5.2	6.9	4.5	2.6	3.3
TV PINK	17.7	18.7	14.1	19.0	16.8
TV IN	17.8	14.7	13.9	13.9	19.4
RTS	-	-	1.0	0.7	1.3
Ostale TV	5.6	4.2	2.9	4.7	6.5
Nema povjerenja i b.o.	21.8	21.5	28.6	27.8	13.5

Analizirajući povjerenje 262 ispitanika iz Podgorice, možemo vidjeti (tabela 39) da se TV Elmag i TV Montena nešto bolje kotiraju u odnosu na distribuciju na nivou čitave Crne Gore. U perspektivi trenda (tabela 40) možemo vidjeti da je poraslo povjerenje u TV Crne Gore, Elmag i TV In, dok građani imaju nešto manje povjerenja u Montenu i Pink. No i u slučaju Podgorice interesantno je da je manji broj ispitanika iskazao nepovjerenje u odnosu na sve radio stanice (manje od 5%).

Tabela 39: Povjerenje u TV u Podgorici

TV STANICE	N	%
TV Crne Gore	65	24.8
TV Elmag	43	16.4
TV Montena	27	10.5
TV MBC	10	3.8
TV Pink	41	15.5
TV IN	43	16.5
RTS	1	0.5
Druge TV stanice ni jedna	19	7.2
	13	4.8
Total	262	100.0

Tabela 40: Povjerenje u TV stanice u Podgorici - trend

TV STANICE	April 04. %	Jun 04. %	Oktobar 04. %	Januar 05. %	Maj 05. %
TV CG	23.0	16.0	18.7	21.4	24.8
TV ELMAG	8.3	10.8	6.7	9.5	16.4
TV MONTENA	15.7	17.0	16.9	11.2	10.5
TV MBC	4.0	5.2	4.6	2.0	3.8
TV PINK	14.0	20.5	14.1	14.6	15.5
TV IN	11.7	10.8	12.0	14.9	16.5
RTS	-	-	0.4	0.7	0.5
Ostale TV	1.7	3.5	2.1	6.1	7.2
Nema povjerenja i b.o.	21.6	16.3	24.5	19.6	4.8

Kad je riječ o radio stanicama, opet moramo u još većoj mjeri da istaknemo podatak da se značajno smanjio broj građana koji iskazuju nepovjerenje u odnosu na sve radio stanice (tabela 41). Zatim, povjerenje u lokalne radio stanice se značajno povećalo, mada valja imati u vidu da se ovdje ne radi o jednom mediju, budući da u svakom gradu program emituje druga radio stanica. Komparativno, najveće povjerenje građani imaju u državni radio (1/5), ali je Elmag veoma blizu (manje od jednog procentualnog poena razlike). U perspektivi trenda vidimo da je i ukupno povjerenje u ove dvije radio stanice bitno poraslo.

Tabela 41: Povjerenje u radio

Radio stanice	April 04. %	Jun 04. %	Oktobar 04. %	Januar 05. %	Maj 05. %
Radio Crne Gore	12.9	14.2	14.6	14.1	19.7
Radio Elmag	11.8	12.4	11.7	13.7	18.9
Radio D	2.7	3.0	3.3	4.4	4.8
Antena M	3.9	3.3	4.7	2.5	4.2
Radio Montena	3.0	3.6	1.6	2.6	3.3
Radio Svetigora	0.6	1.1	0.9	2.1	1.2
Radio Slobodna Evropa	1.7	1.7	2.1	1.6	1.2
Lokalne radio stanice	11.6	17.6	10.6	13.3	24.4
Ostale radio stanice	6.5	2.3	5.5	3.4	2.6
Nema povjerenja i b.o.	45.3	40.8	45.0	42.3	19.5

Kada je o Podgorici riječ (tabela 42), interesantan je podatak da manje od 10% građana iskazuje nepovjerenje u odnosu na sve radio stanice što je drastični pad u odnosu na sva ranija mjerenja. Shodno tome, imamo rast povjerenja u gotovo sve radio stanice, a komparativno, Radio Crne Gore za razliku od opšte distribucije, uživa više povjerenje nego ostale radio stanice. Zatim, interesantno je da je Radio D po povjerenju u Podgorici sasvim blizu Radio Elmagu. Konačno, i Antena M uživa dvostruko više povjerenja u Podgorici nego na nivou čitave Crne Gore.

Tabela 42: Povjerenje u radio u Podgorici

RADIO STANICE	April 04. %	Jun 04. %	Oktobar 04. %	Januar 05. %	Maj 05. %
Radio Crne Gore	15.3	14.6	15.1	17.3	21.3
Radio Elmag	10.3	13.5	7.4	11.9	16.4
Radio D	9.0	10.1	8.8	12.9	16.0
Antena M	9.0	5.6	10.9	6.1	11.1
Radio Montena	5.0	5.2	1.8	4.1	4.6
Radio Svetigora	0.7	1.7	0.4	1.4	1.0
Radio Slobodna Evropa	1.0	2.4	1.8	1.0	1.7
Lokalne radio stanice	3.0	7.3	6.0	4.1	13.4
Ostale radio stanice	1.7	2.8	5.6	4.4	4.9
Nema povjerenja i b.o.	45.0	36.8	42.3	36.9	9.5

Analizirajući povjerenje u dnevne novine (tabela 43), bilježimo sličan fenomen kao i kada je riječ o radiju i televiziji na nivou opšteg (ne)povjerenja. Naime, samo 13.1% ispitanika je iskazalo da nema povjerenja ni u jedne dnevne

novine. Ovo je osnovni razlog zbog koga gotovo proporcionalno dolazi do porasta povjerenja u sve dnevne novine. Komparativno, kao i u dosadašnjim nalazima, najveće povjerenje uživaju Vijesti a zatim Dan. Ove dvije novine značajno prednjače u odnosu na sve ostale. Uz ova dva dnevna lista, pristojno povjerenje uživa još jedino Pobjeda (11%) i samo donekle Večernje novosti (5.9%). U odnosu na sve ostale novine, sasvim jasno, nepovjerenje građana je mnogo veće nego povjerenje.

Tabela 43: Povjerenje u dnevne novine

Novine	April 04. %	Jun 04. %	Oktobar 04. %	Januar 05. %	Maj 05. %
POBJEDA	10.8	8.6	8.4	9.3	11.0
VIJESTI	25.7	29.1	29.4	27.4	35.9
DAN	14.0	22.1	18.8	20.9	29.1
REPUBLIKA	-	-	0.5	0.9	0.8
POLITIKA	1.3	0.9	0.3	0.7	0.7
VEČERNJE NOVOSTI	5.7	4.3	4.4	3.8	5.9
BLIC	0.1	0.5	0.4	0.4	0.9
OSTALE NOVINE	2.1	1.4	1.6	2.2	2.5
Nema povjerenja i b.o.	38.4	31.2	36.2	34.4	13.1

9. INFORMACIJE O PRIKLJUČENJU EU

Kao što smo naznačili u našim ranijim istraživanjima, članstvo Crne Gore u EU je jedno od rijetkih pitanja oko koga je moguće postići konsenzus zaraćenih političkih strana. S toga se mi ovim pitanjem iz raznih uglova redovno bavimo u našim istraživanjima. Baveći se potrebom za većom količinom informacija kada je o budućem članstvu u EU riječ (tabela 44) jasno je da više od polovine ispitanika smatra da su im potrebne dodatne informacije kako bi sagledali sve aspekte članstva u EU. Nasuprot, nešto više od 1/5 građana kaže da ih ne interesuju informacije te vrste. Posmatrano kroz prizmu političkih blokova (tabela 45) možemo vidjeti da pristalice prosrpskih stranaka kao i partijski neidentifikovani i apstinenti iskazuju mnogo manji stepen interesovanja za informacije te vrste nego kada je riječ o pristalicama ostalih političkih opcija. Konačno, kada se radi o informacijama ovoga tipa građani najprije očekuju da im sve potrebne informacije pruži Vlada i njene službe, a zatim mediji (tabela 46).

Tabela 44: Da li Vam je potrebno više informacija o tome koje sve uslove treba da ispuni jedna zemlja da bi postala članica EU?

STAV	N	%
DA	553	54.9
NE	236	23.5
Ne interesuju me informacije takve vrste	217	21.6
Total	1006	100.0

Tabela 45: Potreba za informacijama o ulasku u EU i blokovi

STAV	DA	NE	Ne interesuju me informacije takve vrste
Provladine pristalice	69.3%	21.5%	9.2%
Pristalice prosrpskih stranaka	42.4%	33.2%	24.5%
Pristalice GZP-a	61.4%	25.4%	13.2%
Pristalice ostalih stranaka	68.9%	20.0%	11.1%
Partijski neidentifikovani i apstinenti	44.6%	18.2%	37.3%

Tabela 46: Očekivani izvori informacija o uslovima za priključenje EU

Izvori informacija	Januar 05 %	Maj 05 %
Predstavnici Vlade i drugih državnih organa	40.2	39.4
Predstavnici političkih partija	7.6	5.6
Predstavnici organa lokalne uprave	1.1	1.6
Pojedine nevladine organizacije	6.1	4.6
Mediji	15.7	20.4
Neko drugi	2.7	3.0
Ne interesuju ih informacije te vrste	25.2	25.4

10. STAVOVI O SUDSTVU

Nije potrebno govoriti o značaju koji sudstvo ima u svakom društvu, a naročito u onom koje pledira da razvije demokratsko ustrojstvo. Upravo su ovo osnovni razlozi zbog kojih se ideja pravne države gotovo nužno vezuje za ideju demokratskog društva. Međutim, da bi država bila pravna i da bi sudstvo

efikasno ispunjavalo svoju ulogu neophodno je da se ispune dvije osnovne pretpostavke. Prvo, to su objektivne kategorije i kriterijumi koje sudstvo mora da ispuni, i drugo to je legitimitet koji uživa u javnom mnjenju. Za ostvarivanje ovog drugog uslova potreban je jedan dublji, sociološki preduslov a to je postizanje bazičnog vrijednosnog konsenzusa kao osnove na kojoj se održava čitav društveni sistem. Međutim, u situaciji kada u društvu ne postoji vrijednosni, pa prema tome ni politički konsenzus, kriza legitimiteta sudstva je nužna obzirom da se sudstvo ocjenjuje i procjenjuje sa stanovišta partikularnih ideoloških pozicija. Upravo je ovo suština naše dijagnoze kada je stav javnog mnjenja o sudstvu u pitanju. Ocjenjujući četiri kategorije (kriterijuma) koje sudstvo po definiciji mora da ima, možemo vidjeti da je javno mnjenje izrazito kritički raspoloženo u ocjenama (tabela 47). Dakle, naši ispitanici smatraju da sudstvo uglavnom nije niti nepristrasno, niti stručno osposobljeno, niti nepotkupljivo, a ponajmanje je efikasno u rješavanju sporova. Ukoliko uporedimo stavove pristalica različitih političkih opcija (tabela 48) možemo vidjeti da su najkritičnije pristalice prosrpskih partija, pa zatim pristalice GZP-a. Međutim, isto tako ne može se reći ni da pristalice provladinih stranaka daju pozitivne ocjene sudstvu i sudijama.

Tabela 47: Stavovi o sudijama i sudstvu u Crnoj Gori

Stav	Veoma	Uglavnom	Donekle	Nimalo	Ne može da procijeni
Nepristrasni	9.7	11.9	30.2	20.0	28.1
Stručno osposobljeni	7.2	26.3	32.1	11.5	22.9
Efikasni u rješavanju sporova	4.0	12.0	32.4	30.4	21.2
Nepotkupljivi	9.2	10.6	25.5	22.8	31.8

Tabela 48: Sudije i sudstvo iz ugla pristalica različitih partijskih grupacija

Partijska identifikacija		Stavovi				
		Veoma	Uglavnom	Donekle	Nimalo	Ne može da procijeni
Provladine pristalice	Nepriistrasni	8.2	19.1	31.7	9.9	31.1
	Stručno osposobljeni	10.4	28.7	29.9	7.9	23.1
	Efikasni u rješavanju sporova	5.5	21.8	33.6	17.2	21.9
	Nepotkupljivi	8.6	15.0	26.6	11.8	37.9
Pristalice prosrpskih partija	Nepriistrasni	10.3	8.8	28.4	33.8	18.6
	Stručno osposobljeni	4.7	19.5	37.4	22.1	16.4
	Efikasni u rješavanju sporova	3.0	5.3	34.7	44.7	12.3
	Nepotkupljivi	8.4	9.2	27.0	35.1	20.3
Pristalice GZP-a	Nepriistrasni	13.6	10.7	36.5	24.8	14.3
	Stručno osposobljeni	6.2	32.2	33.3	9.7	18.6
	Efikasni u rješavanju sporova	3.0	8.3	33.9	39.4	15.4
	Nepotkupljivi	13.5	4.3	28.1	29.7	24.3

11. STAVOVI O OBRAZOVANJU

Reforma obrazovanja u Crnoj Gori je u toku. U ovom istraživanju smo mjerili preferencijal građana u odnosu na staru - novu osnovnu školu. Tehnika koja je korištena u ovom slučaju je projekтивna, tj. ispitanici su pitani u koju od dvije škole bi upisali svoje dijete (tabela 49). Rezultati istraživanja ukazuju da građani u gotovo identičnom procentu preferiraju i staru osmogodišnju i novu devetogodišnju osnovnu školu. U tabeli 50 prikazani su rezultati logističke regresione analize koja ima za cilj da utvrdi od kojih faktora zavisi da li će ljudi imati pozitivan stav prema novoj devetogodišnjoj školi. Svi faktori dati u tabeli statistički su značajni, i to po najstrožijem mogućem kriterijumu (na nivou 1% statističke značajnosti; $p < 0.01$). Drugim riječima, ovo je račun vjerovatnoće. Dakle, prvo, vidimo da godine ispitanika imaju važnu ulogu u stavu prema novoj školi. Konkretno, što su ispitanici mlađi (negativan koeficijent), to je veća vjerovatnoća da će preferirati novu devetogodišnju školu, što je jako važno,

obzirom da se radi o djeci tih ljudi. Još preciznije, za svaku godinu razlike, u smislu da neko bude godinu mlađi, vjerovatnoća da će upisati dijete u novu devetogodišnju školu se povećava za 2%. Ovdje procenete treba dobro razumjeti, naime, oni se računaju kumulativno, npr. razlika u stavu onoga koji ima 22 godine u odnosu na onoga koji ima 42 godine je 40% ($42-22 = 20$, za svaku godinu po 2%). Dakle, pretpostavimo da ovaj ispitanik ima djecu, vjerovatnoća da će ovaj koji ima 22 godine dijete upisati u novu školu je veća za 20%. Dalje, što su obrazovaniji ispitanici, to u većoj mjeri preferiraju novu devetogodišnju školu (koeficijent 0.082 u drugoj koloni). Tačnije, sa svakom godinom škole koju je ispitanik završio, vjerovatnoća da će dijete upisati u novu devetogodišnju školu se povećava za 9%, te prema tome, vjerovatnoća da će neko ko ima fakultet prije izabrati novu devetogodišnju školu u odnosu na nekog koji ima osnovnu školu je veća za 72%. Dalje, još jedna varijabla koja je važna je vjera, ili drugim riječima statistički je značajno veća vjerovatnoća da će oni koji su islamske vjeroispovijesti, a naročito oni koji su katolici, svoje dijete upisati u novu devetogodišnju školu. U slučaju onih koji su islamske vjeroispovijesti, vjerovatnoća da će dijete upisati u novu devetogodišnju školu je 31% veća u odnosu na pravoslavce, a kod katolika, vjerovatnoća je 40% veća u odnosu na pravoslavce.

Tabela 49: U svijetlu transformacije obrazovnog sistema Vi bi ste Vaše dijete upisali u:

STAV	N	%
U "staru" - osmogodišnju osnovnu školu	400	39.7
U "novu" - devetogodišnju osnovnu školu	397	39.4
Ne znam, ne mogu da procijenim	211	20.9
Total	1008	100.0

Tabela 50: Logistička regresiona analiza – faktori od kojih zavisi pozitivan stav prema novoj devetogodišnjoj osnovnoj školi

STAV	Starost	Obrazovanje	Islamska vjera	Katolici
Regresioni koeficijent	-0.020*	0.082*	1.13*	1.40*
Standardna greška mjerenja	0.005	0.029	0.180	0.396

*, $p < 0.01$

12. ČLANSTVO U EU

U svim dosadašnjim istraživanjima pokazali smo da je podrška priključenja Crne Gore EU gotovo plebiscitarna. Rezultati ovog istraživanja u tom smislu samo potvrđuju naše prethodne nalaze (tabela 51). Naime, preko 80% naših ispitanika smatra da Crna Gora treba da bude članica EU, bilo kao samostalna država bilo u zajednici sa Srbijom.

Tabela 51: Da li bi po Vašem mišljenju Crna Gora, bilo da je samostalna ili u državnoj zajednici sa Srbijom trebala u budućnosti da bude članica EU?

STAV	N	%
DA	806	80.1
NE	56	5.6
Nemam određeno mišljenje	144	14.3
Total	1007	100.0

Tabela 52: Članstvo u EU i blokovi

STAV	DA	NE	Nemam određeno mišljenje
Provladine pristalice	90.9%	1.9%	7.3%
Pristalice prosrpskih stranaka	77.6%	11.8%	10.5%
Pristalice GZP-a	89.5%	3.5%	7.0%
Pristalice ostalih stranaka	78.3%	6.5%	15.2%
Partijski neidentifikovani i apstinenti	67.5%	5.3%	27.2%

$$X^2 = 89.18; p < 0.01$$

Posmatrano iz partijskog ugla, iako većina ispitanika svih grupacija podržava priključivanje Crne Gore EU, mogu se vidjeti statistički značajne razlike (tabela 52) između pristalica provladinih stranaka i pristalica GZP-a s jedne i pristalica ostalih stranaka sa druge strane. Posmatrano sa stanovišta pristalica odnosno protivnika nezavisnosti (tabela 53) razlike u procentima gotovo da u potpunosti odgovaraju razlikama koje smo zabilježili u partijskoj percepciji. Takođe u ovoj tabeli može se vidjeti da u perspektivi trenda nemamo značajnih varijacija.

Tabela 53: Članstvo u EU u percepciji pristalica različitih državnih opcija

	Stav								
	DA			NE			Nema određeno mišljenje		
	Okt '04.	Jan '05.	Maj '05.	Okt '04.	Jan '05.	Maj '05.	Okt '04.	Jan '05.	Maj '05.
Suverenisti	92.2	92.8	92.1	3.1	2.2	2.0	4.7	5.0	5.9
Unionisti	79.8	71.6	77.0	8.7	10.6	8.9	11.5	17.8	14.1
Ostali	66.7	57.3	64.7	3.1	5.3	6.6	30.2	37.4	28.6

$$X^2 = 85.96; p < 0.01$$

13. ČLANSTVO U NATO

Za razliku od stava javnosti prema EU, javnost u Crnoj Gori je prilično podijeljena kada je o članstvu u NATO-u riječ. Naime, gotovo je identičan procenat onih koji se zalažu da Crna Gora bude članica NATO-a i onih koji su protiv toga (tabela 54). Međutim, posmatrano sa stanovišta ideoloških opredjeljenja, sasvim je jasno na osnovu tabele 55 da pristalice provladinih stranaka dominantno (57.1%) podržavaju članstvo Crne Gore u NATO-u za razliku od pristalica prosrpskih stranaka koji većinski (64.4%) ne podržavaju ovu ideju. Građani koji nisu politički profilisani su prilično ravnomjerno podijeljeni po ovom pitanju pri čemu je ipak nešto manji broj pristalica članstva (1/4) u odnosu na broj protivnika (1/3). Sa druge strane pristalice ostalih partija većinom od preko 46% podržavaju pridruživanje NATO-u, a najravnomyjerna distribucija može se primijetiti kod pristalica GZP-a gdje je nešto veći broj pristalica ove stranke (preko 37%) koji su protiv članstva Crne Gore u NATO-u.

Tabela 5: Da li bi po Vašem mišljenju Crna Gora, bilo da je samostalna ili u državnoj zajednici sa Srbijom trebalo u budućnosti da bude članica NATO-a?

STAV	N	%
DA	355	35.7
NE	349	35.0
Nemam određeno mišljenje	292	29.3
Total	995	100.0

Tabela 55: Pristalice različitih političkih opcija i članstvo u NATO-u

STAV	DA	NE	Nemam određeno mišljenje
Provladine pristalice	57.1%	15.1%	27.9%
Pristalice prosrpskih stranaka	19.6%	64.4%	16.0%
Pristalice GZP-a	30.4%	37.5%	32.1%
Pristalice ostalih stranaka	46.7%	26.7%	26.7%
Partijski neidentifikovani i apstinenti	25.9%	34.2%	39.9%

$$X^2 = 184.63; p < 0.01$$

Ukoliko pogledamo podatke o članstvu u NATO-u sa stanovišta pristalica i protivnika nezavisnosti (tabela 56), možemo vidjeti da su dobijeni rezultati u skladu sa nalazom koji smo imali u januarском istraživanju. Ovaj nalaz nedvosmisleno ukazuje na to da su pristalice državne samostalnosti Crne Gore većinski (preko 56%) za članstvo u NATO-u dok su pristalice zajedničke države u veome sličnom procentu (58.9%) protiv članstva u ovoj vojnoj alijansi.

Tabela 56: Članstvo u NATO u percepciji pristalica različitih državnih opcija

	Stav								
	DA			NE			Nema određeno mišljenje		
	Okt '04.	Jan '05.	Maj '05.	Okt '04.	Jan '05.	Maj '05.	Okt '04.	Jan '05.	Maj '05.
Suverenisti	62.4	56.6	56.8	16.2	18.2	18.3	21.4	25.2	24.9
Unionisti	19.9	16.5	19.4	58.9	61.2	58.1	21.3	22.3	22.5
Ostali	25.0	20.0	24.9	30.2	33.3	28.6	44.8	46.7	46.5

14. STAVOVI O HAGU

Stavovi prema Hagu su standardno sastavni dio naših periodičnih istraživanja javnog mnjenja. U ovoj sondazi utvrdili smo (tabela 57) da veći broj daje podršku saradnji sa Hagom (preko 44%) u odnosu na one koji su protiv saradnje (preko 39%). Analitički (tabela 58) pristalice provladinih partija 2/3 većinom podržavaju saradnju sa Hagom, dok pristalice prosrpskih stranaka u gotovo identičnom procentu (preko 77%) ne podržavaju saradnju sa Tribunalom u Hagu. Pristalice GZP-a u nešto većem procentu podržavaju saradnju sa Hagom

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

(47,3%), dok su pristalice ostalih stranaka u još većem stepenu za saradnju sa Hagom (preko 63%). Konačno, partijski neidentifikovani i apstinenti su uglavnom protiv saradnje sa Hagom (preko 44%). Kada je o saradnji sa Hagom riječ, u tabeli 59 se mogu vidjeti razlike sa stanovišta pristalica odnosno protivnika nezavisnosti. Kao i u prethodnim istraživanjima, 2/3 pristalica nezavisnosti je za saradnju sa Hagom a gotovo identičan procenat pristalica zajedničke države je protiv saradnje sa Tribunalom u Hagu. Sa druge strane, stavovi onih koji nemaju stav prema državnosti, potpuno su jednako distribuirani na one koji su za saradnju sa Hagom, odnosno one koji su protiv te saradnje.

Tabela 57 : Da li, po Vašem mišljenju, Crna Gora i Srbija treba u potpunosti da saraduju sa Haškim tribunalom i da izruče sva lica osumnjičena za ratne zločine?

STAV	N	%
DA	452	44.9
NE	395	39.3
Nemam određeno mišljenje	159	15.8
Total	1006	100.0

Tabela 58: Stavovi prema Hagu pristalica različitih političkih opcija

	DA	NE	Nemam određeno mišljenje
Provladine pristalice	74.5%	13.2%	12.3%
Pristalice prosrpskih stranaka	14.4%	77.7%	7.9%
Pristalice GZP-a	47.3%	33.9%	18.8%
Pristalice ostalih stranaka	63.0%	28.3%	8.7%
Partijski neidentifikovani i apstinenti	33.1%	41.4%	25.5%

$$X^2 = 297.86; p < 0.01$$

Tabela 59 : Saradnja sa tribunalom u Hagu u percepciji pristalica različitih državnih opcija

	Stav								
	DA			NE			Nema određeno mišljenje		
	Okt '04.	Jan '05.	Maj '05.	Okt '04.	Jan '05.	Maj '05.	Okt '04.	Jan '05.	Maj '05.
Suverenisti	80.0	76.6	75.4	11.3	13.5	12.0	8.7	9.9	12.5
Unionisti	11.4	12.6	17.0	79.0	71.4	73.0	9.6	16.0	10.0
Ostali	28.1	37.3	34.4	34.4	22.7	35.3	37.5	40.0	30.3

$$X^2 = 376.6; p < 0.01$$

15. CRNA GORA I SPOLJNA POLITIKA

U zadnjem dijelu našeg istraživanja, već tradicionalno, bavimo se stavovima građana koji se tiču podrške koju Crna Gora treba da ima u odnosu na važne međunarodne instance. Isto tako, tradicionalno već bilježimo da građani Crne Gore kao najvažnijeg partnera na međunarodnoj političkoj sceni vide EU. Tako, rezultati i ovog istraživanja potvrđuju naše ranije nalaze (tabela 60). Naime, preko 55% ispitanika smatra da se Crna Gora u spoljnoj politici treba oslanjati na EU u manjoj ili većoj mjeri. Kada je stav prema SAD i Rusiji u pitanju, manje-više sličan procenat ispitanika (oko 1/5) smatra da se Crna Gora treba oslanjati upravo na ove dvije države. Međutim, posmatrano iz ugla različitih stavova o crnogorskoj nezavisnosti (tabela 61) možemo vidjeti da pristalice crnogorske nezavisnosti u mnogo značajnijoj mjeri podržavaju stav da oslonac mora biti EU nego što je to slučaj sa pristalicama zajedničke države. Zatim, iako je traženje oslonca u SAD generalno manje u odnosu na EU, sasvim se jasno može vidjeti da pristalice nezavisnosti SAD vide kao značajnog partnera u odnosu na pristalice državne zajednice. Što se unionista tiče, iz iste tabele se može vidjeti da ispitanici koji pripadaju ovoj kategoriji u značajnoj mjeri smatraju da ključni oslonac Crne Gore treba biti Rusija.

Tabela 60 : Oslonci Crne Gore u spoljnoj politici

	Stavovi				
	Nimalo	Malo	u velikoj mjeri	u potpunosti	Ne može da procjeni
EU	13.7	18.6	28.9	27.7	11.1
SAD	35.5	23.7	18.9	10.6	11.3
RUSIJA	29.3	25.5	19.9	11.6	13.7

NAPOMENA: 23,4% ispitanika smatra da Crna Gora ne treba da se oslanja ni na koga posebno

Tabela 61: Oslonac u spoljnoj popitici i stav prema nezavisnosti

		ni malo	malo	u velikoj mjeri	u potpunosti	ne mogu da procijenim
EU	Suverenisti	7.2%	16.6%	32.1%	36.4%	7.8%
	Unionisti	20.0%	21.0%	30.2%	19.3%	9.5%
	Ostali	16.6%	18.7%	21.2%	23.3%	20.2%
SAD	Suverenisti	16.9%	24.9%	29.2%	20.2%	8.7%
	Unionisti	54.4%	22.1%	11.2%	2.7%	9.5%
	Ostali	42.2%	24.1%	10.7%	3.7%	19.3%
RUSIJA	Suverenisti	35.4%	26.6%	15.7%	9.9%	12.4%
	Unionisti	19.5%	21.9%	28.8%	17.8%	12.0%
	Ostali	32.8%	29.0%	14.0%	5.4%	18.8%

Tabela 62: Oslonac u spoljnoj politici u percepciji pristalica različitih političkih opcija

		ni malo	malo	u velikoj mjeri	u potpunosti	ne mogu da procijenim
Provladine pristalice	EU	8.4%	17.6%	29.4%	35.8%	8.8%
	SAD	19.2%	23.3%	26.4%	20.2%	11.0%
	Rusija	35.1%	25.4%	15.1%	10.7%	13.7%
Pristalice prosrpskih partija	EU	22.5%	19.9%	30.9%	19.4%	7.3%
	SAD	56.3%	24.0%	11.5%	2.6%	5.7%
	Rusija	17.9%	21.1%	31.1%	20.5%	9.5%
Pristalice GZP-a	EU	5.3%	17.0%	37.2%	28.7%	11.7%
	SAD	37.8%	25.6%	22.2%	3.3%	11.1%
	Rusija	20.4%	24.8%	18.6%	4.4%	31.8%
Neidentifikovani i apstinenti	EU	16.9%	21.1%	24.1%	21.5%	16.5%
	SAD	38.9%	23.9%	14.5%	5.6%	17.1%
	Rusija	32.8%	26.3%	16.4%	6.5%	18.1%

Konačno, ako se stavovi prema spoljno-političkim partnerima posmatraju iz ugla pristalica različitih političkih opcija (tabela 62), opet bilježimo diskrepancu u stavu prema EU upoređujući provladine pristalice i pristalice prosrpskih partija. Za pristalice prosrpskih partija je karakteristično da gotovo identičan broj ispitanika iz ove grupacije smatra da Crna Gora treba da se oslanja na EU i Rusiju (po 1/5), kao i da je karakteristično da veoma mali broj ispitanika koji podržava ove stranke smatra da Crna Gora treba da se oslanja na SAD. Konačno, pristalice GZP-a kao i partijski neidentifikovani i apstinenti, većinom smatraju da glavni oslonac u spoljnoj politici Crna Gora mora da traži u EU.

SEPTEMBER 2005.

Redovno istraživanje javnog mnjenja CEDEM-ovog Empirijskog odjeljenja za društvena istraživanja obavljeno je u periodu od 2. do 7. septembra 2005. godine, na reprezentativnom dvostruko stratifikovanom uzorku od 1021 ispitanika iz devet crnogorskih opština: Bijelog Polja, Berana, Pljevalja, Podgorice, Nikšića, Cetinja, Herceg Novog, Bara i Ulcinja. Kao i do sada istraživanje je fokusirano oko ključnih političkih pitanja koja su svakodnevna tema u političkom životu crnogorskog društva. Prije nego li predemo na prezentaciju rezultata istraživanja važno je dati određene napomene. Naime, nakon objavljivanja rezultata našeg istraživanja, i ovog puta, kao uostalom i u prethodnim slučajevima, u političkoj javnosti su se mogli čuti različiti komentari i kritike. Povodom tih komentara i kritika CEDEM se nije obraćao javnosti jer se čini da bi svaki razložni demanti, inače prilično besmislenih i neozbiljnih kritika, prije išao u prilog onima koji te kritike iznose nego CEDEM-u. U svakom slučaju, mi na ovom mjestu želimo da izrazimo principijelan stav da CEDEM ne radi istraživanja u službi bilo koje političke grupacije i njenih interesa već to radi upravo u službi razvoja demokratije i prije svega demokratske političke kulture kada je javno mnjenje u pitanju. Sam sadržaj, intonacija i priroda kritika, na žalost, idu u prilog tvrdnji da je političko javno mnjenje u Crnoj Gori još uvijek u svom demokratskom začetku, a političke partije kao nosioci demokratije u najvećoj mjeri pokazuju nezrelost i nespremnost da se suoče sa mišljenjima građana. Kada je o samim istraživanjima riječ podvlačimo, kao i do sada, da se ona sprovode na osnovu svih naučno predviđenih standarda i procedura, te da se svi dobronamjerni i zainteresovani subjekti u Crnoj Gori mogu obratiti CEDEM-ovim stručnjacima za podrobnija objašnjenja i obrazloženja. U tom smislu, sve kritike koje su upućene putem medija a povodom našeg posljednjeg istraživanja, budući da za ove kritike ne postoji razuman osnov, mi ćemo ih shvatiti kao reakciju onih političkih snaga koje su jednostavno nezadovoljne rejtingom koji imaju u javnom mnjenju, ili kojima pak ne odgovara istina koju mi prikazujemo predstavljajući mišljenja i stavove građana.

Uzorak septembarskog istraživanja javnog mnjenja ima sljedeće karakteristike:

Tabela 1: Starosna struktura ispitanika

Kategorije	%
od 18 do 25 godina	17.8
od 26 do 35 godina	22.1
od 36 do 45 godina	20.8
od 46 do 55 godina	17.9
preko 55 godina	21.5
UKUPNO	100.0

Tabela 3: Nacionalnost ispitanika

Kategorije	%
Crnogorci	42.6
Srbi	36.6
Bošnjaci	3.5
Albanaci	4.9
Muslimani	8.2
Hrvati	1.9
Ostali	2.4
UKUPNO	100.0

Tabela 2: Obrazovanje ispitanika

Kategorije	%
Bez obrazovanja	0.8
Osnovno obrazovanje	12.8
Srednje i više obrazovanje	69.9
Visoko obrazovanje	16.5
UKUPNO	100.0

Tabela 4: Vjeroispovjest ispitanika

Kategorije	%
Pravoslavna	73.2
Islamska	17.4
Katolička	4.7
Ateista (nije vjernik)	4.6
UKUPNO	100.0

Na osnovu analize uzorka možemo reći da je statistička greška uzorka 2,5% - 3%. Najveća distorzija, kao i u dosadašnjim istraživanjima, javlja se kada je riječ o obrazovanju. Naime, pokazalo se da u smislu klasifikacije ispitanici jednostavno nisu u stanju da procijene standardizovane kategorije. Tako npr. nerijetko, neko ko ima završen zanat sa dodatnim usavršavanjem sebe svrstava u kategoriju višeg obrazovanja (koja po definiciji znači da je ispitanik završio višu školu). Drugi problem, kada je riječ o ovom istraživanju, jeste nacionalna struktura ispitanika. U ovom slučaju, na osnovu podataka se može vidjeti da je broj Srba u uzorku 'precijenjen' u poređenju sa popisom stanovništva. Ovo je posljedica činjenice da mi kao reper za post-stratifikovano ponderisanje uzorka uzimamo rezultate prethodnih izbora, a ova korekcija nužno dovodi do devijacije u nacionalnoj strukturi u smislu davanja prednosti Srbima kao nacionalnoj skupini. Dakle, ova devijacija nije mogla biti izbjegnuta ukoliko se željelo da uzorak bude reprezentativan sa stanovišta rezultata prethodnih izbora. Sve u svemu, korekcije su bile nužne, a statistička greška uzorka je primjerena njegovoj osnovnoj varijansi. U daljem tekstu prikazujemo rezultate istraživanja javnog mnjenja.

1. POVJERENJE U INSTITUCIJE

Kada je o poverenju u institucije riječ, ovo istraživanje nije donijelo novine (tabela 5). I dalje je, kao i do sada Srpska pravoslavna crkva institucija koja uživa najveće povjerenje. Očito da događaji oko crkve na Rumiji koji su inače uzburkali političku javnost i doveli do sukoba između ‘svete’ i ‘svjetovne’ vlasti nisu doveli u pitanje autoritet SPC u javnosti. Dalje, treba reći da je SPC jedina institucija kod koje je povjerenje veće od nepovjerenja (Skewnees), ili drugim riječima, da je za sve ostale institucije osim SPC-a prikazani rang prije rang ‘nepovjerenja’ nego ‘povjerenja’.

Tabela 5: Rang povjerenja u institucije

Institucija	N	K	SD	Skewnees
Srpska pravoslavna crkva	832	3.27	1.684	-.313
Vojska Zajednice SCG	885	2.69	1.382	.169
Predsjednik Crne Gore	927	2.61	1.455	.299
Policija Crne Gore	925	2.51	1.327	.391
Vlada Crne Gore	926	2.50	1.432	.421
Sudstvo Crne Gore	922	2.48	1.254	.369
Skupština Crne Gore	916	2.43	1.286	.407
Predsjednik Zajednice SCG	881	2.40	1.274	.416
Crnogorska pravoslavna crkva	764	2.28	1.542	.706
Skupština Zajednice SCG	874	2.18	1.118	.606
Savjet ministara Zajednice SCG	866	2.17	1.063	.481
Političke partije u Crnoj Gori	890	1.99	1.033	.684

N – broj ispitanika koji su iznijeli stav; **K** – koeficijent povjerenja; **SD** – standardna devijacija; **Skewness** – iskrivljenost distribucije

Drugim riječima, naši podaci ukazuju da u Crnoj Gori postoji kriza povjerenja u institucije, što je najvjerojatnije rezultat ekonomske krize kao i stalnih političkih obračuna političkih opcija u Crnoj Gori u kojima se ‘druga strana’ uvijek kvalifikuje kao ‘neprijatelj’ koji radi protivno interesima naroda i države. Ova politička borba, kumulativno nanosi štetu svim stranama i političkim subjektima u Crnoj Gori, i prije svega ide na štetu legitimiteta institucija kao nosioca društveno-političkog života. Najbolji dokaz da je ova dijagnoza tačna pokazuje rang povjerenja u političke partije. Naime, od svih institucija u Crnoj Gori, građani najmanje povjerenja imaju u političke partije, a upravo su političke partije nosioci verbalnih političkih obračuna i politike etiketiranja ‘druge strane’ kao neprijatelja državnih interesa. Konačno, komparativno, može se vidjeti da je nepovjerenje u policiju na nivou našeg prethodnog istraživanja (tabela 6). Ovo

napominjemo zbog činjenice da se ubistvo visokog funkcionera policije nije reflektovalo na stavove građana. Međutim, treba imati u vidu da je ubistvo policijskog funkcionera 'uhvatilo' naše istraživanje samo poslednja dva dana u fazi prikupljanja podataka. Prema tome, ovo istraživanje nije bilo u mogućnosti da adekvatno odrazi eventualnu promjenu stava javnosti prema policiji koja je vjerovanto nastala usljed nemilog događaja.

Sa stanovišta trenda (tabela 6), može se primijetiti da su koeficijenti povjerenja manje-više stabilni a da su kolebanja minimalna.

Tabela 6 : Rang povjerenja u institucije - TREND

Institucija	Koeficijent povjerenja		
	Jan.'05.	Maj'05.	Sept.'05.
Skupština Crne Gore	2.38	2.48	2.43
Predsjednik Crne Gore	2.56	2.63	2.61
Vlada Crne Gore	2.42	2.53	2.50
Policija Crne Gore	2.45	2.52	2.51
Sudstvo Crne Gore	2.36	2.46	2.48
Savjet ministara Zajednice SCG	1.97	2.22	2.17
Skupština Zajednice SCG	2.01	2.25	2.18
Predsjednik Zajednice SCG	2.56	2.39	2.40
Vojska Zajednice SCG	2.56	2.74	2.67
Političke partije u Crnoj Gori	-	2.07	1.99
Srpska pravoslavna crkva	3.28	3.45	3.27
Crnogorska pravoslavna crkva	2.24	2.33	2.28

Na osnovu ranijih istraživanja ukazali smo da je podjela Crne Gore na dvije političke opcije, jednu koja se zalaže za suverenu Crnu Goru i drugu koja se zalaže za zajedničku državu, duboka i trajna. Ova podjela odgovara podjeli partija na one koje podržavaju Vladu i one koji su pro-srpski orjentisane. Prema tome, ukazali smo da se stavovi građana po svim ključnim pitanjima upravo dijele na osnovu njihovog političkog opredjeljenja. Stoga i ovog puta dajemo prikaz povjerenja u institucije sa stanovišta pristalica različitih političkih grupacija. Podaci pokazuju da SPC uživa daleko najveće povjerenje od strane pristalica prosrpskih patija, GZP-a i partijski neidentifikovanih i apstinenata. Sa druge strane, Predsjednik Crne Gore uživa najveće povjerenje kod pristalica provladinih stranaka i pristalica ostalih partija.

Tabela 7 : Rang povjerenja u institucije sa stanovišta pristalica različitih političkih opcija - TREND

Institucija	Provladine pristalice	Pristalice prosrpskih partija	Pristalice GZP-a	Ostali	Partijski neidentifikovani i apstinenti
Skupština Crne Gore	3.49	1.66	2.30	2.39	1.95
Predsjednik Crne Gore	3.91	1.61	2.41	2.56	2.06
Vlada Crne Gore	3.87	1.49	2.15	2.36	1.93
Policija Crne Gore	3.43	1.88	2.34	2.40	2.08
Sudstvo Crne Gore	3.28	1.90	2.23	2.31	2.17
Savjet ministara SCG	2.22	2.45	1.98	1.85	2.00
Skupština Zajednice SCG	2.12	2.58	2.00	1.79	2.03
Predsjednik Zajednice SCG	2.86	2.30	2.09	1.99	2.14
Vojska Zajednice SCG	2.14	3.63	2.56	2.54	2.56
Političke partije u Crnoj Gori	2.39	1.95	1.84	2.01	1.66
Srpska pravoslavna crkva	2.17	4.62	3.00	2.17	3.45
Crnogorska pravoslavna crkva	3.36	1.27	2.02	2.77	1.92

2. ZADOVOLJSTVO RADOM VLADE

Kriza povjerenja u Vladu je karakteristika svakog društva u tranziciji. Kada je riječ o Crnoj Gori kriza povjerenja u Vladu rezultat je dva faktora. Prvo, reforme koje Vlada sprovodi veoma često proizvode negativne društvene posljedice koje se ogledaju uglavnom posredstvom povećane stope nezaposlenosti kao i u socijalnoj polarizaciji stanovništva koja je direktni rezultat liberalizacije tržišta. Drugo, Vlada se u podijeljenoj političkoj javnosti stalno nalazi pod pritiskom i direktnim udarom opozicionih partija koje gotovo svakodnevno, sa pravom ili ne, Vladu prozivaju za umiješanost u kriminal i korupciju. Imajući u vidu ove činjenice, nije ni čudo što u našim istraživanjima već tradicionalno mjerimo nizak stepen povjerenja građana u Vladu (tabela 8). Posljednja sondaža ukazuje da je ukupno nepovjerenje građana preko 60%, dok je ukupno povjerenje nešto manje od 23%. Dakle, generalno, kao i do sada povjerenje je značajno manje od nepovjerenja, odnosno stepen povjerenja građana u Vladu je mali. Ukoliko pogledamo (ne)povjerenje sa stanovišta pripadnika različitih partijskih grupacija, možemo uočiti da je distribucija povjerenja u direktnoj korelaciji sa partijskom identifikacijom (tabela 9), ili drugim riječima pristalice provladinih partija dominantno podržavaju Vladu dok

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

pristalice prosrpskih partija dominantno ne podržavaju Vladu. Takođe, partijski neidentifikovani i apstinenti kao i pristalice ostalih partija iskazuju veliki stepen nepovjerenja, dok su pristalice GZP-a, negdje između povjerenja i nepovjerenja, što je interesantno, obzirom na politički diskurs i nivo kritike koji lideri GZP-a upućuju na adresu Vlade Crne Gore.

Tabela 8: Da li ste zadovoljni dosadašnjim učinkom Vlade Mila Đukanovića?

(NE) ZADOVOLJSTVO	N	%
veoma sam nezadovoljan	337	33.4
uglavnom sam nezadovoljan	178	17.7
nijesam ni zadovoljan ni nezadovoljan	261	25.9
uglavnom sam zadovoljan	182	18.1
veoma sam zadovoljan	48	4.8
Total	1007	100.0

Tabela 9: Povjerenje u Vladu pristalica različitih političkih grupacija

Partijska identifikacija	Zadovoljstvo učinkom Vlade %				
	Veoma nezadovoljan	Uglavnom nezadovoljan	Niti zadovoljan niti nezadovoljan	Uglavnom zadovoljan	Veoma zadovoljan
Provladine pristalice	4.0	7.8	28.7	45.5	14.0
Pristalice prosrpskih partija	65.9	18.6	14.6	0.9	-
Pristalice GZP-a	29.3	30.4	37.0	3.3	-
Ostali	51.3	10.3	20.5	12.8	5.1
Neidentifikovani i apstinenti	39.1	24.2	28.4	8.0	0.3

$$X^2 = 500.684; p < 0.01$$

Komparativno, ako pogledamo trend povjerenja (tabela 10) u posljednjih nekoliko sondaža, možemo zaključiti da je ukupno nepovjerenje u posljednjoj sondaži nešto manje nego što je to bio slučaj. Ova razlika se desila u najvećoj mjeri zbog toga što je poraslo povjerenje pristalica GZP-a i u izvjesnoj mjeri partijski neidentifikovanih i apstinenata.

Tabela 10: Trend povjerenja iz ugla pristalica različitih političkih grupacija

Partijska identifikacija	Januar 2005.	Maj 2005.	Septembar 2005.	SD
	K	K	K	
Provladine pristalice	3.46	3.62	3.58	0.962
Pristalice prosrpskih partija	1.54	1.52	1.50	0.769
Pristalice GZP-a	1.95	1.74	2.14	0.892
Ostali	1.63	2.09	2.08	1.278
Neidentifikovani i apstinenti	2.01	2.00	2.07	1.016

F (df, 4) = 186.708; p < 0.01

3. DRŽAVNO PITANJE – STVARANJE SAVEZA NEZAVISNIH DRŽAVA, ODNOS PREMA POKRETIMA I PITANJE REFERENDUMA

Rješavanje državnog pitanja Crne Gore je danas nesumljivo najvažnije i najaktualnije pitanje. Ono predstavlja predmet opšte diskusije i ključni je razlog za najveći broj sučeljavanja koja nastaju u političkom javnom mnjenju.

Ideja o stvaranju saveza nezavisnih država je jedan od pokušaja da se nađe kompromis između dvije krajnosti, zajedničke države i samostalne Crne Gore. Ipak sama ideja o savezu nije naročito aktualna, niti je predmet razmatranja i dogovaranja od strane nadležnih političkih instanci, prije svega iz Srbije. Svejedno, mi smo utvrdili stav javnog mnjenja u Crnoj Gori kada je o riječ o mogućem stvaranju Saveza nezavisnih država Srbije i Crne Gore (tabela 11).

Tabela 11: Da li podržavate ideju da se sadašnja državna zajednica transformiše bez referenduma, dogovorom Beograda i Podgorice, u Savez nezavisnih država Crne Gore i Srbije?

STAV	N	%
Da	313	31.2
Ne	395	39.3
Ne znam, nemam mišljenje o tome	296	29.5
Total	1005	100.0

Iz ugla pristalica različitih političkih opcija možemo vidjeti da većina pristalica provladinih partija podržava ideju o Savezu, pri čemu je i dalje preko 1/5 pristalica ove grupacije protiv ove ideje. Sa druge strane, pristalice eprosrpskih

partija su ubedljivom većinom protiv Saveza, a slično je, iako je taj procenat značajno manji, i sa partijski neidentifikovanim i apstinentima. Konačno, kada je o pristalicama GZP-a riječ, vidimo da su oni potpuno podijeljeni kada je riječ o ovoj ideji.

Tabela 12 : Pristalice različitih političkih grupacija o stvaranju Saveza nezavisnih država

Partijska identifikacija	Stav		
	Da	Ne	Ne zna, nema mišljenje o tome
Provladine pristalice	57.8	21.8	20.3
Pristalice prosrpskih partija	11.6	69.3	19.1
Pristalice GZP-a	34.8	34.8	30.3
Ostali	39.5	36.8	23.7
Neidentifikovani i apstinenti	16.2	37.6	46.2

$$X^2 = 253.001; p < 0.01$$

U jeku političkih podjela na pristalice i protivnike nezavisnosti odnedavno u Crnoj Gori djeluju dva pokreta, jedan koji podržava crnogorsku nezavisnost i drugi koji se zalaže za zajedničku državu. Rezultati ove sondaže pokazuju da je podrška pokretima potpuno ujednačena, uz preko 1/5 građana koji nemaju formiran stav. Posmatrano analitički (tabela 14), naravno da su pristalice odnosno protivnici crnogorske nezavisnosti u korespondenciji sa stavom prema pokretima. Međutim, valja uočiti da je podrška Pokreta za nezavisnu državu nešto veća od strane pristalica nezavisnosti nego što je podrška Pokretu za zajedničku državu od strane pristalica zajedničke države. Ovo govori u prilog činjenici da je Pokret za državnu nezavisnost bio agilniji u svom radu i da je uspio nešto snažnije da mobiliše svoje pristalice. No, iz ovog ugla posmatrano, najznačajniji podatak je da su oni koji kažu da po pitanju referendumu nemaju stav ili da neće izaći na referendum u mnogo većoj mjeri podržavaju Pokret za zajedničku državu.

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

Tabela 13 : U Crnoj Gori djeluju dva politička pokreta: (1) Pokret za evropsku državnu zajednicu Srbija i Crna Gora, i (2) Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru. Koji od njih je, Vama lično, bliži?

STAV	N	%
Pokret za evropsku državnu zajednicu Srbija i Crna Gora	397	38.9
Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru	399	39.2
Ne mogu da se opredijelim	56	5.5
Ne podržavam djelovanje ni jednog ni drugog pokreta	168	16.4
Total	1020	100.0

Sa druge strane, posmatrano iz partijskog ugla, vidimo da pristalice prosrpskih partija u nešto većoj mjeri podržavaju Pokret za zajedničku državu nego što pristalice provladinih partija podržavaju Pokret za nezavisnu Crnu Goru. Ovo najverovatnije govori o tome da u izvjesnoj mjeri postoji potpuna koordinacija između provladinih političkih partija i Pokreta za crnogorsku nezavisnost. Dalje, iako značajno podijeljene, pristalice GZP-a u većoj mjeri podržavaju Pokret za crnogorsku nezavisnost, a ovaj nalaz u još većoj mjeri važi kada je riječ o pristalicama ostalih partija (dominiraju liberali). Sa druge strane, partijski neidentifikovani i apstinenti su bliži Pokretu za zajedničku državu nego Pokretu za nezavisnu Crnu Goru.

Tabela 14 : Odnos prema pokretima u analitičkoj perspektivi

Partijska identifikacija	Stav			
	Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru	Pokret za evropsku državnu zajednicu SiCG	Ne podržava djelovanje ni jednog ni drugog pokreta	Ne može da se opredijeli
Suverenisti	90.8	-	7.1	2.1
Unionisti	-	87.4	10.3	2.3
Ostali	6.4	32.9	45.0	15.7
Provladine pristalice	84.8	4.9	7.0	3.4
Pristalice prosrpskih partija	-	93.4	5.3	1.3
Pristalice GZP-a	38.0	29.3	25.0	7.6
Ostali	53.8	25.6	20.5	-
Neidentifikovani i apstinenti	19.9	39.5	30.4	10.2

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

Naravno, kada se radi o državnom pitanju, ključno pitanje je pitanje referenduma. Budući da se posljednjih mjeseci pitanje referenduma 'podgrijava' u javnosti, mi smo najprije željeli da utvrdimo da li u javnosti postoji uvjerenje da će referendum zaista i biti. U ovom smislu, naša sondaža (tabela 15) pokazuje da je u javnosti značajno poraslo uvjerenje da će se referendum zaista održati. Dakle, očito da je javnost spremna i da se opšti politički diskurs koji se bavi ovim pitanjima zaoštrio. U procentima izraženo, ovo istraživanje pokazuje da je broj onih koji ne vjeruju da će referendum biti prvi put ispod 1/4 od ukupnog punoljetnog stanovništva. Sa druge strane broj onih koji su uvjereni da će do referenduma zaista i doći približava se 40% ukupne populacije. Analitički (tabela 16), sasvim je jasno da pristalice nezavisnosti odnosno pristalice provladinih partija u gotovo 3/4 slučajeva vjeruju da će do referenduma doći, dok su pristalice zajedničke države odnosno pristalice prosrpskih partija podeljene, pri čemu svaki drugi vjeruje da referendum neće biti.

Tabela 15 : Vjerujete da će u proljeće 2006. godine biti održan referendum o državnom statusu Crne Gore?

STAV	N	%
DA	393	38.7
NE	248	24.4
Ne znam, ne mogu da procijenim	375	37.0
Total	1016	100.0

Tabela 16 : Pristalice različitih političkih opcija i uvjerenje da će 2006-te biti referenduma

Partijska identifikacija	Stav		
	DA	NE	Ne interesuju ih informacije te vrste
Suverenisti	72.7	5.5	21.8
Unionisti	12.1	48.7	39.2
Ostali	17.7	22.6	59.7
Provladine pristalice	74.5	4.9	20.7
Pristalice prosrpskih partija	10.1	54.4	35.5
Pristalice GZP-a	38.5	24.2	37.4
Ostali	51.3	17.9	30.8
Neidentifikovani i apstinenti	21.2	23.9	54.8

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

Konačno, kada je o glasanju na referendumu riječ, posljednja sondaža pokazuje da ukoliko bi se sutra održao referendum, ZA samostalnost Crne Gore glasalo bi 41,6% ispitanika, dok bi PROTIV samostalnosti bilo 34,5% ispitanika uz gotovo 1/4 ispitanika koji ili nemaju stav ili neće izaći na referendum (tabela 17). U poređenju sa prethodnom sondažom, razlika u korist pristalica nezavisnosti se povećala za 3% (grafikon br. 1) a da je taj procenat zaista veći upućuje podatak da je broj onih koji neće izaći na referendum ili nema stav po tom pitanju gotovo identičan (23,5% naspram 23,9%).

Za razliku od svih prethodnih istraživanja, po prvi put smo u ovoj sondaži uključili jedan novi instrument, kada je stav prema referendumu u pitanju. Naime, utvrdili smo čvrstinu stava svih ispitanika koristeći dvosmjernu ordinalnu likertovu skalu. U njoj je nula izražavala potpuno neutralan stav, dok su sa obje strane vrijednosti od jedan do pet označavale čvrstinu stava za samostalnu Crnu Goru odnosno za zajedničku državu. Ovaj instrument se pokazao jako korisnim i funkcionalnim bacajući svjetlo na referendumsko pitanje.

Tabela 17: Ukoliko bi iduće nedelje bio održan referendum o državnoj statusu Crne Gore, Vi bi u tom slučaju glasali:

STAV	N	%
ZA samostalnost Crne Gore	421	41.6
PROTIV samostalnosti Crne Gore	349	34.5
Ne bih izašao na Referendum	102	10.1
Ne znam, ne razmišljam o tome	140	13.8
Total	1013	100.0

Grafikon 1 : Glasanje na referendumu - trend

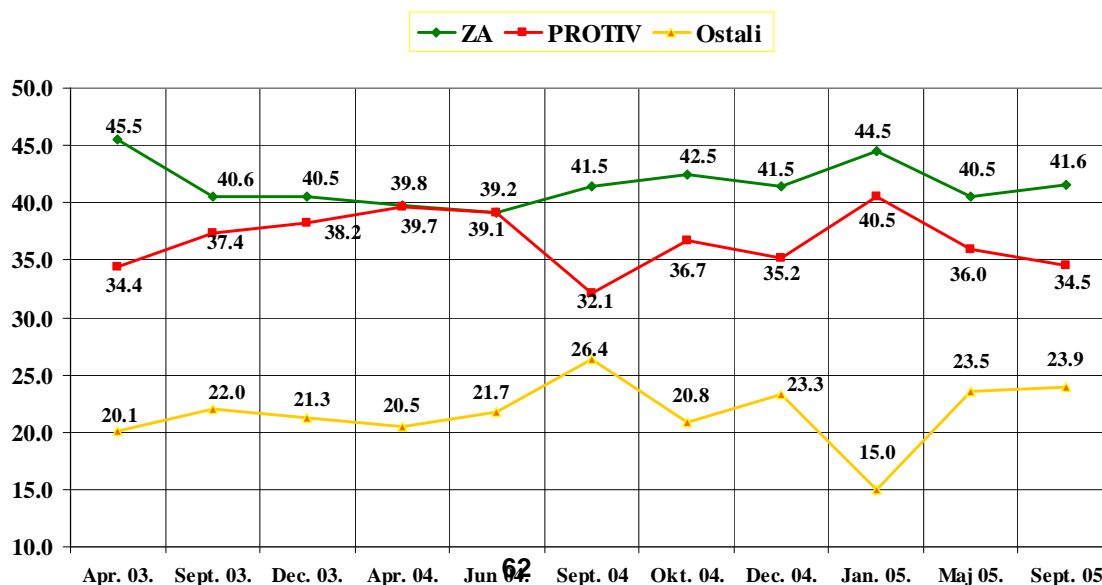
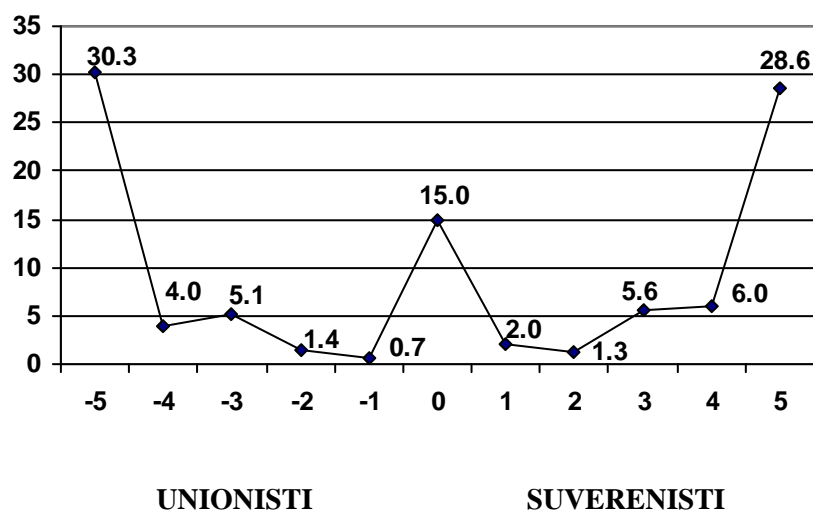

Tabela 18: Čvrstina stava na referendumu

	UNIONISTI					SUVERENISTI					
	-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5
%	30.3	4.0	5.1	1.4	0.7	15.0	2.0	1.3	5.6	6.0	28.6

Najprije smo utvrdili da zaista samo 15% ispitanika nije ni ZA ni PROTIV samostalnosti, sa razliku od gotovo 25% na pitanju kako bi se izjasnili na samom referendumu. Dalje, ovaj instrument nam ukazuje da su stavovi pristalica obje strane izuzetno čvrsti. Naime, ‘mek stav’ (1 i 2) ima 3.3% suverenista i 2.1% unionista. Stav koji bi mogli da okarakterišemo kao ‘srednje čvrstine’ ima 5.6% suverenista i 5.1% unionista. Sa druge strane solidno čvrst stav ima 6% suverenista i 4% unionista, dok izuzetno čvrst stav ima 28.6% suverenista i 30.3% unionista. Drugim riječima, ukoliko se 4-ke i 5-ce tretiraju kumulativno, 34.6% suverenista i 34.3% unionista imaju veoma čvrst stav, što znači da je gotovo 70% građana prema referendumu tako opredeljeno da je teško za vjerovati da se njihov stav može promijeniti. Ujedno, čvrstina stava o kojoj je riječ govori o tome da se po ovoj liniji političkog sukoba sve ozbiljne političke snage u Crnoj Gori moraju odrediti, tačnije svrstati u jednu od datih strana, jednostavno zbog toga što je međuprostor veoma mali. Stepenu u kojoj je politička javnost podijeljena u Crnoj Gori najbolje se može vidjeti iz grafikona br. 2.

Grafikon 2: Čvrstina stava na referendumu

Ispitivanje čvrstine stava nam pruža dodatni analitički uvid osvjetljavajući još dvije dimenzije koje mogu biti jako važne u određenom ishodu i predviđanju

referenduma. Najprije, ako pogledamo karakteristike dobijenih podataka ove varijable na osnovu različitih srednjih vrijednosti (tabela 19), možemo vidjeti da je aritmetička sredina 0.02, ili drugim riječima, u prosjeku ukupna populacija je potpuno podijeljena između njih koji su ZA i PROTIV zajedničke države. Da je ovaj podatak pouzdan govori i interval pouzdanosti, kao i M-estimator kao robusni indikator srednje vrijednosti. No, svakako da je najindikativnija medijana koja nam upravo govori o tome da je na nivou ukupne populacije podjela na one koji su ZA i PROTIV zajedničke države potpuno proporcionalna.

Tabela 19: Srednje vrijednosti čvrstine stava

		Vrijednosti	Standardna greška
Aritmetička sredina		0.02	0.13
95% Interval pouzdanosti	Lower Bound	-0.24	-
	Upper Bound	0.28	-
Tukey-jev M-estimator		0.02	-
Medijana		0.00	-

Kako objasniti ovaj podatak? Naime, kada ispitanici odgovaraju na pitanje kako će se izjasniti na referendumu, mi dobijamo 7% prednosti u korist pristalica nezavisnosti, a kada isto izmjerimo preko čvrstine stava, vidimo da je odnos pola-pola. Odgovor na ovo pitanje je sasvim jednostavan ukoliko pogledamo čvrstinu stava kroz prizmu pristalica, protivnika nezavisnosti i ostalih (tabela 20). Ovaj podatak nam jasno ukazuje da su oni koji kažu da nemaju stav prema referendumu kao i oni koji kažu da neće glasati, u stvarnosti ‘meke’ pristalice zajedničke države. Dakle, evo jednog važnog analitičkog zaključka: **rezultati referenduma biće u direktnoj korespondenciji sa izlaznošću građana. Što je manja izlaznost, veća je vjerovatnoća da će procenat onih koji su za nezavisnu Crnu Goru biti veći, i obrnuto, sa povećanjem izlaznosti, povećava se i procenat glasova za zajedničku državu. Pod pretpostavkom da na referendum izađu svi punoljetni građani Crne Gore sa pravom glasa, ishod referenduma je potpuno neizvjestan.**

Tabela 20: Čvrstina stava pristalica i protivnika nezavisnosti

	Aritmetička sredina	N	SD
Suverenisti	4.23	421	1.439
Unionisti	-4.26	349	1.622
Ostali	-1.09	250	2.680

4. POVJERENJE U POLITIČKE I JAVNE LIČNOSTI

Povjerenje u političke i javne ličnosti standardno je sastavni dio naših istraživanja. Posljednja sondaža pokazuje da je i dalje najpopularniji političar u Crnoj Gori Nebojša Medojevića i da za njim slijedi Milo Đukanović. Treći po rangju je Amfilohije Radović. Komparativno, u odnosu na prethodna istraživanja, najveći skok bilježi Vojislav Šešelj, haški optuženik i lider Radikalne stranke. Očito da mi je svjedočenje na suđenju Slobodanu Miloševiću donelo određene poene u političkom javnom mnjenju. Takođe u ovoj sondaži po prvi put smo mjerili rejting Predraga Popovića i Ranka Kadića. I jedan i drugi lider su međutim prilično loše ocijenjeni od strane naših ispitanika i uz Predraga Bulatovića dijele dno tabele. Konačno, bilježimo da je i Andrija Mandić dobio nešto veći rejting na nivou čitave populacije nego što je to bio slučaj u prethodnim istraživanjima.

Ukoliko pogledamo rejting pristalica provladinih stranaka (tabela 22), možemo uočiti da su rezultati gotovo identični kao i u prethodnoj sondaži. Na prvom mjestu je Milo Đukanović, predsjednik Vlade Crne Gore, iza njega slijedi Filip Vujanović, predsjednik Republike a na trećem mjestu je aktualni predsjednik Skupštine, Ranko Krivokapić. Sasvim objašnjivo da se na dnu tabele nalaze dva haška optuženika i Zoran Žižić, jedan od lidera SNP-a

Tabela 21: Rang povjerenja u političke i javne ličnosti

Rang političara – javne ličnosti	N	K	SD
Nebojša MEDOJEVIĆ	996	2.99	1.438
Milo ĐUKANOVIĆ	1005	2.72	1.659
AMFILOHIJE Radović	994	2.67	1.691
Filip VUJANOVIĆ	1006	2.57	1.491
Svetozar MAROVIĆ	1008	2.50	1.361
Vojislav ŠEŠELJ	1004	2.39	1.632
Boris TADIĆ	996	2.37	1.273
Slobodan MILOŠEVIĆ	999	2.31	1.609
Ranko KRIVOKAPIĆ	1001	2.31	1.486
Andrija MANDIĆ	988	2.18	1.348
Vojislav KOŠTUNICA	1001	2.11	1.317
Zoran ŽIŽIĆ	1004	2.01	1.282
Miodrag ŽIVKOVIĆ	998	1.94	1.085
Predrag POPOVIĆ	999	1.93	1.142
Predrag BULATOVIĆ	1000	1.92	1.158
Ranko KADIĆ	980	1.80	1.073

Tabela 22: Rang – provladine pristalice

Rang političara – javne ličnosti	N	K	SD
Milo ĐUKANOVIĆ	327	4.40	.939
Filip VUJANOVIĆ	327	3.94	1.122
Ranko KRIVOKAPIĆ	326	3.76	1.255
Svetozar MAROVIĆ	327	3.29	1.302
Nebojša MEDOJEVIĆ	323	2.73	1.308
Boris TADIĆ	322	2.19	1.204
Miodrag ŽIVKOVIĆ	324	2.00	1.056
AMFILOHIJE Radović	322	1.72	1.171
Predrag BULATOVIĆ	323	1.56	.864
Andrija MANDIĆ	321	1.53	.913
Ranko KADIĆ	320	1.46	.873
Predrag POPOVIĆ	325	1.44	.793
Vojislav KOŠTUNICA	324	1.44	.798
Vojislav ŠEŠELJ	324	1.43	.974
Zoran ŽIŽIĆ	326	1.37	.780
Slobodan MILOŠEVIĆ	323	1.32	.840

Sa druge strane, ukoliko pogledamo rejting političara iz ugla pristalica prosrpskih partija (tabela 23) i dalje je na prvom mestu Amfilohije Radović. Novina ove sondaže je u tome što se odmah iza Amfilohija našao Vojislav Šešelj. Obzirom da je lider Srpske radikalne stranke imao zapažen nastup na suđenju Slobodanu Miloševiću, sasvim je razumna pretpostavka da su ovaj nastup pristalice prosrpskih partija znale da 'časte'. Suštinski, ovaj nalaz nas upućuje na zaključak da svaki oblik otvorene konfrontacije u odnosu na međunarodnu zajednicu proizvodi pozitivnu reakcija kada je riječ o pristalicama prosrpskih partija. Dalje, važan nalaz ove sondaže je poboljšanje rejtinga Andrije Mandića, koji je postao najpopularniji crnogorski političar u srpskom bloku partija. Konačno, i sasvim objašnjivo, lideri provladinih partija su najlošije ocijenjeni od strane pristalica prosrpskih partija.

Tabela 23: Rang – pristalice posrpskih partija

Rang političara – javne ličnosti	N	K	SD
AMFILOHIJE Radović	222	4.34	1.160
Vojislav ŠEŠELJ	226	4.15	1.209
Slobodan MILOŠEVIĆ	225	3.96	1.314
Andrija MANDIĆ	220	3.60	1.259
Zoran ŽIŽIĆ	224	3.37	1.269
Vojislav KOŠTUNICA	224	3.36	1.227
Nebojša MEDOJEVIĆ	222	3.17	1.347
Predrag POPOVIĆ	223	2.90	1.191
Boris TADIĆ	221	2.81	1.289
Predrag BULATOVIĆ	224	2.81	1.346
Ranko KADIĆ	214	2.60	1.244
Svetozar MAROVIĆ	223	1.98	1.213
Miodrag ŽIVKOVIĆ	221	1.91	1.008
Filip VUJANOVIĆ	224	1.56	.917
Milo ĐUKANOVIĆ	220	1.37	.784
Ranko KRIVOKAPIĆ	222	1.24	.612

Kada je o pristalicama GZP-a riječ (tabela 24), sasvim razumljivo Nebojša Medojević je neprikosnoveni lider, a razlika između njega i svih ostalih ličnosti u ovom bloku je izvanredno velika. Komparativno, iza Medojevića najbolju ocjenu od strane pristalica GZP-a dobili su Boris Tadića i Milo Đukanović. Konačno, na dnu tabele se nalaze lideri SNP-a i lider DSS-a.

Tabela 24: Rang – Pristalice GZP-a

Rang političara – javne ličnosti	N	K	SD
Nebojša MEDOJEVIĆ	92	4.44	.944
Boris TADIĆ	92	2.77	1.230
Milo ĐUKANOVIĆ	92	2.48	1.338
AMFILOHIJE Radović	90	2.44	1.449
Filip VUJANOVIĆ	90	2.43	1.162
Svetozar MAROVIĆ	92	2.42	1.084
Ranko KRIVOKAPIĆ	91	2.17	1.223
Andrija MANDIĆ	91	2.09	1.239
Vojislav ŠEŠELJ	90	2.05	1.340
Predrag POPOVIĆ	90	1.99	1.122
Vojislav KOŠTUNICA	89	1.98	1.153
Slobodan MILOŠEVIĆ	89	1.96	1.316
Miodrag ŽIVKOVIĆ	91	1.94	1.047
Predrag BULATOVIĆ	91	1.84	1.032
Zoran ŽIŽIĆ	91	1.83	1.174
Ranko KADIĆ	90	1.75	.838

Tabela 25: Rang – pristalice ostalih partija

Rang političara – javne ličnosti	N	K	SD
Miodrag ŽIVKOVIĆ	38	3.10	1.617
Nebojša MEDOJEVIĆ	38	2.85	1.512
AMFILOHIJE Radović	38	2.29	1.686
Milo ĐUKANOVIĆ	38	2.20	1.509
Vojislav KOŠTUNICA	38	2.07	1.370
Filip VUJANOVIĆ	38	2.04	1.371
Andrija MANDIĆ	38	2.04	1.254
Boris TADIĆ	37	2.01	1.054
Ranko KRIVOKAPIĆ	36	1.96	1.313
Predrag POPOVIĆ	38	1.95	1.202
Svetozar MAROVIĆ	38	1.90	1.101
Vojislav ŠEŠELJ	38	1.84	1.501
Slobodan MILOŠEVIĆ	38	1.73	1.406
Ranko KADIĆ	38	1.67	1.071
Zoran ŽIŽIĆ	38	1.58	1.156
Predrag BULATOVIĆ	38	1.42	.913

Kada je o pristalicama ostalih partija riječ (tabela 25) najprije treba imati u vidu da tu dominiraju pristalice Liberalne partije. To je i osnovni razlog zbog koga se Miodrag Živković nalazi na prvom mjestu. Iza Živkovića slijedi Nebojša Medojević, a zatim Amfilohije Radović, što govori da se ovdje zaista radi o jednoj heterogenoj strukturi.

Konačno, kada je riječ o partijski neidentifikovanim i apstinentima (tabela 26), Nebojša Medojević uživa najveće povjerenje a slijedi Amfilohije Radović, a zatim dva haška optuženika. Dakle, ova struktura je sasvim jasno bliža prosrpskim partijama nego li provladinim stranama, što smo nedvosmisleno pokazali mjereći čvrstinu stava na referendumu.

Tabela 26: Rang – Partijski neidentifikovani i apstinenti

Rang političara – javne ličnosti	N	K	SD
Nebojša MEDOJEVIĆ	321	2.73	1.473
AMFILOHIJE Radović	321	2.57	1.657
Slobodan MILOŠEVIĆ	325	2.31	1.562
Vojislav ŠEŠELJ	326	2.30	1.544
Boris TADIĆ	324	2.18	1.266
Svetozar MAROVIĆ	327	2.16	1.260
Milo ĐUKANOVIĆ	327	2.06	1.367
Filip VUJANOVIĆ	327	1.99	1.215
Vojislav KOŠTUNICA	326	1.96	1.239
Andrija MANDIĆ	318	1.88	1.086
Zoran ŽIŽIĆ	324	1.82	1.038
Miodrag ŽIVKOVIĆ	325	1.76	1.017
Predrag POPOVIĆ	323	1.74	.993
Predrag BULATOVIĆ	324	1.74	1.012
Ranko KRIVOKAPIĆ	326	1.66	1.019
Ranko KADIĆ	318	1.63	.916

5. IZBORNA PREFERENCIJA

Demokratska partija socijalista ima najveću izbornu moć odnosno najveći rezervoar sigurnih glasova, i tu nema nikakve sumnje. Naše posljednje istraživanje pokazuje da DPS, ukoliko bi se sledeće nedelje održali izbori može da računa na 26,1% podrške od ukupnog broja punoljetnih stanovnika Crne Gore sa pravom glasa, ili plastičnije, svaki četvrti građanin Crne Gore sa pravom glasa bi u ovom trenutku glasao za DPS. Imajući u vidu da ovo nije predizborna anketa, te da izbori nisu na vidiku, možemo slobodno reći da sa DPS-om i ubuduće treba računati kao sa najsnažnijom partijom na eventualnim izborima.

Tabela 27 : Partijska preferencija na nivou ukupne populacije

PARTIJE	N	%
DPS (Milo Đukanović)	267	26.1
SNP (Predrag Bulatović)	75	7.3
SNS (Andrija Mandić)	86	8.4
LPCG (Miodrag Živković)	21	2.1
SDP (Ranko Krivokapić)	36	3.5
NS (Predrag Popović)	13	1.3
DSS (Ranko Kadić)	3	.3
SRS (Vojislav [ešelj])	45	4.4
NSS (Momir Bulatović)	5	.5
DUA (FerhatDinoša)	14	1.4
DSCG (Mehmet Bardhi)	5	.5
GP (Krstó Pavicević)	13	1.3
GZP (Nebojša Medojević)	92	9.0
Neka druga	13	1.2
Ne znam	130	12.8
Ne bih izašao na te izbore	202	19.8
Total	1021	100.0

Druga po rejtingu je GZP kooja bi u odnosu na DPS na izborima dobila tri puta manje glasova, tj. 9% od svih koji su upisani u birački spisak. Dalje, u prethodnom istraživanju registrovali smo da se SNS izjednačila brojem glasova sa SNP, a ovog putra bilježimo i dalje pozitivan trend kada je rejting SNS-a u pitanju. Ova partija je sada najsnažnija u bloku srpskih partija i ona bi na izborima koji bi se održali u ovom trenutku uzela 8.4% glasova dok bi partija iz ovog bloka koja je trenutno najjača parlamentarna opoziciona partija, SNP uzela 7.3% glasova od ukupnog biračkog tijela. No, problem u preciznom predviđanju rezultata jesu oni koji kažu da ne znaju za koga će glasati (12.8%) kao i oni koji kažu da ne bi izašli na izbore. Naime, dosadašnje iskustvo govori da se iza ovog procenta u većoj mjeri kriju pristalice prosrpskih partija nego pristalice provladinih partija. Sa druge strane broj onih koji kažu da neće izaći na izbore je pecizan ukoliko se ovom procentu doda i 4-5% prinudnih apstinenata.

Bilo kako bilo, ukoliko se iz kalkulacije izbace ove dvije kategorije, dakle oni koji kažu da ne znaju za koga bi glasali kao i oni koji kažu da neće izaći na izbore (tabela 28), onda bi DPS imala 38,7% glasova a GZP 13.4% glasova. SNS bi osvojila 12,5% a SNP 10,8% glasova. Dalje, SRS se nalazi trenutno na nivou dva izborna cenzusa, a osim ovih navedenih partija izbroni cenzus bi prošla još samo SDP, dok je novostvorena Liberalna partija na granici izbornog cenzusa, i sudeći po trendu i konsolidaciji pristalice liberala oko ove partije, može se očekivati u perspektivi da će liberali ovaj trend nastaviti.

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

Tabela 27: Partijska preferencija - opredijeljeni birači

PARTIJE	N	%
DPS (Milo Djukanović)	267	38.7
SNP (Predrag Bulatović)	75	10.8
SNS (Andrija Mandić)	86	12.5
LPCG (Miodrag Živković)	21	3.1
SDP (Ranko Krivokapić)	36	5.2
NS (Predrag Popović)	13	2.0
DSS (Ranko Kadić)	3	.5
SRS (Vojislav Šešelj)	45	6.5
NSS (Momir Bulatović)	5	.8
DUA (Ferhat Dinoća)	14	2.0
DSCG (Mehmet Bardhi)	5	.7
GP (Krstó Pavicević)	13	1.9
GZP (Nebojša Medojević)	92	13.4
neku drugu	13	1.8
Total	688	100.0

Tabela 28 : Čvrstina biračkog tijela

Glasao je za:	Glasaće za:				
	Provladine stranke	Prosrpske stranake	GZP	ostale stranke	Ne zna ili apstinira
Koaliciju "Za evropsku Crnu Goru" (DPS-SDP)	69.2	2.4	9.0	1.0	18.4
Koaliciju "Zajedno za promjene" (SNP-SNS-NS)	-	67.2	6.3	2.0	24.6
LSCG	5.1	-	17.9	38.5	38.5
"Patriotsku koaliciju" (NSS+SRS V.Šešelj)	4.0	84.0	4.0	-	8.0
Koaliciju "Albanci zajedno" (DSCG-DUA-PDP)	63.2	-	10.5	10.5	15.8
Neku drugu	-	8.3	8.3	33.3	50.0
Nijesam imao pravo glasa	21.2	17.3	9.6	1.9	50.0
Nijesam glasao	8.3	6.2	10.9	3.1	71.5

$$X^2 = 1012.113; p < 0.01$$

Ukoliko analiziramo čvrstinu biračkog tijela (tabela 29) možemo vidjeti da je biračko tijelo u odnosu na prethodne izbore veoma stabilno i da je vjerovatnoća promjene izborne preferencije sa blokovske tačke gledišta relativno mala. U ovoj perspektivi, dva podatka mogu biti interesantna. Prvo, oni koji do sada nisu imali pravo glasa u nešto većem broju se opredjeljuju za provladine nego za prosrpske stranke, i drugo, svaki deseti koji nije glasao na prethodnim izborima ovoga puta bi glasao za GZP.

6. POVJERENJE U TELEVIZIJU

Ukoliko pogledamo rezultat mjerenog povjerenja u TV (tabele 29 i 30), možemo vidjeti da su rezultati u skladu sa nalazima u prethodom istraživanju. U TV Crne Gore građani imaju najviše povjerenja, a zatim slijede TV In i TV Pink. Sve ostale TV stanice u odnosu na ove dvije značajno zaostaju kada je o povjerenju riječ.

Tabela 29: Povjerenje u TV

TV STANICE	N	%
TV Crne Gore	191	27.4
TV Elmag	90	12.9
TV Montena	55	7.9
TV MBC	19	2.8
TV Pink	146	21.0
TV IN	157	22.5
RTS	13	1.9
Ostale TV stanice	26	3.7
Total	697	100.0

Tabela 30: Povjerenje u TV - TREND

TV STANICE	Jan. 05. %	Maj 05. %	Sept. 05. %
TV CG	27.4	26.4	27.4
TV ELMAG	10.2	13.2	12.9
TV MONTENA	5.7	5.7	7.9
TV MBC	3.6	3.9	2.8
TV PINK	26.3	19.4	21.0
TV IN	19.3	22.4	22.5
RTS	6.5	1.5	1.9
Ostale TV	1.0	7.5	3.7

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

Kada je riječ o građanima Podgorice slika je veoma slična, a jedina značajna razlika je povjerenje koje građani iskazuju u odnosu prema TV Monteni.

Tabela 31: Povjerenje u TV u Podgorici

TV STANICE	N	%
TV Crne Gore	65	29.5
TV Elmag	25	11.4
TV Montena	36	16.4
TV MBC	7	3.0
TV Pink	39	17.7
TV IN	45	20.5
Druge TV stanice	3	1.5
Total	222	100.0

7. POVJERENJE U RADIO

Mjerenje povjerenja u radio (tabela 32 i 33) pokazuje, takođe, da nema značajnijih odstupanja u odnosu na prethodnu sondažu. Radio Crne Gore uživa daleko najveće povjerenje, a slijedi Radio Elmag. Sve ostale radi ostanice daleko zaostaju iza njih. Naravno u ovoj perspektivi treba imati u vidu da kada je riječ o lokalnim radio stanicama, tu spada veliki broj različitih stanica.

Tabela 32 : Povjerenje u radio

Radio stanice	N	%
Radio CG	165	30.5
Radio Elmag	136	25.2
Radio D	29	5.4
Antena M	33	6.2
Montena	26	4.9
Svetigora	8	1.5
Radio Slobodna Evropa	5	.9
Lokalna radio stanica	93	17.2
druge radio stanice	45	8.3
Total	542	100.0

Tabela 33: Povjerenje u radio - TREND

Radio stanice	Jan. 05. %	Maj 05. %	Sept. 05. %
Radio Crne Gore	24.4	24.5	30.5
Radio Elmag	23.7	23.5	25.2
Radio D	7.6	6.0	5.4
Antena M	4.3	5.3	6.2
Radio Montena	4.5	4.1	4.9
Radio Svetigora	3.6	1.5	1.5
Radio Slobodna Evropa	2.8	1.5	0.9
Lokalne radio stanice	23.1	30.3	17.2
Ostale radio stanice	5.9	3.2	8.3

Kada je o povjerenju u radio u Podgorici riječ (tabela 33), možemo uočiti da je situacija unekoliko drugačija. Najprije, Radio Elmag uživa značajno manje povjerenja nego što je to slučaj na nivou čitave populacije. Dalje, Radio D uživa trostruko više povjerenja u Podgorici nego u čitavoj Crnooj Gori, a u slučaju Antena M mjerimo gotovo dvostruko veće povjerenje slušalaca. Konačno, i Radio Montena uživa veće povjerenje u Podgorici nego na nivou ukupne populacije. Razlog za ove razlike je jednostavan, naime, u Podgorici ne djeluju ostale lokalne radio stanice.

Tabela 33: Povjerenje u radio u Podgorici

Radio stanice	N	%
Radio CG	57	33.8
Radio Elmag	31	18.6
Radio D	27	16.0
Antena M	18	10.8
Montena	12	7.0
Svetigora	1	.5
Lokalna radio stanica	1	.5
druge radio stanice	22	12.8
Total	168	100.0

8. POVJERENJE U NOVINE

Povjerenje u dnevnu štampu je veoma stabilno i gotovo da se vrijednosti ne mijenjaju iz istraživanja u istraživanje (tabela 34 i 35). Vijesti su novine koje uživaju najveće povjerenje čitalaca, a iza njih slijedi Dan. U poređenju sa ove

dvije dnevne novine, sve ostale zaostaju, a naročito ako se njima priključi trećeplasirana Pobjeda sa nešto više od 15% podrške.

Tabela 34: Dnevne novine - povjerenje

Novine	N	%
Pobjeda	103	15.3
Vijesti	281	41.5
Dan	231	34.1
Republika	7	1.1
Politika	2	.4
Vecernje novosti	38	5.6
Blic	6	.9
druge	8	1.1
Total	677	100.0

Tabela 35: Dnevne novine, povjerenje - TREND

Novine	Jan. 05. %	Maj 05. %	Sept.05. %
Pobjeda	14.2	12.6	15.3
Vijesti	41.8	41.3	41.5
Dan	31.9	33.4	34.1
Republika	1.1	1.0	1.1
Politika	1.4	0.9	0.4
Večernje Novosti	5.8	6.8	5.6
Blic	0.6	1.1	0.9
Ostale novine	3.4	2.9	1.1

9. RODNA RAVNOPRAVNOST

U svakom istraživanju CEDEM-a postoji nekoliko novih i posebnih tema kojima se bavimo. Ovog puta to je pitanje rodne ravnopravnosti. Konkretno, mi smo se bavili problemom normativne uređenosti rodne ravnopravnosti, te percepcije ravnopravnosti sa tog stanovišta. Prva tema kojom smo se bavili jeste odgovor građana na pitanje da li je rodna ravnopravnost garantovana zakonom. Dakle, ovdje se ne raspravlja o tome da li je rodna ravnopravnost garantovana zakonom *de facto* već što ispitanici misle o tome. Podaci govore o tome da samo 16,5% ispitanika vjeruje da je ravnopravnost garantovana zakonom u potpunosti, dok 31.5% ispitanika smatra da je rodna ravnopravnost garantovana djelimično (tabela 36). Sa druge strane, 30% ispitanika smatra da rodna ravnopravnost nije uopšte garantovana uz 22% građana koji nisu u stanju da procijene.

Tabela 36 : Da li je, po Vašem mišljenju, u Crnoj Gori rodna ravnopravnost zagarantovana zakonom?

STAV	N	%
Da, u potpunosti	168	16.5
Da, djelimično	320	31.5
Ne, uopšte nije zagarantovana	305	30.0
Ne znam	224	22.0
Total	1016	100.0

Drugo pitanje u ovom upitniku ticalo se sprovođenja rodne ravnopravnosti u praksi. Rezultati pokazuju da samo 8% ispitanika smatra da se ravnopravnost utvrđena zakonom sprovodi u potpunosti uz 40,5% onih koji smatraju da se sprovodi djelimično. Sa druge strane, 22,4% ispitanika smatra da se zakonom propisana rodna ravnopravnost uopšte ne sprovodi. Konačno, 29,1% ispitanika nije u stanju da procijeni da li se u praksi sprovodi rodna ravnopravnost koja je propisana zakonom.

Tabela 37 : Ukoliko smatrate da je navedena ravnopravnost između muškaraca i žena obezbijedena zakonom (u potpunosti ili djelimično) to se, po Vašem mišljenju, u praksi:

STAV	N	%
Sprovodi u potpunosti	77	8.0
Sprovodi djelimično	392	40.5
Ne sprovodi uopšte	216	22.4
Ne znam, ne mogu da procijenim	281	29.1
Total	966	100.0

10. STAVOVI O SUDIJAMA I SUDSTVU

Sudstvo je stalna tema naših istraživanja. Ovo ne zbog ličnog izbora, već zbog značaja koji sudstvo ima u procesu tranzicije. Naime, uspostavljanje efikasnog sudstva je jedan od osnovnih uslova postojanja pravne države. Konkretno, kada je poslednja sondaža u pitanju, podaci su gotovo identični kao i u prethodnim istraživanjima. Ukratko, i kada je riječ o nepristrasnosti i kada je riječ o efikasnosti, preko 1/3 građana smatra da sudovi i sudije ‘donekle’ posjeduju ove karakteristike, dok kada je riječ o stručnoj osposobljenosti i nepotkupljivosti, ocjene građana su samo unekoliko bolje. Sve u svemu, ocjene koje dobija sudstvo su relativno niske.

Tabela 38: Stavovi o sudijama i sudstvu

	Stavovi				Ne može da procjeni
	Veoma	Uglavnom	Donekle	Nimalo	
Nepriistrasni	7.7	14.7	35.9	17.0	24.7
Stručno osposobljeni	11.0	26.6	30.9	8.0	23.5
Efikasni u rješavanju sporova	5.8	13.6	35.4	23.4	21.8
Nepotkupljivi	8.9	13.4	26.9	20.9	29.9

11. REFORMA OBRAZOVANJA

Reforma u obrazovanju je već duže vrijeme u toku. Budući da je trenutno aktualna reforma obrazovanja u osnovnoj školi, naše pitanje se odnosilo na preferenciju u izboru između stare i nove osnovne škole. Rezultati istraživanja pokazuju da još uvijek veći broj ispitanika preferira 'staru' osmogodišnju školu. Naime, 44,1% ispitanika je iskazalo stav da bi svoje dijete upisali upravo u 'staru' osmogodišnju školu, dok bi 36,9% ispitanika svoju djecu upisalo u 'novu' devetogodišnju školu. Konačno, 1/5 ispitanika nije u stanju da procijeni koji je od ova dva modela bolji.

Tabela 39: Da imate dijete odgovarajućeg uzrasta, Vi bi ste ga radije upisali

STAV	N	%
U "staru" - osmogodišnju osnovnu školu	444	44.1
U "novu" - devetogodišnju osnovnu školu	372	36.9
Ne znam, ne mogu da procijenim	191	19.0
Total	1006	100.0

12. STAVOVI O EVROPSKOJ UNIJI, NATO-u i HAG-u

Integracija u Evropsku uniju se, kao što je poznato, kada je u pitanju Srbija i Crna Gora odvija po dvostrukom kolosjeku. Kada je riječ o samoj potrebi za uključanjem u EU, ovo istraživanje kao i prethodna pokazuje da ogromna većina stanovništva smatra da Crna Gora treba da postane član EU bez obzira da li će Crna Gora biti nezavisna ili u zajednici sa Srbijom (tabela 40). Nasuprot, samo 6.4% građana smatra da Crna Gora ne bi trebala da bude u EU.

Tabela 40 : Da li bi po Vašem mišljenju Crna Gora, bilo da je samostalna ili u državnoj zajednici sa Srbijom trebala u budućnosti da bude članica EU?

STAV	N	%
DA	781	77.0
NE	65	6.4
Nemam određeno mišljenje	168	16.6
Total	1014	100.0

Za razliku od konsenzusa koji postoji kada je riječ o članstvu u EU, stavovi građana o članstvu u NATO-u su unekoliko drugačiji, ili drugim riječima, ukupna populacija je gotovo proporcionalno podijeljena na one koji podržavaju članstvo Crne Gore u NATO-u, na one koji su protiv članstva i na one koji nemaju stav po ovom pitanju.

Tabela 41: Da li bi po Vašem mišljenju Crna Gora, bilo da je samostalna ili u državnoj zajednici sa Srbijom trebalo u budućnosti da bude članica NATO-a?

STAV	N	%
DA	325	33.3
NE	337	34.6
Nemam određeno mišljenje	313	32.1
Total	975	100.0

Kada je Hag u pitanju rezultati ovog istraživanja se takođe ne razlikuju od prethodnih nekoliko sondaža (tabela 42). Najveći broj ispitanika, tačnije blizu polovine punoljetnih građana Crne Gore smatra da Crna Gora i Srbija u potpunosti treba da sarađuju sa Haškim tribunalom za razliku od 1/3 ispitanika koji smatraju ne treba. Konsekventno, 1/5 ispitanika nema stav kada je Hag u pitanju.

Kada je Hag u pitanju, neposredno prije našeg istraživanja u javnosti se pojavilo mnogo spekulacija i različitih komentara kao i interpretacija javno iskazanog stava Amfilohija Radovića po pitanju odlaska u Hag Radovana Karadžića i Ratka Mladića, bivših lidera bosanskih Srba. U tom smislu mi smo jedno pitanje posebno vezano za ovu polemiku plasirali u posljednjem istraživanju kako bi utvrdili stavove javnosti. Rezultati pokazuju (tabela 43) prilično ravnomjernu distribuciju stavova ispitanika. Naime, 1/4 ispitanika smatra da bi Ratko Mladić Radovan Karadžić morali sami i što prije da se predaju. Gotovo jednak procenat, nešto preko 1/4 smatra da je dobrovoljna predaja poželjna ali da to mora biti njihova odluka. Sa druge strane, gotovo 1/3 ispitanika zastupa ekstreman stav da oni ne treba sami da se predaju bez obzira na sve pritiske i ucjene. Konačno, kao na drugoj strani ekstrema, preko 18% građana

smatra da ne treba čekati na njihovu dobrovoljnu predaju već ih treba što prije uhapsiti i izručiti.

Tabela 42: Da li, po Vašem mišljenju, Crna Gora i Srbija treba u potpunosti da sarađuju sa Haškim tribunalom i da izruče sva lica osumnjičena za ratne zločine?

STAV	N	%
DA	480	47.4
NE	336	33.1
Nemam određeno mišljenje	197	19.5
Total	1014	100.0

Tabela 43: Da li, po Vašem mišljenju, dva najznačajnija haška optuženika (Ratko Mladić i Radovan Karadžić) treba da se dobrovoljno predaju Haškom tribunalu?

STAV	N	%
Da, apsolutno bi morali sami i što prije da se predaju	241	24.5
Dobrovoljna predaja je poželjna, ali to mora biti isključivo njihova odluka	248	25.1
Ne, oni ne treba da se sami predaju, bez obzira na sve pritiske i ucjene	319	32.3
Ne treba ih čekati, već ih treba uhapsiti i predati	179	18.1
Total	986	100.0

13. CRNA GORA I NJENI OSLONCU U SPOLJNOJ POLITICI

Pitanje oslonaca u spoljnoj politici tradicionalno je sastavni dio naših istraživanja. Iz istraživanja u istraživanje dobijamo gotovo identične rezultate. Građani smatraju da ključni oslonac Crne Gore u spoljnoj politici treba da bude EU, dok su SAD i Rusija, kao partneri značajno deprimirani u odnosu na preferencijal prema EU. Pri tome, komparativno, SAD se smatra kao ozbiljniji mogući partner u odnosu na Rusiju.

Tabela 44 : Oslonac u spoljnoj politici

	Stavovi				
	Nimalo	Malo	U velikoj mjeri	U potpunosti	Ne može da procijeni
EU	10.6	18.9	33.9	26.0	10.6
SAD	36.4	22.9	17.0	11.6	12.0
RUSIJA	33.0	27.2	15.8	9.9	14.1

DECEMBAR 2005.

Istraživanje je sprovedeno u periodu od 26.11. do 1.12.2005. U istraživanju je učestvovalo 1017 punoljetnih građana Crne Gore. Uzorak je reprezentativan za čitavo biračko tijelo Crne Gore, pri čemu je post-stratifikacijski sistem korekcije putem pondera urađen po kriterijumima pola, godina i nacionalne pripadnosti ispitanika. Izbor ispitanika je sproveden na osnovu standardnog dvostruko-stratifikovanog i slučajnog uzorka u devet crnogorskih opština i to u: Bijelom Polju, Beranama, Pljevljima, Podgorici, Nikšiću, Cetinju, Herceg Novom, Ulcinju i Baru. Strukturu uzorka po osnovnim socio-demografskim varijablama možete vidjeti u tabelama 1- 6.

Tabela 1: Pol ispitanika

Kategorija	N	%
muški	497	48.9
ženski	518	51.1

Tabela 2: Godine ispitanika

Kategorija	N	%
Bez odgovora	3	0.3
18-34	378	37.2
35-54	405	39.8
55+	231	22.7
Total	1017	100

Tabela 3: Nacionalna pripadnost ispitanika

Nacionalna pripadnost	N	%
Crnogorac	452	44.5
Srbin	347	34.1
Bošnjak/Musliman	120	11.8
Albanac	42	4.2
Ostali	56	5.5
Total	1017	100

Tabela 4: Obrazovanje ispitanika

Stepen obrazovanja	N	%
Bez obrazovanja	4	0.4
Osnovno obrazovanje	89	8.9
Srednje i više obrazovanje	751	74.7
Visoko obrazovanje	161	16.0
Total	1006	100

Tabela 5: Vjeroispovijest ispitanika

Konfesije	N	%
Pravoslavna	742	73.3
Islamska	170	16.8
Katolička	47	4.6
Ateista (nije vjernik)	53	5.2
Total	1011	100

Tabela 6: Zanimanje

Kategorije	N	%
Poljoprivrednik	7	0.7
Radnik	227	22.4
Službenik	120	11.8
Stručnjak	33	3.3
Rukovodilac	24	2.4
Privatnik / vlasnik	66	6.5
Đak-student	77	7.6
Domaćica	74	7.3
Penzioner	182	18.0
Nezaposlen	172	17.0
Ostalo	29	2.8
Total	1012	100

1. POVJERENJE U INSTITUCIJE

Prvi blok pitanja u istraživanju imao je za cilj da izmjeri stepen povjerenja u institucije, kako u Crnoj Gori tako i u zajedničkoj državi (Tabela 8). Iako podaci ne variraju značajnije u odnosu na septembarsku sondu, rejting pojedinih institucija se ipak promijenio. Komparativno, SPC je i dalje prva po rejtingu, s tim da je koeficijent povjerenja nešto niži u odnosu na septembar (3.19 : 3.27). Dalje, u mjesecu septembru je druga po rejtingu bila Vojska Zajednice SCG (2.69), dok je u decembru Vojska na trećem mjestu sa koeficijentom (2.59). Dakle, očito da su afere vezane za ime saveznog ministra, kao i njegova smjena uslovile da se umani rejting ove institucije. Komplementarno, padom rejtinga vojske sa drugog na treće mjesto, u mjesecu decembru drugi po rejtingu je Predsjednik CG pri čemu je razlika u koeficijentu povjerenja u odnosu na septembar minimalna (2.61 : 2.63), ali je do pomjeranja došlo upravo zbog pada rejtinga Vojske SCG. Dalje, došlo je i do smjene rejtinga između Vlade i Policije, pri čemu su razlike u odnosu na septembar minimalne (0.1) uz dodatak da razlike u koeficijentu između ove dvije institucije, bez obzira na rejting nisu statistički značajne (T - test). Rejting svih ostalih institucija je gotovo identičan u poređenju sa septembarskim nalazima. Uporedni podaci u odnosu na prethodne sonduže mogu se vidjeti u tabeli br. 9.

Tabela 8: Povjerenje u institucije

Institucija	N	K	SD
Srpska pravoslavna crkva	841	3.19	1.690
Predsjednik Crne Gore	924	2.63	1.490
Vojska Zajednice SCG	892	2.59	1.376
Vlada Crne Gore	939	2.53	1.455
Policija Crne Gore	938	2.52	1.351
Skupština Crne Gore	928	2.41	1.265
Sudstvo Crne Gore	919	2.41	1.263
Predsjednik Zajednice SCG	888	2.33	1.265
Crnogorska pravoslavna crkva	774	2.26	1.526
Skupština Zajednice SCG	879	2.22	1.154
Savjet ministara Zajednice SCG	875	2.21	1.118
Političke partije u Crnoj Gori	905	2.02	1.071

N – broj ispitanika koji su iznijeli stav; K – koeficijent povjerenja;
SD – standardna devijacija

Tabela 9 : Povjerenje u institucije – trendovi

Institucija	Koeficijent povjerenja			
	Jan.'05.	Maj'05.	Sept.'05.	Dec. '05
Skupština Crne Gore	2.38	2.48	2.43	2.41
Predsjednik Crne Gore	2.56	2.63	2.61	2.63
Vlada Crne Gore	2.42	2.53	2.50	2.53
Policija Crne Gore	2.45	2.52	2.51	2.52
Sudstvo Crne Gore	2.36	2.46	2.48	2.41
Savjet ministara Zajednice SCG	1.97	2.22	2.17	2.21
Skupština Zajednice SCG	2.01	2.25	2.18	2.22
Predsjednik Zajednice SCG	2.56	2.39	2.40	2.33
Vojska Zajednice SCG	2.56	2.74	2.67	2.59
Političke partije u Crnoj Gori	-	2.07	1.99	2.02
Srpska pravoslavna crkva	3.28	3.45	3.27	3.19
Crnogorska pravoslavna crkva	2.24	2.33	2.28	2.41

Posmatrano iz ugla pristalica različitih političkih opcija (tabela 10), kao i ranije, postoje značajne razlike. Pristalice provladinih stranaka najviše su ocijenili Predsjednika Crne Gore, a zatim Vladu, dok su najnižu ocjenu dodijelili Skupštini Zajednice SCG. Pristalice svih ostalih partija su najvišu ocjenu dodijelili Srpskoj pravoslavnoj crkvi, s tim da su razlike u koeficijentima koje je ova institucija dobila od strane pristalica različitih političkih opcija veoma značajne. Najvišu ocjenu SPC je dobila od pristalica prosrpskih partija, a jednako pristalice ove političke opcije su dale visoku ocjenu Vojski SCG, dok su sve institucije Crne Gore negativno ocijenjene, pri čemu su najniže ocijenili

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

Crnogorsku pravoslavnu crkvu. Pristalice GZP-a, takođe, najvišu ocjenu daju SPC, dok je od svih ostalih institucija ‘prelaznu ocjenu’ dobila još jedino Vojska SCG. Sve ostale institucije su uglavnom negativno ocijenjene pri čemu pristalice ove opcije najnižu ocjenu dodjeljuju Crnogorskoj pravoslavnoj crkvi. Pristalice ostalih partija predstavljaju amalgam različitih političkih partija i opredjeljenja, tako da sve ocjene koje su dobile institucije predstavljaju ‘sredinu’ u čijoj pozadini ne stoji jedinstveno političko opredjeljenje. Konačno, neidentifikovani i apstinenti su najviše ocijenili SPC dok su najnižu ocjenu dali političkim partijama, što je u korespondenciji sa njihovim apolitičnim stavom.

Tabela 10 : Rang povjerenja u institucije sa stanovišta pristalica različitih političkih opcija - TREND

Institucija	Provladine pristalice	Pristalice prosrpskih partija	Pristalice GZP-a	Ostali	Partijski neidentifikovani i apstinenti
Skupština Crne Gore	3.38	1.78	2.02	2.01	2.02
Predsjednik Crne Gore	4.04	1.60	1.98	2.25	2.10
Vlada Crne Gore	3.91	1.63	1.84	1.97	2.00
Policija Crne Gore	3.44	1.91	1.95	2.09	2.25
Sudstvo Crne Gore	3.16	1.88	1.97	2.18	2.18
Savjet ministara SCG	2.21	2.57	2.08	1.86	2.07
Skupština Zajednice SCG	2.13	2.62	2.23	2.07	2.08
Predsjednik Zajednice SCG	2.75	2.19	2.19	2.05	2.08
Vojska Zajednice SCG	2.20	3.45	2.57	2.38	2.53
Političke partije u Crnoj Gori	2.48	1.94	1.79	1.63	1.78
Srpska pravoslavna crkva	2.18	4.50	3.42	2.45	3.30
Crnogorska pravoslavna crkva	3.40	1.28	1.75	2.25	1.96

2. POVJERENJE U POLITIČARE

Kada je o političarima riječ (tabela 11), građani i dalje nabolje ocjenjuju Nebojšu Medojevića, lidera GZP, pri čemu je njegov rejting bolji u odnosu na septembar (2.99 : 3.07). Drugi je Milo Đukanović, aktualni premijer i lider DPS-a, koji u decembru ima nešto veću ocjenu u odnosu na septembar, ali ova razlika nije značajna (2.72 : 2.79). Promjenu u rejtingu bilježimo na trećem i četvrtom mjestu obzirom da su se ‘zamijenili’ Filip Vujanović, aktuelni Predsjednik Crne Gore i Amfilohije Radović, pri čemu je, interesantno, odnos u brojkama identičan, samo

ovog puta u korist Filipa Vujanovića. Svetozar Marović iako je zadržao isti rejting, ima nešto nižu ocjenu u decembru (2.50 : 2.39), pri čemu je očito da plaća cijenu za aferu “panciri” a vezano za spekulacije o njegovoj umiješanosti. Prvi po popularnosti od svih političara iz Srbije je Boris Tadić, pri čemu je njegova ocjena gotovo identična kao i u septembru, ali je ‘napredovao u rejtingu’ zbog niže ocjene koju je dobio Vojislav Šešelj. Jednako sa padom ocjene Šešelja i Milošević je dobio nižu ocjenu, pri čemu je na rejtingu ‘dobio’ Ranko Krivokapić iako je njegova ocjena identična kao i u septembru (2.31). Dakle, naša konstatacija da je u septembru do rasta rejtinga Vojislava Šešelja došlo zbog njegovog pojavljivanja u Hagu i drskosti koju je pokazao u odnosu na međunarodnu zajednicu je sasvim opravdana, obzirom da je nakon ovog događaja i njegovog nepojavljivanja u javnosti i njegov rejting u padu. Komplemetarno, zbog pada rejtinga Slobodana Miloševića, za jednu ‘poziciju’ u rejtingu pomjerio se i Andrija Mandić, lider SNS-a , pri čemu je njegova ocjena u decembru neznatno viša u odnosu na septembar (2.18 : 2.21). Vojislav Koštunica i Zoran Žižić su zadržali svoje pozicije u odnosu na septembar, dok je, iako je o začelju riječ, svoj rejting poboljšao Predrag Popović sa prosječnom ocjenom 1.89 iako je ova ocjena niža u odnosu na septembar (1.93). Do ovog pomaka je došlo zbog negativnog trenda Miodraga Živkovića i Predraga Bulatovića. Konačno, Ranko Kadić je na začelju kao i u decembru, pri čemu je njegova ocjena još niža u odnosu na septembarsku sondažu (1.80 : 1.77).

Tabela 11: Povjerenje u političare

Rang političara – javne ličnosti	N	K	SD
Nebojša MEDOJEVIĆ	990	3.07	1.475
Milo ĐUKANOVIĆ	1005	2.79	1.662
Filip VUJANOVIĆ	1004	2.67	1.489
AMFILOHIJE Radović	989	2.57	1.649
Svetozar MAROVIĆ	1000	2.39	1.321
Boris TADIĆ	989	2.38	1.334
Ranko KRIVOKAPIĆ	1002	2.31	1.473
Vojislav ŠEŠELJ	992	2.27	1.582
Andrija MANDIĆ	989	2.21	1.373
Slobodan MILOŠEVIĆ	984	2.20	1.537
Vojislav KOŠTUNICA	993	2.13	1.365
Zoran ŽIŽIĆ	995	1.94	1.256
Predrag POPOVIĆ	989	1.89	1.090
Predrag BULATOVIĆ	995	1.87	1.122
Miodrag ŽIVKOVIĆ	995	1.84	1.052
Ranko KADIĆ	982	1.77	.995

N – broj ispitanika koji su iznijeli stav; K – koeficijent povjerenja;
SD – standardna devijacija

Konačno, ukoliko pogledamo kako pristalice različitih političkih opcija ocjenjuju političare, nalazi su u skladu sa septembarskim nalazima, sa neznatnim varijacijama. Kada je riječ o pristicama provladinih stranaka (tabela 12), osim neznatnih promjena na začelju, rejting gotovo svih političara je komplementaran. Ono što može biti interesantno jeste rast povjerenja Milu Đukanoviću (4.40 : 4.49) i pad povjerenja Nebojši Medojeviću (2.73 : 2.55), ili drugim riječima, sukob između GZP-a i provladinih partija se zaoštava, pri čemu pristalice provladinih partija kažnjavaju lidera GZP-a, a ukazuju veće povjerenje lideru DPS-a.

Tabela 12: RANG – Provladine pristalice

Rang političara – javne ličnosti	N	K	SD
Milo ĐUKANOVIĆ	326	4.49	.885
Filip VUJANOVIĆ	322	3.99	1.081
Ranko KRIVOKAPIĆ	322	3.73	1.222
Svetozar MAROVIĆ	320	3.21	1.268
Nebojša MEDOJEVIĆ	316	2.55	1.362
Boris TADIĆ	317	2.21	1.280
Miodrag ŽIVKOVIĆ	317	2.07	1.097
AMFILOHIJE Radović	317	1.62	1.110
Predrag BULATOVIĆ	315	1.54	.858
Andrija MANDIĆ	316	1.49	.862
Vojislav KOŠTUNICA	315	1.46	.829
Predrag POPOVIĆ	314	1.41	.732
Ranko KADIĆ	313	1.40	.706
Vojislav ŠEŠELJ	317	1.35	.912
Slobodan MILOŠEVIĆ	314	1.34	.900
Zoran ŽIŽIĆ	315	1.32	.709

Kod pristalica prosrpskih partija (tabela 13), takođe, bilježimo neznatne promjene u odnosu na septembar. Najprije, opšta je konstatacija da su Amfilohije Radović i haški optuženici u vrhu po rejtingu. Dalje, prvi političar iz Crne Gore je Andrija Mandić, koji je svoju prosječnu ocjenu poboljšao u odnosu na septembar (3.60 : 3.70), pri čemu je učvrstio svoju poziciju u odnosu na ostale crnogorske političare. Drugi političar iz Crne Gore po rejtingu u ovom bloku je Zoran Žižić, koji međutim bilježi pad u odnosu na mjesec septembar (3.37 : 3.12), pri čemu možemo zaključiti da neaktivnost Pokreta za zajedničku državu jeste osnovni razlog za ovaj trend. Dalje, zanimljivo je da je Nebojša Medojević poboljšao kako svoj rejting, tako i svoju prosječnu ocjenu u odnosu na septembar (3.17: 3.32). Očito je da lider GZP-a ima potencijala da iskoristi leaderske slabosti prosrpskih političara u Crnoj Gori i da ima kapaciteta da mobiliše ovaj dio biračkog tijela u Crnoj Gori. U donjoj polovini tabele, iako ima pomjeranja, razlike nisu naročito značajne.

Tabela 13: RANG – Pristalice prosrpskih stranaka

Rang političara – javne ličnosti	N	K	SD
AMFILOHIJE Radović	177	4.26	1.153
Vojislav ŠEŠELJ	180	3.92	1.260
Slobodan MILOŠEVIĆ	178	3.76	1.331
Andrija MANDIĆ	181	3.70	1.187
Vojislav KOŠTUNICA	180	3.40	1.336
Nebojša MEDOJEVIĆ	179	3.32	1.378
Zoran ŽIŽIĆ	181	3.12	1.364
Boris TADIĆ	178	2.77	1.426
Predrag BULATOVIĆ	180	2.76	1.317
Predrag POPOVIĆ	181	2.74	1.175
Ranko KADIĆ	175	2.54	1.111
Svetozar MAROVIĆ	180	1.84	1.061
Filip VUJANOVIĆ	181	1.61	.939
Miodrag ŽIVKOVIĆ	179	1.60	.925
Milo ĐUKANOVIĆ	180	1.42	.905
Ranko KRIVOKAPIĆ	179	1.20	.499

Nebojša Medojević je neprikosnoveni lider GZP-a i u to nema nikakve sumnje. Svi ostali političari su daleko ispod njegovog rejtinga, kada govorimo o pristalicama GZP-a (tabela 14). Međutim, ono što jeste interesantno je rejting Amfilohija Radovića koji je drugi po rangu na osnovu ocjena ove grupacije, pri čemu je prosječna ocjena koju je dobio u decembru znatno viša od one koju je dobio u septembru (2.44 : 2.92). Ovaj podatak, međutim, ne govori o tome da su pristalice GZP-a promijenile stav, već prije govori o tome da je GZP mobilisala jedan ‘značajan’ dio biračkog tijela prosrpskih partija te da zahvaljujući tome i sama GZP bilježi rast rejtinga. U prilog ovome ide i činjenica da nakon Amfilohija Radovića slijede Tadić, Šešelj, Koštunica, Mandić i Milošević, dok su lideri koji se zalažu za nezavisnu Crnu Goru u donjoj polovini tabele. Upravo je rejting ovih političara kroz ocjene pristalica GZP-a sasvim drugačiji od naših nalaza u septembarskom istraživanju.

Tabela 14: RANG – Pristalice GZP-a

Rang političara – javne ličnosti	N	K	SD
Nebojša MEDOJEVIĆ	135	4.57	0.735
AMFILOHIJE Radović	134	2.92	1.609
Boris TADIĆ	134	2.81	1.387
Vojislav ŠEŠELJ	132	2.41	1.538
Vojislav KOŠTUNICA	134	2.41	1.440
Andrija MANDIĆ	134	2.38	1.357
Slobodan MILOŠEVIĆ	131	2.23	1.494
Filip VUJANOVIĆ	134	2.17	1.227
Milo ĐUKANOVIĆ	135	2.08	1.233
Svetozar MAROVIĆ	134	2.05	1.089
Zoran ŽIŽIĆ	135	2.04	1.271
Predrag POPOVIĆ	133	1.95	0.984
Ranko KADIĆ	135	1.87	0.997
Predrag BULATOVIĆ	135	1.73	0.926
Miodrag ŽIVKOVIĆ	135	1.70	0.918
Ranko KRIVOKAPIĆ	135	1.62	1.001

Pristalice ostalih partija (tabela 15) najbolje ocjenjuju Nebojšu Medojevića a zatim Mila Đukanovića dok je Miodrag Živković na trećem mjestu. Ovi podaci se razlikuju od podataka u septembarskom istraživanju, ali treba imati u vidu da pod ‘ostalim’ partijama mi podrazumijevamo nekoliko krajnje različitih političkih partija, od liberala do bošnjačkih i albanskih partija, tako da je svaki nalaz u okviru ove heterogene grupa a na osnovu relativno malog broja ispitanika sasvim nepouzdan.

Tabela 15 : RANG – Pristalice ostalih partija

Rang političara – javne ličnosti	N	K	SD
Nebojša MEDOJEVIĆ	56	2.48	1.393
Milo ĐUKANOVIĆ	57	2.38	1.540
Miodrag ŽIVKOVIĆ	58	2.33	1.460
Filip VUJANOVIĆ	57	2.30	1.355
Svetozar MAROVIĆ	58	2.05	1.336
Ranko KRIVOKAPIĆ	58	2.01	1.232
AMFILOHIJE Radović	58	1.83	1.318
Slobodan MILOŠEVIĆ	56	1.75	1.344
Boris TADIĆ	57	1.72	.963
Vojislav ŠEŠELJ	57	1.71	1.293
Andrija MANDIĆ	56	1.59	.860
Predrag POPOVIĆ	57	1.53	.849
Ranko KADIĆ	57	1.49	.845
Vojislav KOŠTUNICA	57	1.47	.935
Zoran ŽIŽIĆ	57	1.40	.810
Predrag BULATOVIĆ	57	1.38	.709

Neopredijeljeni građani najbolje ocjenjuju Nebojšu Medojevića a zatim Amfilohija Radovića (tabela 16). Dalje, slijede političari iz Srbije, pri čemu možemo zaključiti da su neopredijeljeni i apstinenti bliži pristalicama zajedničke države nego li crnogorskoj samostalnosti. Ovaj podatak treba imati u vidu u slučaju da na izborima ili referendumu dođe do mobilizacije ovog dijela biračkog tijela u Crnoj Gori.

Tabela 16: RANG – Neopredijeljeni i apstinenti

Rang političara – javne ličnosti	N	K	SD
Nebojša MEDOJEVIĆ	305	2.89	1.434
AMFILOHIJE Radović	305	2.57	1.603
Vojislav ŠEŠELJ	306	2.30	1.568
Boris TADIĆ	304	2.26	1.266
Slobodan MILOŠEVIĆ	305	2.23	1.507
Filip VUJANOVIĆ	310	2.20	1.290
Milo ĐUKANOVIĆ	308	2.18	1.366
Andrija MANDIĆ	303	2.13	1.287
Vojislav KOŠTUNICA	307	2.09	1.304
Svetozar MAROVIĆ	309	2.08	1.204
Zoran ŽIŽIĆ	307	1.92	1.186
Predrag POPOVIĆ	304	1.92	1.115
Ranko KRIVOKAPIĆ	308	1.82	1.162
Predrag BULATOVIĆ	308	1.82	1.102
Miodrag ŽIVKOVIĆ	306	1.72	.966
Ranko KADIĆ	303	1.72	.954

3. IZBORNA PREFERENCIJA

Mjerenje rejtinga političkih partija je standardno sastavni dio naših istraživanja (tabela 17). I dalje je ubjedljivo prva po rejtingu DPS sa 27.3% podrške totalnog biračkog tijela (26.1% u septembru), što u odnosu na ukupan broj opredijeljenih birača iznosi 39.5% (38.7% u septembru). Dakle, bilježimo blagi rast rejtinga ove partije. Međutim, najveći rast u odnosu na septembarsko istraživanje bilježi GZP, koja ima podršku 13.2% totalnog biračkog tijela (u septembru 9.0%), što predstavlja 19,2% opredeljenih birača (13.4% u septembru). Dakle, očito da GZP nalazi modus da u podijeljenoj Crnoj Gori mobiliše svoje pristalice. Socijalno-psihološki gledano vjerovatno je da produbljuje sukoba između prosrpskih i provladinih stranaka ide u prilog GZP-u jer je očito da je veliki broj građana umoran od sukoba i u GZP-u vidi 'treći put', tj. mogućnost da se ne svrsta niti u jednu od zaraćenih strana. Dalje, treća po rejtingu je SNS sa 6.4% podrške u totalnom biračkom telu, što iznosi

9.2% opredijeljenih birača. Međutim, komparativno SNS bilježi pad u odnosu na septembar (8.4% od totalnog biračkog tijela i 12.5% opredijeljenih birača). Dalje, isto kao i u septembru, SNS je zadržala prednost od nepunog 1% u odnosu na SNP, s tim da je trend identičan, tj. i SNP kao i SNS se nalazi u blagom padu u odnosu na septembar i ovaj podatak korespondira sa rastom GZP-a. Dalje, SDP ima gotovo identičan rejting kao i u septembru, dok SRS bilježi blagi pad (4.4% : 3.1% podrške totalnog biračkog tijela), što je u korespondenciji sa padom rejtinga Vojislava Šešelja. Konačno SDP ima gotovo identičnu podršku kao i u septembru, dok je kod svih ostalih partija mjerenje sasvim nepouzđano obzirom da se one nalaze u zoni statističke greške uzorka.

Tabela 17: Ukoliko bi se sljedeće nedjelje održali parlamentarni izbori, kojoj partiju bi Vi dali svoj glas?

Partije	N	% Totalnog biračkog tijela	% Oprijedljenih birača
DPS (Milo Đukanović)	278	27.3	39.5
SNP (Predrag Bulatović)	61	6.0	8.7
SNS (Andrija Mandić)	65	6.4	9.2
LPCG (Miodrag Živković)	22	2.2	3.2
SDP (Ranko Krivokapić)	39	3.8	5.5
NS (Predrag Popović)	9	.8	1.2
DSS (Ranko Kadić)	2	.2	.3
SRS (Vojislav Šešelj)	32	3.1	4.6
NSS (Momir Bulatović)	12	1.2	1.8
DUA (Ferhat Dinoša)	8	.8	1.1
DSCG (Mehmet Bardhi)	11	1.1	1.5
GP (Krstó Pavićević)	3	.3	.5
GZP (Nebojša Medojević)	135	13.2	19.2
Neku drugu	27	2.6	3.8
Total opredijeljeni	703	69.2	100.0
Ne znam	108	10.6	
Ne bih izašao na te izbore	206	20.3	
Total	1017	100.0	

Sa stanovišta čvrstrine biračkog tijela, možemo vidjeti preraspodjelu glasova u odnosu na prethodne izbore. Podaci pokazuju da su glasači ostali u velikoj mjeri lojalni, a promjene se dešavaju u najvećoj mjeri zbog raspada LSCG-a, pri čemu pristalice ove partije 'lutaju' u političkom prostoru, i pojave GZP-a kao nove političke snage. Kada je o GZP-u riječ, može se vidjeti da ova grupacija prilično proporcionalno prikuplja glasove birača svih partija. U svakom slučaju, podaci vezani za partije koje imaju mali broj pristalica nisu pouzdani zbog asimetrične distribucije podataka.

Tabela 18: Čvrstina biračkog tijela

Glasao je za:	Glasaće za:				
	Provladine partije	Unionističke partije	GZP	Ostali	Neopredijeljeni i apstinenti
Koaliciju "Za evropsku Crnu Goru" (DPS-SDP)	68.5%	1.2%	10.0%	2.0%	18.3%
Koaliciju "Zajedno za promjene" (SNP-SNS-NS)	2.5%	62.6%	13.3%	1.0%	20.7%
LSCG	10.3%		12.8%	46.2%	30.8%
"Patriotsku koaliciju" (NSS+SRS-V.Šešelj)		75.0%	16.7%		8.3%
Koaliciju "Albanci zajedno" (DSCG-DUA-PDP)	30.4%		4.3%	43.5%	21.7%
Neku drugu				100.0%	
Ne sjećam se	9.3%	15.1%	16.3%	5.8%	53.5%
Nijesam glasao	8.3%	8.3%	19.0%	3.7%	60.6%
Total	32.0%	17.9%	13.2%	5.8%	31.0%

$$X^2 = 1080.61, \text{ df } 28, p < 0.01$$

4. BUDUĆNOST ZAJEDNICE I REFERENDUMSKA PITANJA

Po pravilu referendumska pitanja su najaktuelnija pitanja u Crnoj Gori. Ona su s jedne strane predmet oštih političkih podjela, a u skladu s time se i u medijima ova pitanja uvek tretiraju kao prioritarna. Jedna od ideja, koja očito u postojećoj političkoj konstelaciji nema velikih šansi da postane predmet mogućeg političkog dogovora, jeste ideja o stvaranju Saveza nezavisnih država Srbije i Crne Gore. Interesantno je da iako razlike nisu velike (tabela 19), u decembru mjesecu je unekoliko porasla podrška ovoj ideji (sa 31.2% na 34.3%). No, bez obzira na ovaj porast, analitički procenat podrške ovoj ideji je na nivou 1/3 pri čemu se postavlja pitanje legitimnosti same ideje u Crnoj Gori prije svega.

Tabela 19: Da li podržavate ideju da se sadašnja državna zajednica transformiše bez referenduma, dogovorom Beograda i Podgorice, u Savez nezavisnih država Crne Gore i Srbije?

Stav	Septembar		Decembar	
	N	%	N	%
Da	313	31.2	345	34.3
Ne	395	39.3	386	38.3
Ne znam, nemam mišljenje o tome	296	29.5	275	27.3
Total	1005	100.0	1006	100.0

Analitički podatak koji ukazuje na odnos prema ideji o stvaranju saveza iz ugla pristalica različitih političkih opcija potvrđuje naše ranije nalaze (tabela 20). Pristalice provladinih partija većinski podržavaju ovu ideju, a pristalice prosrpskih stranaka u preko 70% se protive ovoj ideji.

Tabela 20: Pristalice različitih političkih grupacija o stvaranju saveza nezavisnih država

POLITIČKI BLOKOVI	Da	Ne	Ne znam, nemam mišljenje o tome
Provladine partije	59.1%	21.4%	19.5%
Unionističke partije	14.4%	71.1%	14.4%
GZP	29.3%	48.9%	21.8%
Ostali	35.0%	43.3%	21.7%
Neopredijeljeni i apstinenti	22.1%	31.4%	46.5%
Total	34.3%	38.3%	27.4%

$$X^2 = 238.2, df = 8, p < 0.01$$

Kada je o pokretnima riječ, podaci pokazuju da su kolebanja u odnosu na posljednju sondažu minimalna, ili drugim riječima, oba pokreta uživaju ujednačenu podršku u javnosti (tabela 21).

Tabela 21: U Crnoj Gori djeluju dva politička pokreta: (1) Pokret za evropsku državnu zajednicu Srbija i Crna Gora, i (2) Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru. Koji od njih je, Vama lično, bliži?

Stav	Septembar		Decembar	
	N	%	N	%
Pokret za evropsku državnu zajednicu Srbija i Crna Gora	397	38.9	375	36.9
Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru	399	39.2	384	37.8
Ne mogu da se opredijelim	56	5.5	82	8.1
Ne podržavam djelovanje ni jednog ni drugog pokreta	168	16.4	175	17.2
Total	1020	100.0	1017	100.0

Analitički, opet u skladu sa našim ranijim nalazima, podaci (tabela 22) ukazuju da ogromna većina pristalica crnogorske nezavisnosti podržava ideju o stvaranju Saveza nezavisnih država, i jednako, da se pristalice zajedničke države isto tako ogromnom većinom protive ovoj ideji. Isto tako, i u velikom stepenu, pristalice provladinih stranaka podržavaju ideju o Savezu nezavisnih država, dok se pristalice prosrpskih stranaka protive ovoj ideji.

Tabela 22: Odnos prema pokretima u analitičkoj perspektivi

Partijska identifikacija	Stav			
	Pokret za evropsku državnu zajednicu SiCG	Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru	Ne može da se opredijeli	Ne podržava djelovanje ni jednog ni drugog pokreta
Suverenisti	2.1%	87.4%	2.1%	8.4%
Unionisti	87.8%	-	2.8%	9.5%
Ostali	29.5%	6.6%	23.6%	40.2%
Provladine pristalice	5.5%	81.7%	7.3%	5.5%
Pristalice prosrpskih partija	93.4%	-	.6%	6.1%
Pristalice GZP-a	44.8%	19.4%	5.2%	30.6%
Ostali	18.3%	48.3%	10.0%	23.3%
Neidentifikovani i apstinenti	37.2%	19.6%	14.1%	29.2%

Jedno od ključnih pitanja kada je o referendumu riječ jeste pitanje njegove legitimnosti, i ujedno ovo je jedno od pitanja oko koga se posljednjih mjeseci vodi žestoka politička debata. Problem je jednostavan i sastoji se u činjenici da određeni politički krugovi smatraju da referendum ne treba održati, a jednako oni stalno rade na kampanji da do referenduma ne dođe. Naši podaci pokazuju

(tabela 23) da preko polovine biračkog tijela u Crnoj Gori smatra da se referendum treba raspisati, dok je protiv održavanja referenduma nešto preko 30% ispitanika.

Tabela 23: Da li, po Vašem mišljenju, Crna Gora treba da raspiše referendum o državnom statusu?

Stav	N	%
DA	512	50.8
NE	303	30.1
Ne znam	192	19.1
Total	1007	100.0

U analitičkoj perspektivi, kao i u dosadašnjim istraživanjima može se vidjeti (tabela 24) da pristalice provladinih stranaka podržavaju održavanje referenduma, dok su pristalice prosrpskih partija protiv referenduma. Pristalice GZP-a su prilično podeljene po ovom pitanju, s tim da je nešto veći broj pristalica ove grupacije za raspisivanje referenduma. Pristalice ostalih partija u gotovo 2/3 slučajeva podržavaju raspisivanje referenduma, dok su neopredijeljeni i apstinenti prilično ravnomjerno distribuirani.

Tabela 24: Pristalice različitih političkih opcija o potrebi raspisivanja referenduma

POLITIČKI BLOKOVI	DA	NE	Ne znam
Provladine partije	84.2%	4.7%	11.2%
Unionisticke partije	16.5%	75.8%	7.7%
GZP	43.3%	34.3%	22.4%
Ostali	63.3%	18.3%	18.3%
Neopredijeljeni i apstinenti	37.0%	30.2%	32.8%
Total	50.7%	30.1%	19.1%

$$X^2 = 381.17, df = 8, p < 0.01$$

Ozbiljnost pitanja referenduma, kao i stav međunarodne zajednice, na izvjestan način utiču na pitanje ostvarivanja dijaloga između vlasti i opozicije kada je referendum u pitanju. Podaci pokazuju (tabela 25) da preko 46% ispitanika smatra da opozicija treba da uđe u dijalog s vlašću, dok je gotovo 1/4 ispitanika protiv dijaloga, uz gotovo 30% ispitanika koji nemaju stav po ovom pitanju.

Tabela 25: Smatrate li da opozicija treba da uđe u dijalog sa vlašću oko referenduma?

Stav	N	%
DA	473	46.5
NE	241	23.7
Ne znam, nemam mišljenje o tome	392	29.7
Total	1017	100.0

Pristalice provladinih partija u 67% slučajeva smatraju da opozicija treba da uđe u dijalog s vlašću o referendumu, dok nešto manji procenat (62%) pristalica opozicije smatra da opozicija ne treba da uđe u dijalog (tabela 26). Sa druge strane, preko polovine pristalica GZP-a se zalaže za dijalog, dok se preko 62% pristalica ostalih partija, takođe, zalaže za dijalog. Konačno, iako gotovo svaki drugi ispitanik iz kategorije neopredijeljenih i apstinenata nema stav po ovom pitanju, duplo je veći broj ispitanika u ovoj kategoriji koji smatra da opozicija treba da uđe u dijalog u odnosu na one koji smatraju da do dijaloga ne treba da dođe.

Tabela 26: Dijalog između vlasti i opozicije u odnosu na potrebu za dijalogom između vlasti i opozicije

Stav	DA	NE	Ne znam, nemam mišljenje o tome
Provladine partije	67.0%	8.6%	24.4%
Unionisticke partije	23.8%	62.4%	13.8%
GZP	52.6%	25.9%	21.5%
Ostali	62.1%	15.5%	22.4%
Neopredijeljeni i apstinenti	33.9%	17.9%	48.2%
Total	46.8%	23.8%	29.4%

Jedno od ključnih pitanja je svakako i uvjerenje građana o tome da li će ili neće biti referenduma. U septembarskom istraživanju zabilježili smo da je ukupan broj onih koji ne vjeruju da će biti referenduma pao ispod 1/4. U međuvremenu (tabela 27), broj onih koji ne vjeruju da će biti referenduma se povećao na preko 30%, pri čemu je broj onih koji vjeruju da će referenduma biti gotovo identičan (preko 38% kako u septembru, tako i u decembru). Prema tome, povećanje broja onih koji ne vjeruju da će biti referenduma se dogodilo zbog činjenice da je određeni broj onih koji nisu imali procjenu u septembru, u mjesecu decembru uvjeren da referenduma neće biti.

Tabela 27: Vjerujete da će u proljeće 2006. godine biti održan referendum o državnom statusu Crne Gora?

Stav	N	%
DA	377	38.3
NE	306	31.1
Ne znam, ne mogu da procijenim	302	30.6
Total	985	100.0

Analitički podaci, posmatrano iz perspektive pristalica različitih političkih opcija su u skladu sa našim nalazom u septembru (tabela 28). Suverenisti i pristalice provladinih stranaka su u velikoj mjeri uvjereni da će do referenduma i doći, dok su pristalice zajedničke države tj. pristalice prosrpskih partija većinom uvjereni da do referenduma neće doći.

Tabela 28: Pristalice različitih političkih opcija i uvjerenje da će 2006-te biti referenduma

Partijska identifikacija	Stav		
	DA	NE	Ne mogu da procijenim
Suverenisti	75.1%	6.2%	18.8%
Unionisti	9.8%	67.4%	22.8%
Ostali	16.2%	25.7%	58.1%
Provladine pristalice	75.9%	5.8%	18.3%
Pristalice prosrpskih partija	6.2%	78.0%	15.8%
Pristalice GZP-a	35.3%	32.3%	32.3%
Ostali	41.4%	34.5%	24.1%
Neidentifikovani i apstinenti	19.2%	28.6%	52.3%

Kada je riječ o izjašnjavanju na referendumu, podaci pokazuju (tabela 29) da je broj pristalica nezavisnosti ostao gotovo identičan kao i u septembru (41.6%:41.4%), dok je broj protivnika nezavisnosti opao za nešto više od 2% (34.5%:32.3%), pri čemu je razlika u korist pristalica nezavisnosti u ovom trenutku preko 9% od totalnog broja punoljetnih građana Crne Gore. Sa druge strane, broj onih koji ne bi izašli na referendum je nešto veći nego u septembru a isti je slučaj i sa onima koji ne razmišljaju o ovom pitanju.

NAPOMENA: Naši analitički podaci ukazuju da bi uključivanje ove dvije kategorije u jednu od dvije strane dovelo do povećanja pristalica zajedničke države.

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

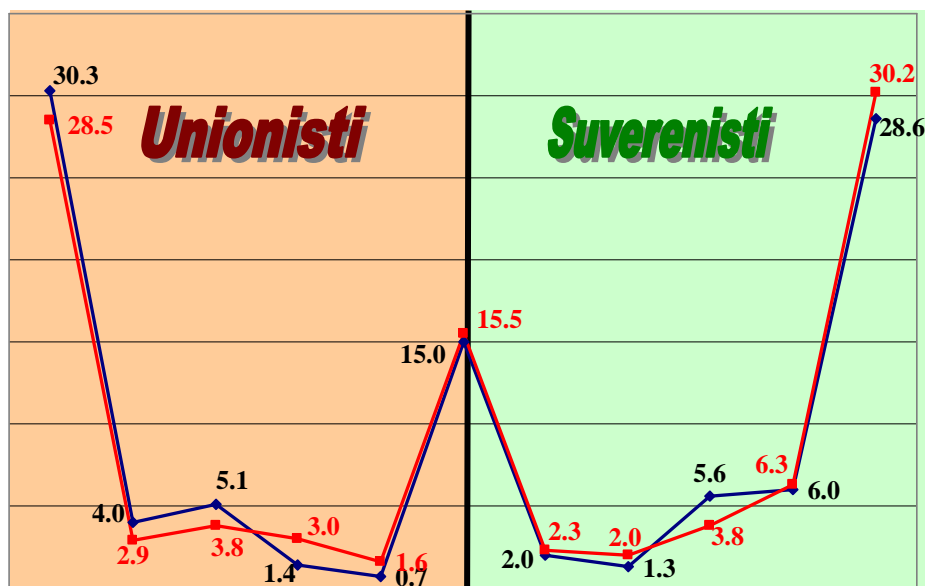
Tabela 29: Ukoliko bi iduće nedelje bio održan referendum o državnoj statusu Crne Gore, Vi bi u tom slučaju glasali:

Stav	N	%
ZA samostalnost Crne Gore	418	41.4
PROTIV samostalnosti Crne Gore	327	32.3
Ne bih izašao na Referendum	115	11.4
Ne znam, ne razmišljam o tome	151	14.9

Jedan od indikatora koje koristimo kada je stav prema crnogorskoj nezavisnosti u pitanju, jeste i čvrstina stava, ili drugim riječima stepen zalaganja za nezavisnu Crnu Goru, odnosno državnu zajednicu Srbije i Crne Gore. Podaci koje smo dobili korištenjem ovog indikatora (tabela 30) potvrđuju naše ranije nalaze da je podjela duboka, i da veliki broj građana nema dilema po pitanju svog opredeljenja.

Tabela 30: Čvrstina stava na referendumu

	-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5
N	290	30	39	31	16	158	24	20	39	64	307
%	28.5	2.9	3.8	3.0	1.6	15.5	2.3	2.0	3.8	6.3	30.2

Ukoliko pogledamo ovaj podatak uporedno, koristeći mjere centralne tendencije

(tabela 31), možemo vidjeti da je nešto veća podrška crnogorske nezavisnosti prisutna i u ovom nalazu i u skladu je sa našim prethodnim podacima. Robustni pokazatelj (M-estimator) pokazuje blagu prednost pristalica nezavisnosti, ali je medijana, kao najpouzdaniji indikator i dalje na nuli, što govori da bi u situacija kada bi svi građani izašli na referendum, rezultat bio krajnje neizvjestan.

Tabela 31 : Srednje vrijednosti čvrstine stava

		Septembar	Decembar
Aritmetička sredina		0.02	0.20
95% Interval pouzdanosti	Lower Bound	-0.24	-0.05
	Upper Bound	0.28	0.46
Tukey-jev M-estimator		0.02	0.23
Medijana		0.00	0.00

Posmatrano iz ugla pristalica različitih političkih opcija (tabela 32), može se vidjeti da su obje strane, kako suverenisti tako i unionisti u odnosu na septembar povećali stepen čvrstine svog stava, ali ono što je interesantno jeste da se oni koji spadaju u kategoriju 'ostalih' pomjeraju od mekih pristalica zajedničke države ka neutralnom stavu.

Tabela 32: Čvrstina stava pristalica i protivnika nezavisnosti

	Septembar			Decembar		
	N	K	SD	N	K	SD
Suverenisti	421	4.23	1.439	418	4.39	1.168
Unionisti	349	-4.26	1.622	327	-4.32	1.556
Ostali	250	-1.09	2.680	272	-0.80	2.493

5. ZADOVOLJSTVO RADOM VLADE

Decembarska sondaža javnog mnjenja ne pokazuje značajnija kolebanja kada je riječ o zadovoljstvu radom Vlade (tabela 33). Kumulativno broj onih koji su nezadovoljni (u većoj ili manjoj mjeri) je gotovo identičan kao i u septembru i on iznosi preko 50% totalnog biračkog tijela. Isto tako, potpuno zadovoljstvo radom Vlade je relativno malo i njega iskazuje nešto preko 1/5 ispitanika.

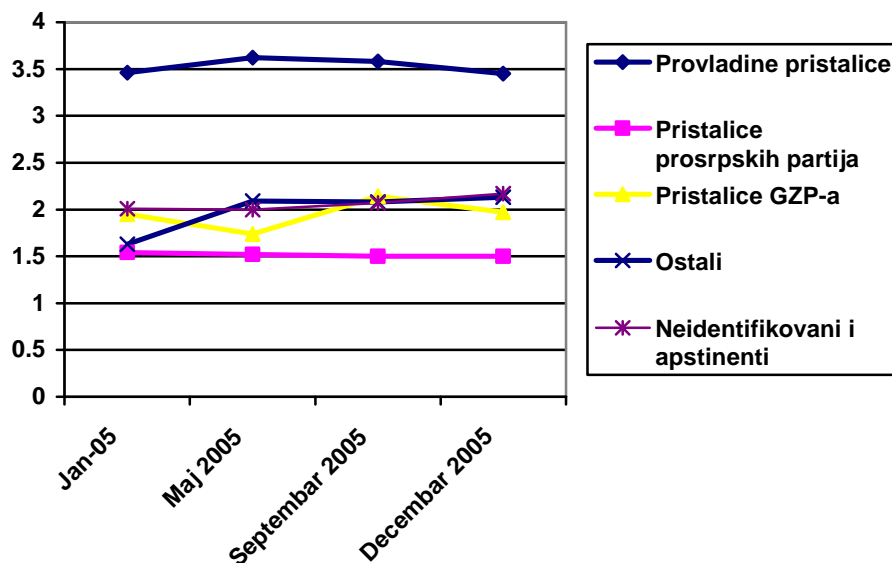
Tabela 33: Da li ste zadovoljni dosadašnjim učinkom Vlade Mila Đukanovića?

Stav	Septembar		Decembar	
	N	%	N	%
Veoma sam nezadovoljan	337	33.4	327	32.6
Uglavnom sam nezadovoljan	178	17.7	190	19.0
Nijesam ni zadovoljan ni nezadovoljan	261	25.9	268	26.8
Uglavnom sam zadovoljan	182	18.1	154	15.4
Veoma sam zadovoljan	48	4.8	63	6.2
Total	1007	100.0	1002	100.0

Ukoliko analiziramo trend zadovoljstva Vladom Crne Gore iz ugla pristalica različitih političkih opcija (tabela 34), možemo zapaziti nekoliko važnih podataka. Najprije, kada je riječ o pristalicama provladinih stranaka, zadovoljstvo je u blagom padu i na nivou je januarskog istraživanja. Dalje, varijacije kod pripadnika prosrpskih stranaka su minimalne i statistički nisu značajne u okviru mjerenih sekvenci. Kod pristalica GZP-a možemo uočiti negativan trend, pri čemu je stepen zadovoljstva na nivou povjerenja koje smo izmjerili u januaru. Međutim, ono što jeste interesantno, jeste blag ali stabilan rast zadovoljstva kako kod pristalica ostalih partija tako i kod partijski neidentifikovanih i apstinenata.

Tabela 34: Trend ‘zadovoljstva Vladom’ iz ugla pristalica različitih političkih grupacija

Političke grupacije	Januar 2005	Maj 2005	Septembar 2005	Decembar 2005
Provladine pristalice	3.46	3.62	3.58	3.45
Pristalice prosrpskih partija	1.54	1.52	1.50	1.50
Pristalice GZP-a	1.95	1.74	2.14	1.97
Ostali	1.63	2.09	2.08	2.13
Neidentifikovani i apstinenti	2.01	2.00	2.07	2.17

Zadovoljstvo radom Vlade je svakako obojeno političkim stavovima (tabela 35). Tako možemo vidjeti da provladine pristalice većinski izražavaju zadovoljstvo, dok pristalice unionističkih stranaka ogromnom većinom izražavaju nezadovoljstvo. Pristalice GZP-a su, takođe, veoma kritične u odnosu na Vladu, a slična je situacija i sa pristalicama ostalih partija. Konačno, partijski neopredijeljeni i apstinenti su manje kritični, iako je njihov stav prema Vladi daleko od pozitivnog.

Tabela 35 : Zadovoljstvo Vladom u percepciji pristalica različitih političkih grupacija

Stav	Veoma sam nezadovoljan	Uglavnom sam nezadovoljan	Nijesam ni zadovoljan ni nezadovoljan	Uglavnom sam zadovoljan	Veoma sam zadovoljan
Provladine partije	6.1%	12.8%	26.6%	39.4%	15.0%
Unionističke partije	69.7%	14.6%	12.9%	1.7%	1.1%
GZP	44.0%	22.4%	27.6%	4.5%	1.5%
Ostali	44.1%	15.3%	28.8%	8.5%	3.4%
Neopredijeljeni i apstinenti	32.4%	27.1%	34.0%	3.9%	2.6%
Total	32.7%	18.9%	26.7%	15.4%	6.3%

$$X^2 = 433.716, df = 8, p < 0.01$$

6. POVJERENJE U MEDIJE

Povjerenje koje građani imaju u odnosu na TV stanice koje emituju svoj program na teritoriji Crne Gore standardno je sastavni dio naših istraživanja. Kada je o televiziji riječ, podaci našeg decembarskog mjerenja (tabela 36) pokazuju nekoliko interesantnih stvari. Prije svega, imamo trend, ne tako drastičnog, ali stabilnog pada povjerenja u gotovo sve TV stanice osim kada je riječ o kategoriji ‘ostalih’, pri čemu nismo sigurni koje TV stanice spadaju u ovu kategoriju. U svakom slučaju, TV Crne Gore je zadržala svoju prednost, a kao i u septembru, nju prate TV Pink i TV In, pri čemu je povjerenje u ove dvije TV stanice gotovo identično.

Tabela 36: Navedite TV stanicu u koju imate najviše povjerenja

TV Stanice	Septembar		Decembar	
	N	%	N	%
TV Crne Gore	191	27.4	189	25.6
TV Elmag	90	12.9	72	9.8
TV Montena	55	7.9	44	6.0
TV MBC	19	2.8	19	2.6
TV Pink	146	21.0	160	21.8
TV IN	157	22.5	167	22.7
RTS	13	1.9	20	2.7
Ostale TV stanice	26	3.7	66	8.9
Total	697	100.0	737	100.0

Kada je o Podgorici riječ (tabela 37) trend pokazuje da je povjerenje opalo kada je riječ o TV Crne Gore i TV Monteni, ali da se povećalo kada je riječ o Elmag TV, TV Pink i TV In. Za razliku od cjelokupne populacije u slučaju Podgorice ‘ostale’ TV stanice imaju mnogo manje uticaja. Najveći dobitnici u odnosu na cjelokupnu populaciju u slučaju Podgorice jesu svakako Elmag i Montena.

Tabela 37: Povjerenje u TV u Podgorici

TV Stanice	Septembar		Decembar	
	N	%	N	%
TV Crne Gore	65	29.5	56	24.2
TV Elmag	25	11.4	30	13.0
TV Montena	36	16.4	28	12.4
TV MBC	7	3.0	4	1.8
TV Pink	39	17.7	52	22.5
TV IN	45	20.5	51	22.4
RTS	-	-	1	0.5
Druge TV stanice	3	1.5	7	3.2
Total	222	100.0	229	100.0

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

Uporedo sa povjerenjem u TV stanice, u prosjeku bilježimo i blagi pad povjerenja u radio stanice (tabela 38). Tako, porast povjerenja bilježimo kod Radija D i lokalnih radio stanica, dok se u svim ostalim slučajevima dešava blagi pad povjerenja. Komparativno, slušaoci najviše povjerenja imaju u Radio Crne Gore i Radio Elmag, dok sve ostale stanice bitno zaostaju.

Tabela 38: Navedite radio stanicu u koju imate najviše povjerenja - TREND

Radio stanice	Jan. 05. %	Maj 05. %	Sept. 05. %	Dec. 05. %
Radio Crne Gore	24.4	24.5	30.5	28.6
Radio Elmag	23.7	23.5	25.2	22.8
Radio D	7.6	6.0	5.4	8.4
Antena M	4.3	5.3	6.2	3.6
Radio Montena	4.5	4.1	4.9	2.5
Radio Svetigora	3.6	1.5	1.5	1.9
Radio Slobodna Evropa	2.8	1.5	0.9	0.6
Lokalne radio stanice	23.1	30.3	17.2	22.9
Ostale radio stanice	5.9	3.2	8.3	8.9

U Podgorici je situacija unekoliko drugačija u odnosu na opštu distribuciju (tabela 39). U odnosu na septembar, Radio Crne Gore bilježi blagi pad povjerenja, ali zato Radio Elmag ima neznatan pozitivan trend. Ono što je indikativno jeste porast povjerenja i uticaja koji ima Radio D u Podgorici, a koji je 'pretekao' Elmag. Konačno, Antena M i Montena bilježe blagi pad u pogledu povjerenja.

Tabela 39: Povjerenje u radio u Podgorici

Radio stanice	Septembar		Decembar	
	N	%	N	%
Radio CG	57	33.8	55	31.1
Radio Elmag	31	18.6	35	19.5
Radio D	27	16.0	37	20.7
Antena M	18	10.8	12	7.0
Montena	12	7.0	12	6.6
Svetigora	1	0.5	1	0.4
Slobodna Evropa	-	-	2	0.9
Druge radio stanice	23	13.3	25	13.8
Total	168	100.0	178	100.0

Podaci o povjerenju u dnevne novine pokazuju izvjesne novine u odnosu na prethodnu sondažu (tabela 40). Vijesti su i dalje prve po povjerenju, i kod ovih novina bilježimo blagi rast povjerenja. Najveća promjena u odnosu na mjesec

septembar jeste značajan pad povjerenja u Dan, pri čemu je procenat niži u odnosu na sve prethodne sondaže. Sve ostale dnevne novine značajno zaostaju za prve tri, pri čemu Pobjeda ima stabilan trend.

Tabela 40: Navedite dnevnu novinu u koju imate najviše povjerenja

Dnevne novine	Jan. 05. %	Maj 05. %	Sept. 05. %	Dec. 05. %
POBJEDA	14.2	12.6	15.3	15.6
VIJESTI	41.8	41.3	41.5	43.9
DAN	31.9	33.4	34.1	27.8
REPUBLIKA	1.1	1.0	1.1	0.4
POLITIKA	1.4	0.9	0.4	2.5
VEČERNJE NOVOSTI	5.8	6.8	5.6	7.0
BLIC	0.6	1.1	0.9	0.5
OSTALE NOVINE	3.4	2.9	1.1	2.2

7. PRIDRUŽIVANJE EVROPSKOJ UNIJI

Proces pridruživanja EU je u toku iako postoje različita mišljenja o dinamici i putevima koje Crna Gora mora proći u ovom procesu. Različita mišljenja koja se dešavaju u javnosti u velikoj mjeri su rezultat nedovoljne informisanosti građana o samom procesu pridruživanja. Upravo je ovo bilo jedno od pitanja u našem istraživanju. Rezultati pokazuju (tabela 41) da je samo 12% ispitanika u potpunosti informisano o pregovorima o pridruživanju, uz nešto manje od 50% ispitanika koji su djelimično informisani. Sa druge strane, nešto manje od 30% ispitanika tvrdi da nije uopšte upoznat, uz 9% ispitanika koji ne izražavaju interesovanje za ovom vrsta informacija.

Tabela 41: U toku su pregovori oko Sporazuma o pridruživanju EU. Da li ste, i u kojoj mjeri, informisani tom procesu?

Stav	N	%
Da, u potpunosti	122	12.0
Da, djelimično	502	49.4
Ne, uopšte nisam upoznat	301	29.6
Ne interesuju me informacije te vrste	92	9.0
Total	1017	100.0

Najveći broj ispitanika (28.5%) informacije o procesu pridruživanja EU očekuje od državnih organa Crne Gore, dok 16.7% ispitanika ovu vrstu informacija očekuje od državnih organa SiCG (tabela 42). Međutim, najveći broj ispitanika

(41.6%) nije u stanju da procijeni ko je nadležan za ovu vrstu informacija, dok relativno mali broj ispitanika smatra da ove informacije treba da pruže nevladine organizacije, odnosno organi lokalne samouprave.

Tabela 42: Ako ste nedovoljno ili uopšte nijeste informisani o tom procesu, a interesuju Vas informacije te vrste, očekujete da ih dobijete, prije svega od:

Stav	N	%
Državnih organa SiCG	170	16.7
Državnih organa Crne Gore	290	28.5
Organa lokalne samouprave	42	4.1
Nevladinih organizacija	92	9.1
Ne znam, ne mogu da procjenim	423	41.6
Total	1017	100.0

8. STAVOVI O SUDIJAMA I SUDSTVU

Javnost je prilično kritična kada je ocjena rada sudija i sudstva u pitanju, i ovaj nalaz mi redovno istraživanjima potvrđujem (tabela 43). Ispitanici su najkritičniji kada je riječ o efikasnosti u rješavanju sporova (3.07), a u ovom pogledu na osnovu stavova ispitanika situacija se pogoršala u odnosu na mjesec septembar (tabela 44). Najmanji stepen kritike (ali i dalje veoma visok) ispitanici su izrazili kada je u riječ o stručnoj osposobljenosti sudija.

Tabela 43: Stavovi o sudijama i sudstvu

Sudije su:	Stavovi				
	Veoma	Uglavnom	Donekle	Nimalo	Ne može da procijeni
Nepriistrasni	10.0	16.1	32.0	19.4	22.4
Stručno osposobljeni	9.6	27.0	30.3	12.2	20.9
Efikasni u rješavanju sporova	5.2	12.9	34.3	28.6	18.9
Nepotkupljivi	10.1	13.0	29.2	21.6	26.1

Tabela 44: Stavovi o sudijama i sudstvu izraženo negativnim koeficijentom

SUDIJE SU:	Sep.	Dec.
Nepriistrasni	2.83	2.78
Stručno osposobljeni	2.47	2.57
Efikasni u rješavanju sporova	2.98	3.07
Nepotkupljivi	2.85	2.84

9. REFORMA OBRAZOVANJA

Stara *versus* nova osmogodišnja škola je dilema koja se pojavila zahvaljujući reformi obrazovanja. Kao i u ranijim sondažama naši ispitanici pokazuju veće interesovanje za staru osmogodišnju školu, s tim da je u ovoj sondaži procenat onih koji bi djecu upisali u staru osmogodišnju školu povećan u odnosu na septembarsku sondažu (tabela 45). Ovaj podatak postavlja pitanje bilo kvaliteta obrazovanja koje pruža nova devetogodišnja škola na osnovu dosadašnjih iskustava, bilo načina na koji je nov sistem obrazovanja predstavljen javnosti.

Tabela 45: Da imate dijete odgovarajućeg uzrasta, Vi bi ste ga radije upisali:

Stav	Septembar		Decembar	
	N	%	N	%
U "staru" - osmogodišnju osnovnu školu	444	44.1	487	48.3
U "novu" - devetogodišnju osnovnu školu	372	36.9	358	35.5
Ne znam, ne mogu da procijenim	191	19.0	164	16.3
Total	1006	100.0	1009	100.0

10. STAVOVI O EVROPSKOJ UNIJI, NATO-u i HAG-u

Ideja o priključenju je jedna od najlegitimnijih ideja u crnogorskoj javnosti, i kao što smo ranije isticali, jedna od rijetkih ideja oko koje postoji konsenzus bez obzira na politička opredjeljenja, partijsku pripadnost i ideološku profilaciju građana. Ogromna većina građana smatra da Crna Gora treba da bude u EU bilo samostalno bilo u zajednici sa Srbijom. Rezultati decembarskog mjerenja pokazuju da je ideja uključenja u EU u još većoj mjeri ojačala, te sada bilježimo preko 80% građana Crne Gore koji se zalažu za uključenje u EU, dok se broj onih koji su protiv članstva Crne Gore u EU smanjio na manje od 5% (tabela 46).

Tabela 46: Da li bi po Vašem mišljenju Crna Gora, bilo da je samostalna ili u državnoj zajednici sa Srbijom trebala u budućnosti da bude članica EU?

Stav	Septembar		Decembar	
	N	%	N	%
DA	781	77.0	823	81.2
NE	65	6.4	49	4.8
Nemam određeno mišljenje	168	16.6	142	14.0
Total	1014	100.0	1014	100.0

U percepciji pristalica različitih političkih grupacija (tabela 47), najprije moramo zaključiti da je većina svih pristalica za priključenje Crne Gore EU. Komparativno najvatrenije pristalice priključenja su pristalice GZP-a i provladinih stranaka, a za njima slijede pristalice unionističkih stranaka. Konačno, interesantno je da u poređenu sa njima, najslabiju (ali i dalje većinsku) podršku priključenju EU daju pristalice ostalih partija kao i partijski neopredijeljeni i neidentifikovani.

Tabela 47: Stav pristalica različitih političkih grupacija o priključenju Evropskoj Uniji

Stav	DA	NE	Nemam određeno mišljenje
Provladine partije	89.9%	1.5%	8.5%
Unionističke partije	80.4%	7.3%	12.3%
GZP	91.0%	2.2%	6.7%
Ostali	70.0%	13.3%	16.7%
Neopredijeljeni i apstinenti	70.6%	6.1%	23.3%
Total	81.3%	4.7%	14.0%

$\chi^2 = 63.984, df = 8, p < 0.01$

Kada je riječ o priključenju NATO-u, ideji koja inače ima mnogo manji broj pristalica u odnosu na ideju o priključenju EU, rezultati našeg posljednjeg istraživanja pokazuju da je broj pristalica ideje priključenja NATO-u u porastu (tabela 48). Da li je ovaj trend trajan, ili je privremenog karaktera pokazaće naša sljedeća istraživanja.

Tabela 48: Da li bi po Vašem mišljenju Crna Gora, bilo da je samostalna ili u državnoj zajednici sa Srbijom trebala u budućnosti da bude članica NATO?

Stav	Septembar		Decembar	
	N	%	N	%
DA	325	33.3	368	37.8
NE	337	34.6	341	35.0
Nemam određeno mišljenje	313	32.1	265	27.2
Total	975	100.0	974	100.0

Kada je riječ o pristalicama različitih političkih opcija, naši podaci pokazuju da pristalice provladinih partija većinski podržavaju članstvo u NATO-u, dok su pristalice unionističkih stranaka dominantno protiv ovog priključenja (tabela 49).

Sa druge strane pristalice GZP-a su prilično ravnomjerno distribuirane, a slična je situacija i sa pristalicama ostalih partija te sa neopredijeljenim i apstinentima.

Tabela 49: Pristalice različitih političkih opcija o priključenju NATO-u

Stav	DA	NE	Nemam određeno mišljenje
Provladine partije	57.5%	16.3%	26.2%
Unionističke partije	23.0%	62.1%	14.9%
GZP	36.6%	32.8%	30.5%
Ostali	37.3%	35.6%	27.1%
Neopredijeljeni i apstinenti	26.5%	39.6%	33.9%
Total	37.8%	35.0%	27.2%

$$X^2 = 137.23, df = 8, p < 0.01$$

Pitanje Haga je nesumnjivo veoma važno pitanje. Hag je ne samo važno političko pitanje, već je jedan od veoma važnih i osjetljivih indikatora kada je riječ o odnosu domaće prema međunarodnoj javnosti. Rezultati naše posljednje sondaže pokazuje da se u decembru broj ispitanika koji podržavaju saradnju sa Hagom u porastu i da se u ovom trenutku svaki drugi građanin Crne Gore slaže da saradnja sa Hagom mora biti potpuna (tabela 50).

Tabela 50: Da li, po Vašem mišljenju, Crna Gora i Srbija treba u potpunosti da saraduju sa Haškim tribunalom i da izruče sva lica osumnjičena za ratne zločine?

Stav	Septembar		Decembar	
	N	%	N	%
DA	480	47.4	504	49.6
NE	336	33.1	314	31.0
Nemam određeno mišljenje	197	19.5	197	19.4
Total	1014	100.0	1014	100.0

Saradnja sa Haškim tribunalom je vjerovatno najbolji ‘lakmus papir’ za razumijevanje odnosa pristalica različitih političkih grupacija prema međunarodnoj zajednici. Naši podaci pokazuju (tabela 51) da pristalice provladinih stranaka u gotovo 80% slučajeva podržavaju saradnju sa Hagom, za razliku od samo 19% pristalica unionističkih stranaka koji tu saradnju podržavaju. Pristalice GZP-a, takođe, većinski ali u značajno manjem procentu (preko 45%) podržavaju saradnju sa Hagom. Pristalice ostalih partija su gotovo 2/3-ski za saradnju sa Hagom, dok su neopredijeljeni i apstinenti gotovo ravnomjerno raspodijeljeni po ovom pitanju.

Tabela 51 : Pristalice različitih političkih opcija o saradnji sa Hagom

Stav	DA	NE	Nemam određeno mišljenje
Provladine partije	79.2%	8.6%	12.2%
Unionističke partije	19.3%	68.0%	12.7%
GZP	45.2%	28.9%	25.9%
Ostali	62.7%	25.4%	11.9%
Neopredijeljeni i apstinenti	35.9%	34.9%	29.2%
Total	49.7%	31.0%	19.3%

$\chi^2 = 273.69$, $df = 8$, $p < 0.01$

11. CRNA GORA I NJENI OSLONCU U SPOLJNOJ POLITICI

Konačno, i već tradicionalno, posljednje pitanje u našim sondažama jeste pitanje oslonca u spoljnoj politici. Rezultati, kako u decembru tako i u svim ranijim istraživanjima ukazuju da građani Crne Gore vide EU kao ključnog partnera i oslonac Crne Gore u spoljnoj politici (tabela 52). Komparativno, u odnosu na septembar, sa stavom da je EU ključni oslonac u spoljnoj politici se slaže nešto više građana u našoj poslednjoj sondaži. SAD i Rusija bitno zaostaju u odnosu na EU u pogledu percepcije njihove uloge kao mogućih oslonaca Crne Gore u spoljnoj politici na osnovu stavova naših ispitanika.

Tabela 52: Oslonac u spoljnoj politici

Oslonac u spoljnoj politici		Stavovi				
		Nimalo	Malo	U velikoj mjeri	U potpunosti	Ne može da procijeni
EU	Sept.	10.6	18.9	33.9	26.0	10.6
	Dec.	7.7	19.3	37.6	27.9	7.5
SAD	Sept.	36.4	22.9	17.0	11.6	12.0
	Dec.	34.7	26.4	18.8	9.7	10.4
RUSIJA	Sept.	33.0	27.2	15.8	9.9	14.1
	Dec.	35.8	28.0	14.8	10.0	11.5

Što se tiče stavova prema **institucijama međunarodne zajednice** može se konstatovati sljedeće:

1. I dalje se bilježi visoki stepen konsenzusa (preko 3/4 građana) oko učlanjenja u *EU*. Međutim, nivo inteziteta podrške učlanjenju u EU nije ravnomjerno raspoređen ako se posmatra iz ugla pristalica različitih partijskih preferencija i državnih opcija.
2. U pogledu stavova prema NATO-u bilježimo blagu fluktuaciju u stavovima građana, pri čemu je odnos između pristalica i protivnika učlanjenja u ovu vojnu organizaciju iz istraživanja u istraživanje prilično ujednačen. Međutim, jednako je i stabilna razlika u stavovima oprema NATO-u ukoliko se uporede stavovi pristalica provladinih i prosrpskih partija, a posebno stavovi pristalica i protivnika crnogorske državne nezavisnosti.
3. Raste trend veće podrške za *potpunu saradnju sa Tribunalom u Hagu*

APRIL 2006.

Ovo je posljednje istraživanje u seriji koje je za predmet imalo referendum u Crnoj Gori. Budući da je nepunih mjesec dana nakon objavljivanja rezultata ovog istraživanja slijedio referendum, CEDEM-ovo odjeljenje za empirijska istraživanja je uložilo sve resurse i vanredan napor kako bi istraživanje bilo u potpunosti prediktivno u odnosu na sam referendum. Drugim riječima, istraživanje je imalo za cilj da predvidi rezultate referenduma.

Istraživanje je obavljeno u periodu od 19.04. do 25.04.2006. Primijenjen je CEDEM-ov, standardni dvostruko stratifikovani uzorak sa slučajnim izborom ispitanika u finalnim jedinicama. Projektovani uzorak: 1500 ispitanika a realizovani uzorak: **1481** ispitanika (98.7%) iz **9 opština** (Pljevlja, Berane, Bijelo Polje, Podgorica, Nikšić, Cetinje, Herceg Novi, Bar i Ulcinj). Ono što je metodološka novina ovog istraživanja jeste potpuna koordinacija i kontrola u svakoj njegovoj fazi, dakle, teren i terenska kontrola su obavljene u potpunosti nad svakim pojedinim upitnikom i nad svakim pojedinim ispitanikom. Takođe, kao što se može vidjeti na osnovu ukupnog broja ispitanika, uzorak je povećan za 50% čime je standardna greška smanjena na samo 1.2%. Dakle, prediktivnost rezultata koje smo najavili prije referenduma je mogla da varira 1.2% kako u pogledu procjene izlaznosti, tako i u pogledu procjene finalnog ishoda referenduma.

Kao i prethodnim istraživanjima, na čitav dobijeni uzorak primijenjen je sistem post-stratifikacijskog ponderisanja (post-stratification sample weights) i to na osnovu pola, nacionalne pripadnosti, godina i glasanja na prethodnim izborima. Još jedno metodološko razjašnjenje, naime, na osnovu jednostavne procedure uzorkovanja na naš uzorak se može staviti primjedba tipa: Zašto su baš gradovi o kojima je riječ izabrani kao reprezentanti svojih regiona? Odgovor je jednostavan, zbog ekonomije istraživanja. Na osnovu svih naših istraživačkih iskustava, kao i na osnovu statističkih analiza koje smo sproveli u više desetina istraživanja, veoma precizno su identifikovane varijable koje obezbjeđuju prediktivnost modela. U tom smislu, sasvim je bilo svejedno da li u uzorak uzimamo, primjera radi, mladog Srbina iz Pljevalja ili iz Andrijevice, kao što je bilo sasvim svejedno da li uzimamo stariju Crnogorku iz Budve ili iz Bara. Prema tome, istraživačko iskustvo na temu stavova prema državnosti nas je jasno opredijelilo da budemo ekonomični u izboru uzorka, te da povećanjem uzorka poboljšamo prije svega reprezentativnost 'deficitnih' kategorija (npr. starijih Albanci), a svakako da za 1/3 smanjimo standardnu grešku uzorka. Rezultati referenduma ukazuju da je naš stav bio više nego opravdan.

KARAKTERISTIKE UZORKA

Uzorak u ovom istraživanju je imao sledeće karakteristike:

Tabela 1: Godine ispitanika

Kategorija	N	%
18-34	484	33,0
35-54	592	40,4
55+	390	26,6
Total	1466	100,0

Tabela 2: Pol ispitanika

Kategorija	N	%
muški	767	51,8
ženski	712	48,2
Total	1479	100,0

Tabela 3: Nacionalna struktura

Kategorija	N	%
Crnogorac	630	42,5
Srbin	553	37,4
Bošnjak/Musliman	177	12,0
Albanac	80	5,4
Ostalo	41	2,8
Total	1481	100,0

Mada je polna struktura obrnuto proporcionalna podatku na osnovu popisa, tj. ima nešto više muškaraca nego žena iako je situacija u populaciji obrnuta. Međutim, sva istraživanja pokazuju da je ovo struktura adekvatna kada je izborna participacija u pitanju. Primjetno je, takođe, da onih koji se nacionalno izjašnjavaju kao Srbi ima za preko 5% više u odnosu na podatke iz popisa. Ovo zato što je popis po sebi imao niz deficita. Naime, u popisu nije bilo omogućeno da se neko izjasni kao Srbin-Crnogorac, ili Crnogorac-Srbin iako je prema našim pretpostavkama, značajan broj ispitanika to želio. Dalje, u popisu je još uvijek bilo preko 2% Jugoslovena, a naša iskustva takođe pokazuju da su ovi ispitanici mnogo bliži srpskom nego nekom drugom nacionalnom identitetu. Ovo korespondira i sa ponderima koje smo dali u odnosu na rezultate prethodnih izbora.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Jedno od pitanja koje je bilo u funkciji predikcije rezultata ticalo se procjene ispitanika o tome ko vodi uspješniju kampanju.

Tabela 4: Ko vodi uspješniju kampanju?

Odgovori	N	%
Blok za zajedničku državu	256	17,4
Blok za nezavisnu Crnu Goru	493	33,4
I jedni i drugi vode uspješnu kampanju	174	11,8
I jedni i drugi vode neuspješnu kampanju	164	11,1
Ne zna, ne može da procijeni	388	26,3
Total	1476	100,0

Rezultati pokazuju da 1/3 ispitanika smatra da Blok za nezavisnu Crnu Goru vodi uspješniju kampanju, dok gotovo dvostruko manje ispitanika smatra da Blok za državnu zajednicu vodi uspješniju kampanju. Sa druge strane, gotovo identičan broj ispitanika smatra da oba bloka vode uspješnu, odnosno neuspješnu kampanju, dok nešto preko 1/4 ispitanika nije u stanju da procijeni.

Tabela 5: Ko vodi uspješniju kampanju iz ugla pristalica različitih opcija

Ko vodi uspješniju kampanju?	Suverenisti	Unionisti
	%	%
Uspješniju kampanju vodi Blok za zajedničku državu	4.1	39.1
Uspješniju kampanju vodi Blok za nezavisnu državu	61.3	6.1
I jedni i drugi vode uspješnu kampanju	9.0	13.9
I jedni i drugi vode neuspješnu kampanju	6.9	13.9
Ne može da procijeni	18.7	27.0
UKUPNO	100.0	100.0

$$x^2 = 680.9; p < 0.01$$

Interesantan je podatak kako pristalice različitih opcija ocjenjuju kampanju oba bloka. Rezultati (tabela 5) pokazuju da od svih suverenista 61.3% smatra da njihov blok vodi uspješniju kampanju za razliku od samo 39.1% pristalica zajedničke države smatra da uspješniju kampanju vodi njihov blok. Ovaj podatak, po našem sudu, jednostavno pokazuje da je sasvim izvjesno bolju kampanju imao blok za nezavisnu Crnu Goru.

Dalje, pitali smo ispitanike kako predviđaju rezultat referendumu. Rezultati pokazuju da preko 39% ispitanika smatra da će Blok za nezavisnost osvojiti

39.2% glasova, dok 6.8% ispitanika smatra da će Blok za nezavisnost osvojiti više od 50% ali manje od 55% glasova. Sa druge strane, više nego dvostruko manje ispitanika je predvidjelo pobjedu Bloka za državnu zajednicu sa više od 55% glasova, dok je 6.5% ispitanika predvidjelo pobjedu ovog bloka sa više od 50% ali manje od 55% glasova. Konačno, 28.7% ispitanika nije bilo u stanju da procijeni koliko će glasova osvojiti dva suprostavljena bloka. Dakle, i po ovom kriterijumu možemo reći da je ukupna percepcija u javnom mnjenju bila u korist Bloka za nezavisnost, ali isto tako možemo konstatovati da je daleko manje od 55% ispitanika vjerovalo da Blok za nezavisnost može da pobijedi na referendumu sa neophodnom razlikom koja je veća od 10%. Konačno, da će rezultat referendumu biti neizvjestan potvrđuje podatak da više od 1/4 ispitanika nije u stanju da procijeni koja će strana da pobijedi na referendumu.

Tabela 6: Procjena ishoda referendumu

Procjena rezultata referendumu:	N	%
Pobjeda Bloka za nezavisnu Crnu Goru sa više od 55% glasova	572	39.2
Pobjeda Bloka za nezavisnu Crnu Goru sa više od 50% a manje od 55% glasova	100	6.8
Pobjeda Bloka za zajedničku državu sa više od 55% glasova	275	18.8
Pobjeda Bloka za zajedničku državu sa više od 50% a manje od 55% glasova	96	6.5
Ne može da procijeni	419	28.7
UKUPNO	1462	100.0

Tabela 7: Procjena ishoda referendumu – pristalice oba bloka

Procjena rezultata referendumu:	%	
	Suverenisti	Unionisti
Pobjeda Bloka za nezavisnu Crnu Goru sa više od 55% glasova	75.5	2.5
Pobjeda Bloka za nezavisnu Crnu Goru sa više od 50% a manje od 55% glasova	8.7	4.5
Pobjeda Bloka za zajedničku državu sa više od 55% glasova	0.6	47.8
Pobjeda Bloka za zajedničku državu sa više od 50% a manje od 55% glasova	0.4	16.1
Ne može da procijeni	14.8	29.1
UKUPNO	100.0	100.0

$$x^2 = 1242.03; p < 0.01$$

Dalje, ako pogledamo procjenu ishoda referenduma kroz prizmu pristalica različitih opcija (tabela 7), možemo primijetiti da su suverenisti daleko više uvjereni u pobjedu svoga bloka nego što je to slučaj sa unionistima. Naime, preko 3/4 pristalica nezavisnosti je smatrao da će njihov blok osvojiti više od 55% glasova, naspram manje od polovine pristalica državne zajednice koji su bili mišljenja da će njihov blok ostvariti ovaj rezultat u korist zajednice. Dakle, opšta percepcija u javnom mnjenju i po ovom pitanju je bila da Blok za nezavisnost ima više izgleda da ostvari željeni rezultat.

Rezultati koji se odnose na procjenu ishoda referenduma proizvod su primjene logističke regresije, tačnije - 2 logaritamske vjerovatnoće da će ispitanici reći DA odnosno NE, tj. da neće izaći. Zašto je ovo bilo nužno? Rezultati samog odgovora na pitanje za koga će građani glasati (tabela 8) pokazuju da 16% ispitanika nije odlučilo za da li će i za koga glasati na dan istraživanja. Iz ovoga je bilo sasvim jasno da mi moramo korišćenjem određenog matematičkog modela da odredimo distribuciju za ovih 16% ispitanika. U ovom pogledu, ključno je bilo iskustvo koje imamo kada je referendum u pitanju, tačnije, u upitnik su ugrađene sve varijable koje imaju karakter prediktivnosti za stav prema referendumu.

Tabela 8: Želite li da republika Crna Gora bude nezavisna država sa punim međunarodno-pravnim subjektivitetom?

Stav	N	%
DA	671	45,3
NE	519	35,1
Nije odlučio/la	237	16,0
Neće izaći na referendum	53	3,6
Total	1481	100,0

Konkretno, primijenili smo čitavu seriju logističkih regresionih analiza, na osnovu kojih smo ispitanike iz kategorije 'nije odlučio-la' svrstali u pristalice, protivnike nezavisnosti, odnosno apstinenti. Pri tome, su u ovoj seriji posebno tretirane kao nezavisne varijable DA, NE i apstinent. Evo matematičkog modela koji je primijenjen u regresionom modelu za predikciju ZA nezavisnost:

B (da) = B (Crnogorac) + B (Srbin) + B (Musliman/Bošnjak) + B (Albanac) + B (glasao unioniste na prethodnim izborima) + B (ne zna koga bi glasao na izborima) + B (ne bi glasao na izborima) + B (čvrstina stava prema nezavisnosti kod neodlučnih) + B (nije glasao na prethodnim izborima)

Tabela 9: Regresioni koeficijenti ZA nezavisnost – logistička regresija

	B	S.E.
Glasao unioniste	-4,766*	,411
Ne zna koga bi glasao	-1,421*	,266
Ne bi glasao	-1,183*	,304
Neutralni čvrstina stava	-3,741*	,341
Nije glasao	-2,053*	,216
Crnogorac	1,240*	,465
Srbin	-1,909*	,506
Bošnjak/Musliman	1,224*	,504
Albanac	2,143*	,651
Constant	1,512*	,457

* p < 0.01

Hosmer and Lemeshow Goodnes-of-fit = 13.44, p = 0.243

-2 Log likelihood = 511,13

Pseudo R² = 0.834

Na osnovu ovog podatka, 3.7% ispitanika iz kategorije nije odlučio su svrstani u kategoriju glasaće DA.

Dalje, predikcija za kategoriju NE odnosno onih koji su protiv nezavisnosti je određen po sljedećem modelu:

B (ne) = *B (glasao unioniste na prethodnim izborima) + B (čvrstina stava prema nezavisnosti kod neodlučnih) + B (čvrstina stava prema nezavisnosti kod suverenista) + B (ocjena za Mila Đukanovića) + B (Srbin)*

Tabela 10: Regresioni koeficijenti protiv nezavisnost – logistička regresija

	B	S.E.
Glasao unioniste	1,883*	,309
Neutralni čvrstina	-3,265*	,326
Suverena čvrstina	-4,399*	,411
Milo Đukanović	-,391*	,093
Srbin	1,389*	,279
Constant	1,137*	,339

* p < 0.01

Hosmer and Lemeshow Goodnes-of-fit = 5.44, p = 0.36

-2 Log likelihood = 418,801

Pseudo R² = 0.866

Na osnovu ovog modela 2.9% onih koji se nisu odlučili svrstano je u kategoriju NE, odnosno protiv nezavisnosti.

Konačno, regresioni model koji je bio prediktivan za kategoriju neće izaći na referendum je bio:

$$B(\text{apstinent}) = B(\text{Albanac}) + B(\text{Glasao vladajuće partije}) + B(\text{glasao unioniste}) + B(\text{ne zna za koga bi glasao na izborima}) + B(\text{ne bi glasao na izborima}) + B(\text{ocjena za Milo Đukanovića})$$

Tabela 11: Regresioni koeficijenti APSTINENTI– logistička regresija

	B	S.E.
Albanac	-1,831*	,788
Glasao vlast	-,695*	,230
Glasao unioniste	-2,197*	,349
Ne zna koga bi glasao	1,657*	,218
Ne bi glasao	1,184*	,258
Milo Đukanović	-,144*	,068
Constant	-1,447*	,268

* p < 0.01

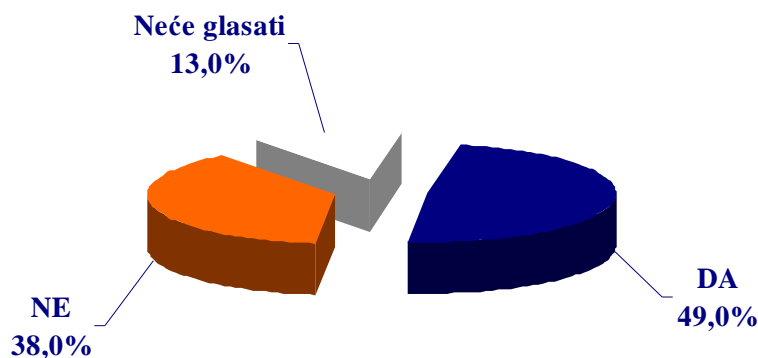
Hosmer and Lemeshow Goodnes-of-fit = 6.603, p = 0.33

-2 Log likelihood = 814,85

Pseudo R² = 0.26

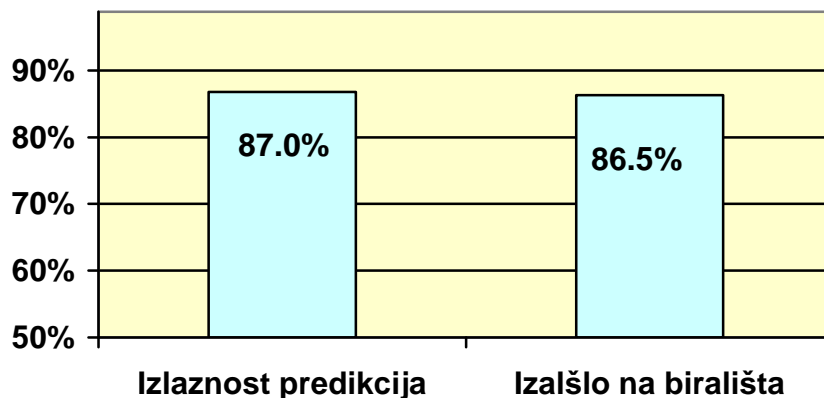
Nakon ove regresije, konačno, predvidjeli smo da će 13% ispitanika apstinirati na referendumu. Evo konačne procjene:

GRAFIKON 1: PROCJENA REZULTATA REFERENDUMA

Dakle, predvidjeli smo izlaznost od 87 %, a preračunato na opredijeljeno biračko tijelo, procjena je bila da će DA zaokružiti 56.3% građana dok će NE zaokružiti 43.7%. Ako se uporedi naša predikcija izlaznosti i izlaznost na referendumu može se vidjeti sledeće:

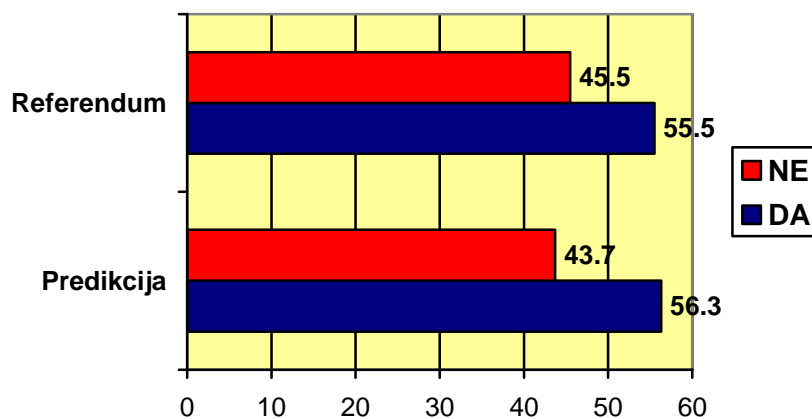
Graf 2: Procjena izlaznosti i izlaznost na referendumu

Dakle, van svake sumnje, predvidjeli smo izlaznost veoma precizno a svakako unutar 1.2% standardne greške uzorka.

Dalje, ako se uporedi naša predikcija rezultata sa rezultatima glasanja na referendumu, može se vidjeti sledeće:

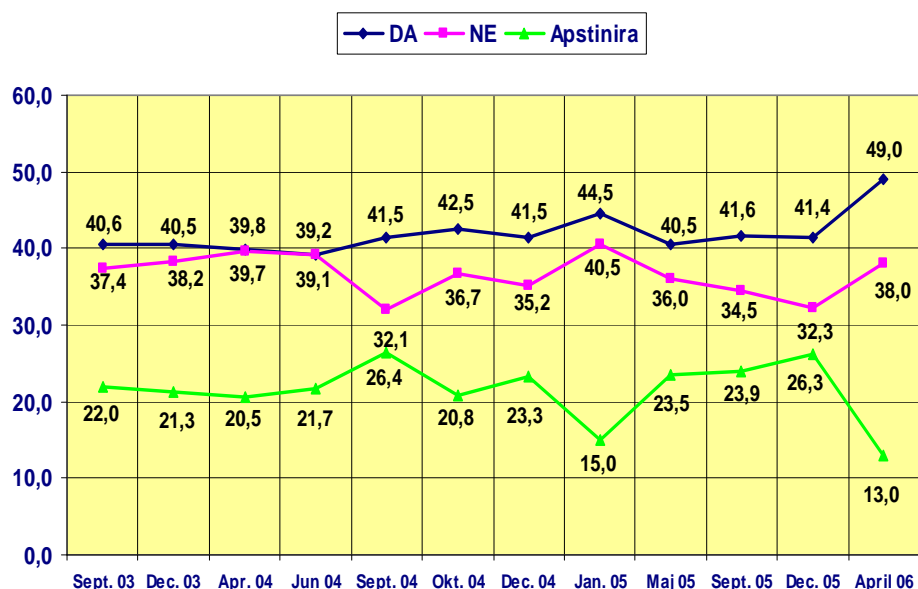
Graf 3: Procjena referendumskih rezultata i referendumski rezultat

Dakle, sasvim je očito da je predikcija bila sasvim precizna a razlika je unutar 1.2% statističke greške uzorka.

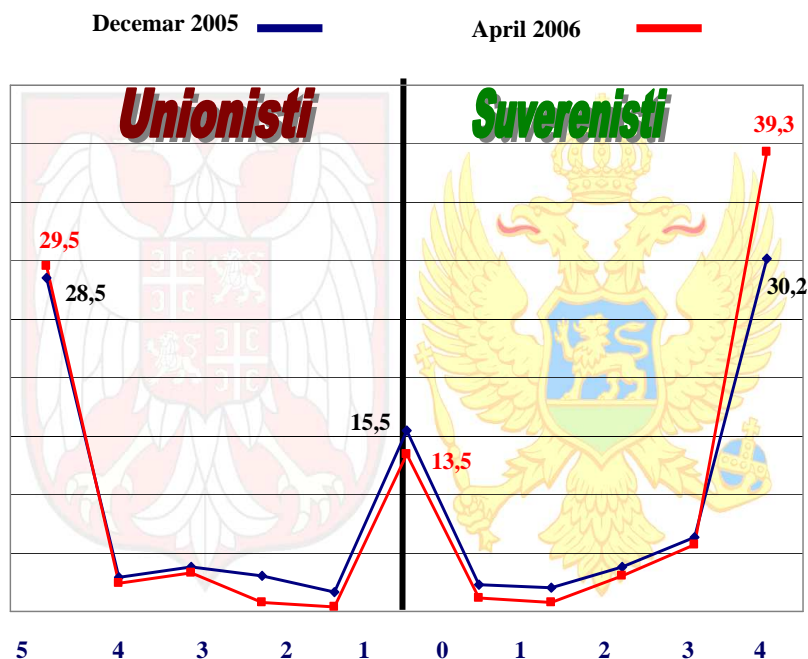
Ukoliko pogledamo trendove u pogledu stavova prema nezavisnosti možemo vidjeti sljedeće:

Graf 4: Stav prema nezavisnosti – trend

Sasvim jasno, uoči referendumu broj neopredijeljenih se smanjio za polovinu, pri čemu je distribucija opredijeljenih prilično proporcionalna na one koji su bili ZA odnosno PROTIV nezavisnosti. Ovaj podatak objašnjava naša procjena do koje smo došli na osnovu regresione analize.

Ukoliko se analizira čvrstina stava koju smo izmjerili u ovom posljednjem istraživanju (graf br. 5), može se vidjeti da je u aprilu u odnosu na prethodno istraživanje došlo do učvršćivanja ionako čvrstih stavova kod pristalica nezavisnosti, dok kada je o unionistima riječ situacija je gotovo identična kao i u decembru. Očito da je u ovoj perspektivi, Blok za nezavisnost mobilizacijom svih resursa uspio da podigne legitimitet svoje opcije u vlastitom biračkom tijelu, dok to sa blokom za državnu zajednicu nije slučaj.

Konačno, predmet istraživanja su bili i politički lideri, tačnije, i u ovom istraživanju su ispitanici ocjenjivali političare. Ovog puta lista političara je bila ograničena na po šest lidera oba bloka uz Nebojšu Medojevića, lidera Grupe za promjene koji je dugo bio najbolje ocijenjen političar. Rezultati pokazuju (tabela 12) da je najbolje ocijenjen političar Milo Đukanović, lider Bloka za nezavisnu državu, pri čemu je potvrđena tendencija preuzimanja leaderske pozicije od Nebojše Medojevića. Ovaj podatak ukazuje da u referendumskim uslovima, nespretno zauzimanje neutralnog stava po pitanju nezavisnosti je donijelo pad ocjene kod Nebojše Medojevića

Tabela 12: Rang političara

RANG		April 2006.	
		PO	SD
1	Milo ĐUKANOVIĆ	3.21	1.726
2	Nebojša MEDOJEVIĆ	2.97	1.537
3	Ranko KRIVOKAPIĆ	2.81	1.681
4	Branko LUKOVAC	2.46	1.518
5	Miodrag ŽIVKOVIĆ	2.45	1.433
6	Andrija MANDIĆ	2.41	1.560
7	Predrag BULATOVIĆ	2.31	1.417
8	Predrag POPOVIĆ	2.27	1.440
9	Krsto PAVIĆEVIĆ	2.20	1.365
10	Zoran ŽIŽIĆ	2.18	1.422
11	Ferhat DINOŠA	2.12	1.407
12	Ranko KADIĆ	2.12	1.363
13	Harun HADŽIĆ	1.77	1.128

Tabela 13: Rang političara - SUVERENISTI

RANG		PO	SD
1	Milo ĐUKANOVIĆ	4.39	1.074
2	Ranko KRIVOKAPIĆ	4.03	1.211
3	Branko LUKOVAC	3.41	1.375
4	Miodrag ŽIVKOVIĆ	3.26	1.284
5	Krsto PAVIĆEVIĆ	2.91	1.384
6	Ferhat DINOŠA	2.79	1.431
7	Nebojša MEDOJEVIĆ	2.48	1.437
8	Predrag BULATOVIĆ	1.61	0.916
9	Andrija MANDIĆ	1.43	0.813
10	Zoran ŽIŽIĆ	1.42	0.787
11	Harun HADŽIĆ	1.40	0.790
12	Predrag POPOVIĆ	1.37	0.723
13	Ranko KADIĆ	1.34	0.658

Kad je o ocjenama pristalica obje grupacije riječ (tabela 13), sasvim jasno Milo Đukanović je neprikosnoveni lider svoga bloka, a slijede redom ostali prvaci Bloka za nezavisnost. Sa druge strane, ocjene pristalica Bloka za državnu zajednicu (tabela 14) da je za razliku od činjenice da blok predvodi Predrag Bulatović najpopularniji političar Andrija Mandić a da slijedi Nebojša Medojević, zatim Predrag Bulatović i iza Predraga Popovića. Prema tome, možemo slobodno reći da je Blok za državnu zajednicu izabrao pogrešnog lidera da predvodi blok i da se ovo svakako odrazilo na rezultat referenduma. Međutim, treba primijetiti da su ukupne prosječne ocjene lidera Bloka za zajednicu sa Srbijom u očima vlastitih pristalica znatno niže u odnosu na referentne ocjene lidera bloka za nezavisnost. Ovo ukazuje da u Bloku za državnu zajednicu postoji izražena kriza liderstva.

Tabela 14: Rang političara - UNIONISTI

RANG		PO	SD
1	Andrija MANDIĆ	3.68	1.402
2	Nebojša MEDOJEVIĆ	3.57	1.417
3	Predrag POPOVIĆ	3.44	1.326
4	Predrag BULATOVIĆ	3.25	1.438
5	Zoran ŽIŽIĆ	3.19	1.474
6	Ranko KADIĆ	3.13	1.400
7	Harun HADŽIĆ	2.25	1.321
8	Milo ĐUKANOVIĆ	1.72	1.201
9	Miodrag ŽIVKOVIĆ	1.49	0.936
10	Ferhat DINOŠA	1.38	0.935
11	Krsto PAVIĆEVIĆ	1.38	0.775
12	Branko LUKOVAC	1.37	0.802
13	Ranko KRIVOKAPIĆ	1.34	0.797

UMJESTO ZAKLJUČKA

Ovo istraživanje shvatili smo kao izazov na koji moramo odgovoriti preciznim predviđanjem referendumskih rezultata kao legitimaciju i garanciju kvaliteta naših budućih istraživanja. Zadatak koji smo postavili, po našem mišljenju, u potpunosti smo i ostvarili. To nam je značajno i zbog onih koji su na bilo koji način pomogli CEDEM-u svih ovih godina.

Referendum je završen i Crna Gora je postala nezavisna i međunarodno priznata država. Da li to i u kojoj mjeri mijenja društvenu i političku stvarnost crnogorskog društva? U velikom broju stvari, odgovor je nesumnjivo pozitivan. Crna Gora je zaokružila svoj politički prostor, i sve ingerencije za upravljanje crnogorskim društvom su sada u rukama vlasti u Podgorici. Nezavisnost svakako

povlači i odgovornost. Dakle, budućnost crnogorskog društva, naročito u svijetlu naraslih ekonomskih teškoća su sada i u potpunosti odgovornost vlasti nezavisne Crne Gore. No, ne treba se zavaravati da će podjele koje su odslikavale prethodni period preko noći nestati. Postoje dvije ključne osovine koje će i dalje dijeliti Crnu Goru. Prvo, to je nacionalno pitanje. Uz većinski crnogorski narod, u Crnoj Gori će nacionalne manjine svakako dobiti na političkom značaju. Sa druge strane, oni koji se izjašnjavaju kao Srbi, a koji se trenutno osjećaju poraženima u referendumskoj borbi, takođe, potencijalno mogu predstavljati problem sa stanovišta ustanovljenja vrjednosnog, političkog i socijalnog konsenzusa. U postojećoj situaciji, sasvim je jasno da je politički konsenzus moguće izgraditi samo na građanskim osnovama i nesumnjivo da će biti pokušaja u ovom smjeru. S tim u vezi, međutim, nameće se pitanje: da li je moguće izgraditi građansko društvo i korespondentni konsenzus u situaciji kada su nacionalna osjećanja veoma jaka, ili drugim riječima, kako je građansko društvo moguće kada nacionalna identifikacija ima značajnu prednost u odnosu na deficitnu građansku opciju za koju očito nema dovoljno kapaciteta? Ovo je prvo pitanje koje se mora riješavati. Drugo, i ubrzo će se pokazati nakon referendumске shizme veoma važno pitanje, jeste pitanje socijalne polarizacije koja je nastala u uslovima tranzicione krize. Društvene nejednakosti, koje je teško izbalansirati u kratkom roku će svakako predstavljati ključnu osovину nestabilnosti i kao takve predstavljaće limitirajući faktor za nužnu socijalnu koheziju. Konačno, ukoliko se ima u vidu interakcija između nacionalne i socijalne varijable, a što je sasvim realno, problemi izgrađivanja pravičnog, demokratskog i građanskog društva su još veći. Na koji način će politička klasa u Crnoj Gori odgovoriti na ove izazove; da li postoji svijest o dubini problema i da li postoji iskrena želja i sposobnost za njihovo rješavanje pokazaće, vjerujemo bliska budućnost. Nama kao analitičarima ostaje da i dalje preciznim podacima, velikom energijom i jasnim mislima doprinosimo daljem procesu demokratizacije Crne Gore.